

Školy a školská zařízení 2019/20

Analytická část

Obsah:

1. Předškolní vzdělávání	2
1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti	2
1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách	8
1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách.....	10
1.4 Děti v mateřských školách se zdravotním postižením	12
1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách	14
2. Základní vzdělávání.....	15
2.1 Základní školy – základní údaje za školní rok 2019/2020	16
2.2 Základní školy podle velikosti, typu a zřizovatele – školy a třídy.....	17
2.3 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách	19
2.4 Žáci na základních školách – základní ukazatele.....	24
2.5 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele	26
2.6 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol	28
2.7 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí	30
2.8 Žáci opakující ročník	31
2.9 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře	32
2.10 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku.....	33
2.11 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách	34
2.12 Žáci na základních školách se zdravotním postižením	36
3. Střední školy	38
3.1 Školy, žáci a učitelé celkem	39
3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání	40
3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace.....	46
3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti	48
4. Konzervatoře	51
5. Vyšší odborné školy.....	54
6. Vysoké školy	58

1. Předškolní vzdělávání

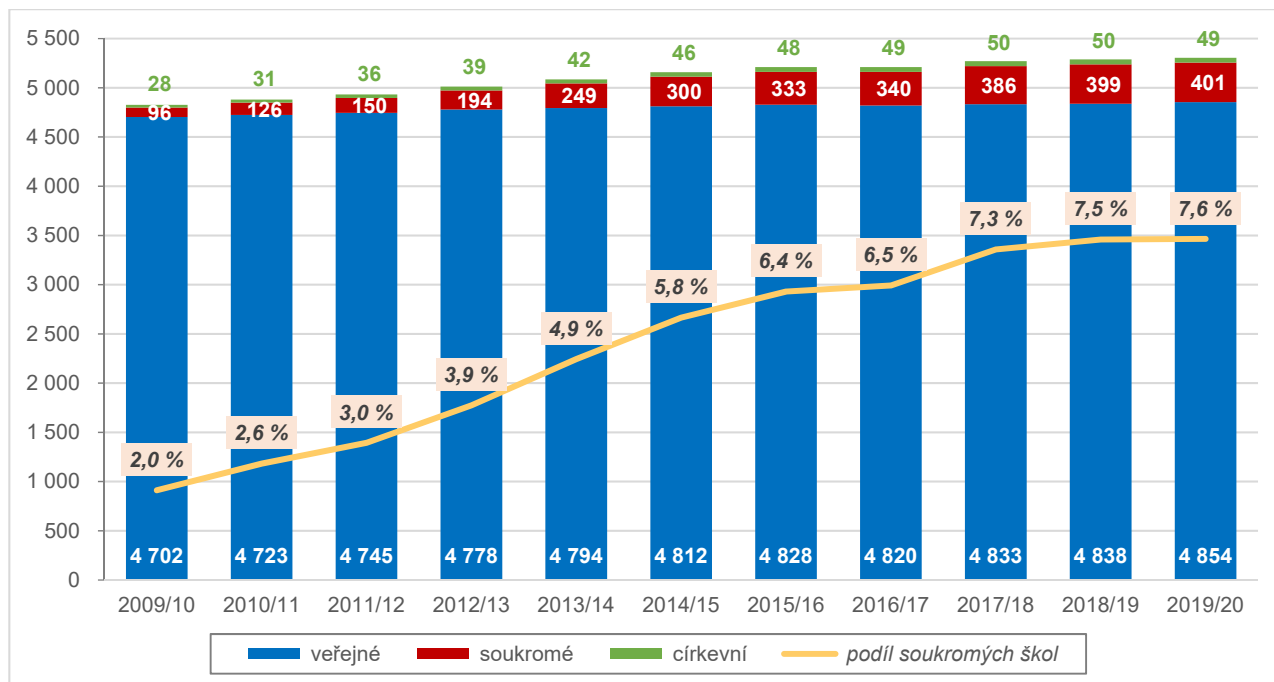
Úloha předškolního vzdělávání spočívá v podpoře kognitivního, sociálního, či emočního rozvoje dětí. Toto vzdělávání zabezpečují v Česku především mateřské školy, dále pak přípravné třídy a přípravný stupeň základních škol speciálních. V předškolním vzdělávání bylo ve školním roce 2019/20 celkem 369 482 dětí, z toho většina v mateřských školách (98,8 %, 364 909 dětí), zbytek docházel do přípravných tříd základních škol (4 377 dětí) nebo do přípravného stupně základních škol speciálních (196 dětí).

1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti

Ve školním roce 2019/20 zajišťovalo předškolní vzdělávání v Česku celkem **5 304 mateřských škol**¹. Většina z nich je **veřejná** (4 854, 91,5 %). Jedná se téměř výhradně o školy, jejichž zřizovatelem je obec či její místní část (např. Praha 10). V Česku existuje i 85 mateřských škol, kde jsou zřizovatelem jednotlivé kraje, 7 spadajících přímo pod MŠMT a 1 mateřská škola byla zřízená Ministerstvem zemědělství.

Kromě veřejných mateřských škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** mateřských školách. Tyto alternativy však tvoří stále poměrně malý podíl z celkového počtu mateřských škol, i když jich v posledních letech výrazně přibývá – především těch soukromých. Ve školním roce 2019/20 se soukromé mateřské školy podílely již 7,6 % na celkovém počtu mateřských škol, v porovnání s dvouprocentním podílem před deseti lety, viz graf 1.1. V absolutním vyjádření se jejich počet zvýšil čtyřikrát.

Graf 1.1 Mateřské školy podle zřizovatele - počet škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě „klasických“ mateřských škol, existují i školy pro děti, které jsou dlouhodobě hospitalizované v nemocnici či psychiatrické nemocnici, v dětské léčebně či ozdravovně. Jedná se o mateřské školy při zdravotnických zařízeních, které zřizuje obec či kraj. K 30. 9. 2019 existovalo 53 těchto škol, které navštěvovalo celkem 990 dětí.

Podíváme-li se na **vývoj počtu mateřských škol za posledních deset let**, vzrostl jejich počet celkem o desetinu, a to ze 4 826 ve školním roce 2009/10 na 5 304 ve školním roce 2019/20. V prvních pěti letech

¹ Jedná se o školy, kterým byl udělen tzv. resortní identifikátor právnické osoby (RED_IZO), pod kterým je škola uvedena v rejstříku škol a školských zařízení, a sice podle § 144/1a školského zákona. Nespadají sem např. dětské skupiny či kluby, popř. i mateřské školy, které se nezaregistrovaly do rejstříku škol a školských zařízení a nemají tudíž oprávnění poskytovat vzdělávání v rámci povinné předškolní přípravy.

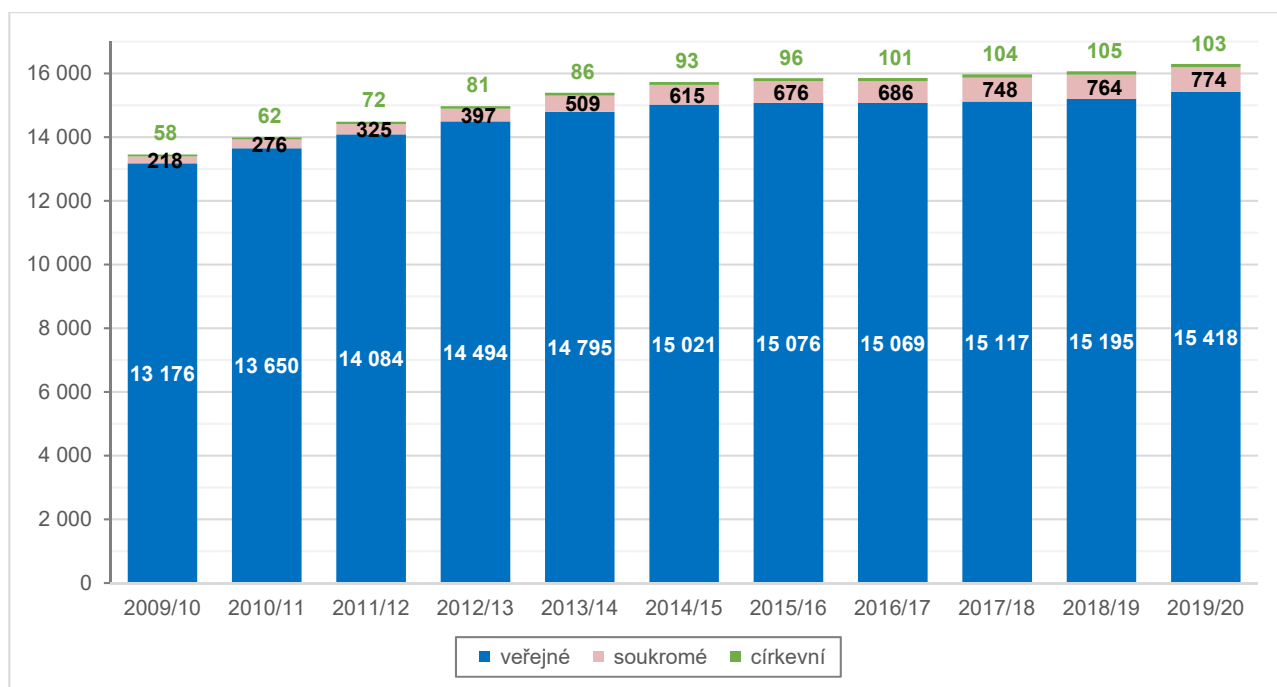

sledovaného období byl tento nárůst mnohem výraznější, jejich počet vzrostl o 332. V posledních pěti letech to bylo o 146. Vyšší vypovídající hodnotu než nárůst počtu mateřských škol jako takových, mají údaje o nárůstu počtu jejich tříd a především do nich docházejících dětí, jak bude podrobněji uvedeno dále.

Počet mateřských škol se zvyšuje zejména díky nárůstu počtu **soukromých mateřských škol**, kterých za posledních deset přibilo 305, a to z 96 ve školním roce 2009/10 na 401 o deset let později. Nejvíce soukromých mateřských škol se dlouhodobě nachází v Praze. Ve školním roce 2019/20 jich zde bylo 103, což představovalo cca čtvrtinu všech soukromých mateřských škol v Česku. Druhým krajem s nejvyšším podílem soukromých mateřských škol je Středočeský kraj, ve kterém se k 30. 9. 2019 nacházela pětina (85 škol) všech soukromých školek. Naopak, nejméně soukromých školek bychom našli v Pardubickém a v Karlovarském kraji. V obou případech se zde nacházelo jen 7 mateřských škol.

V minulém školním roce bylo v Česku v provozu celkem **16 295 tříd**, z toho 774 tříd bylo zřízených v soukromých mateřských školách a 103 v církevních. Počet tříd, podobně jako počet mateřských škol, každým rokem narůstá. Mezi školními roky 2009/10 a 2014/15 každoročně přibývalo v průměru 455 nových tříd. V dalších 4 letech byl jejich přírůstek výrazně nižší, v průměru přibývala necelá stovka nových tříd ročně. V roce 2019 však jejich počet meziročně vzrostl o 231.

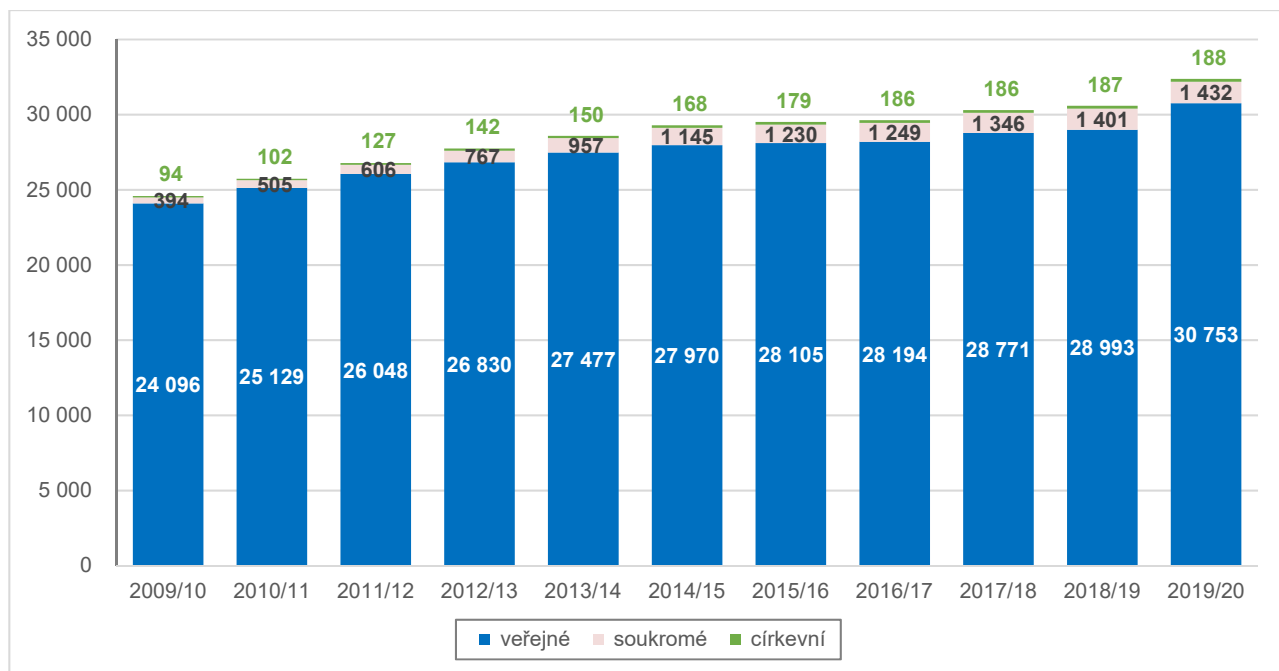
Graf 1.2 Mateřské školy podle zřizovatele - počet tříd

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet nově vzniklých **veřejných mateřských škol** za posledních 10 let, a to i přes narůstající počet dětí v nich, vzrostl pouze nepatrně (+3,2 %; 152 škol). Zvyšující se kapacitní nároky se tak ve veřejných školkách projeví zejména zřizováním nových tříd. Jejich počet vzrostl v tomto období o 17 % (2 242 tříd).

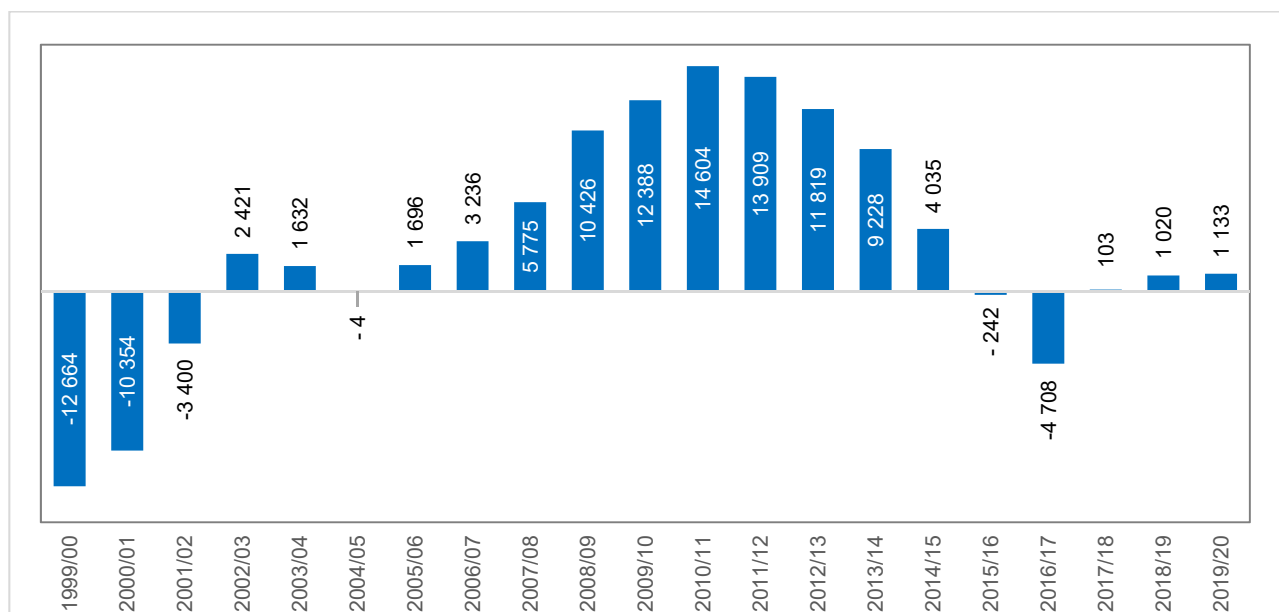
S nárůstem počtu mateřských škol a především jejich tříd, se tvoří i nová pracovní místa. To znamená, že každoročně narůstá i **počet učitelů** v mateřských školách. Za posledních 10 let vzrostl přepočtený počet učitelů v mateřských školách o téměř jednu třetinu, za posledních pět let pak o desetinu. Jde o výrazně vyšší nárůsty nejen než v případě počtu škol a jejich tříd, ale i dětí, které je navštěvují. K 30. 9. 2019 pracovalo na pozici učitele v mateřských školách celkem 32 373 přepočtených osob v porovnání s 24 584 v roce 2009.

Graf 1.3 Mateřské školy podle zřizovatele - počet učitelů (přečtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzdělávání v mateřských školách je u nás výhradní doménou žen. Muži tvoří méně než 1 % pedagogických pracovníků mateřských škol. Přesto v posledních letech můžeme pozorovat mírný nárůst počtu učitelů – mužů. Zatímco ve školním roce 2009/10 bylo v Česku v mateřských školách jen 42 pedagogů mužského pohlaví, ve školním roce 2019/20 jich bylo „již“ 201 – jejich podíl je však stále pouze 0,6 %. V krajském srovnání byl tento podíl nejvyšší v Praze – 1,3 % (51 učitelů). Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo zaznamenáno v kraji Vysočina (0,3 %), kde v mateřských školách učilo jen pět mužů.

Ve školním roce 2019/20 navštěvovalo mateřské školy celkem **364 909 dětí**. Již druhý rok po sobě vzrostl meziročně počet dětí v těchto zařízeních o více než tisíc. Jde o výrazně vyšší nárůsty ve srovnání se školním rokem 2017/18, kdy počet dětí meziročně vzrostl „jen“ o cca 100 dětí, či značným poklesem ve školním roce 2016/17, více viz graf 1.4.

Graf 1.4 Meziroční změny počtu dětí v mateřských školách

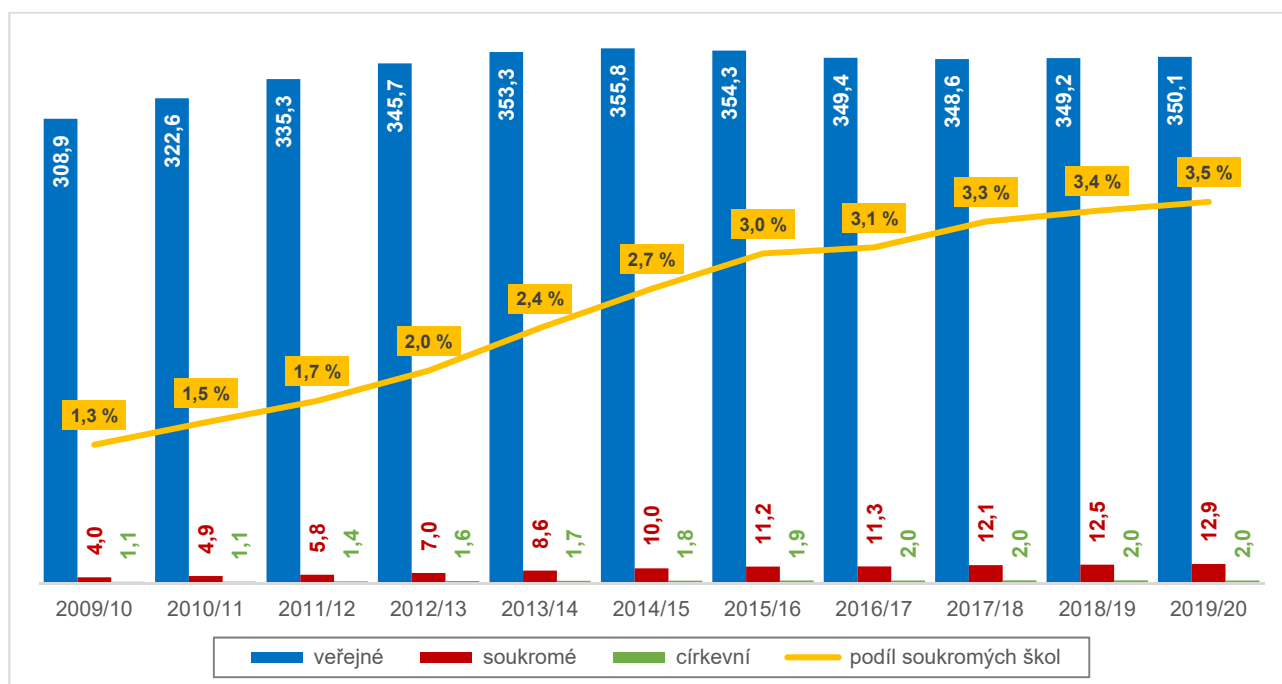
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud se podíváme, jak se změnil **počet dětí v mateřských školách za posledních deset let**, zjistíme, že ve školním roce 2019/20 jich chodilo do těchto zařízení o cca 50 tis. více (16,2 %) než před deseti lety. Tento nárůst se však odehrával především v prvních pěti letech tohoto období. Vrcholu dosáhl v roce 2010/11, kdy počet dětí meziročně vzrostl o 4,7 % (14,6 tis. dětí). V grafu 1.4 lze vidět meziroční změny v počtu dětí navštěvujících mateřské školy za posledních 21 let. V tomto období byl zaznamenán nejvyšší meziroční pokles počtu dětí navštěvujících mateřské školy ve školním roce 1999/00, kdy jejich počet poklesl meziročně o 12,7 tis.

Graf 1.5 znázorňuje tento vývoj v **členění podle zřizovatele**. Zde lze konstatovat, že spolu s nárůstem počtu dětí předškolního věku v populaci rostl do školního roku 2014/15 i počet dětí navštěvujících školky všech tří druhů zřizovatelů. V následujících letech tento trend zůstal zachován pouze u soukromých mateřských škol. V případě veřejných mateřských škol došlo po školním roce 2014/15 v následujících třech letech k mírnému poklesu počtu dětí zde se vzdělávajících. Od školního roku 2017/18 však začal opět mírně stoupat a ve školním roce 2019/20 opět překročil hranici 350 tisíc. Pokud jde o mateřské školy, jejichž zřizovatelem je církev, tak v posledních čtyřech letech se počet dětí je navštěvujících ustálil na hodnotě těsně kolem 2 tis. Z výše uvedeného vyplývá, že v čase roste podíl soukromých škol na celkovém počtu dětí v mateřských školách. Za posledních deset let vzrostl ze 1,3 % na 3,5 %. Ve zde uváděných údajích nejsou zahrnuty děti navštěvující zařízení nevidovaná v Rejstříku škol, jako jsou například dětské skupiny, lesní kluby a Montessori domy, jejichž zřizovatelem jsou převážně neveřejné subjekty.

Graf 1.5 Mateřské školy podle zřizovatele - počet dětí (tis.; %)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na jednu třídu v mateřských školách připadalo v minulém školním roce 22,4 dětí a na 1 učitelský úvazek 11,3 dětí. Jak v případě **počtu dětí na 1 třídu**, tak i v případě **počtu dětí na 1 učitele**, dochází v posledních letech u těchto podílových ukazatelů k nepatrnému snížení jejich hodnot. Např. v porovnání se školním rokem 2014/15 se v průměru snížil počet dětí na 1 třídu přesně o jedno dítě na výše zmíněných 22,4. V případě počtu dětí na jednoho učitele došlo za posledních pět let k poklesu o 1,3 dítěte na jednoho učitele.

Tab. 1.1 Mateřské školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů podle zřizovatele školy (2019/20)

Zřizovatel	Školy		Třídy		Děti		Učitelé ¹⁾		Děti na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
veřejný	4 854	91,5	15 418	94,6	350 066	95,9	30 753	95,0	22,7	11,4
soukromý	401	7,6	774	4,7	12 859	3,5	1 432	4,4	16,6	9,0
církevní	49	0,9	103	0,6	1 984	0,5	188	0,6	19,3	10,6
Celkem	5 304	100,0	16 295	100,0	364 909	100,0	32 373	100,0	22,4	11,3

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Tyto **poměrové ukazatele** se výrazně liší v závislosti na **typu zřizovatele** mateřských škol. Např. ve školním roce 2019/20 byl průměrný počet dětí ve třídě nejvyšší ve veřejných mateřských školách (22,7). Pro porovnání, ve stejném roce v církevních mateřských školách připadlo v průměru na 1 třídu 19,3 dětí a v případě soukromých škol do třídy v průměru chodilo dokonce o 6 dětí méně než ve veřejných mateřských školách. Obdobně ve veřejných mateřských školách připadá na 1 učitele více dětí než v církevních či v soukromých. Např. v minulém školním roce na 1 učitelku v soukromých školkách připadlo o 2,4 dětí méně než ve školkách veřejných. Veřejné mateřské školy jsou taktéž výrazně větší než soukromé. Ve školním roce 2019/20 připadlo na 1 veřejnou školu 72,1 dítěte v porovnání s 32,1 dítěte ve školkách soukromých.

Z **regionálního pohledu** je logicky nejvíce mateřských škol a tříd zřízených v kraji největším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2019/20 se zde nacházelo 15,0 % ze všech mateřských škol v Česku. V absolutním vyjádření šlo o 797 mateřských škol s 2 306 třídami, které navštěvovalo 51 347 dětí. Naopak jen 124 mateřských škol najdeme v Karlovarském kraji s 385 třídami, kde se vzdělávalo 8 766 dětí.

Tab. 1.2 Mateřské školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů v jednotlivých krajích (2019/20)

Území	Školy		Třídy		Děti		Učitelé ¹⁾		Počet dětí na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	5 304	100,0	16 295	100,0	364 909	100,0	32 373	100,0	22,4	11,3
Hlavní město Praha	427	8,1	1 879	11,5	43 260	11,9	3 821	11,8	23,0	11,3
Středočeský kraj	797	15,0	2 306	14,2	51 347	14,1	4 586	14,2	22,3	11,2
Jihočeský kraj	324	6,1	1 020	6,3	23 017	6,3	2 015	6,2	22,6	11,4
Plzeňský kraj	279	5,3	858	5,3	18 845	5,2	1 706	5,3	22,0	11,0
Karlovarský kraj	124	2,3	385	2,4	8 766	2,4	776	2,4	22,8	11,3
Ústecký kraj	360	6,8	1 148	7,0	25 071	6,9	2 317	7,2	21,8	10,8
Liberecký kraj	235	4,4	697	4,3	15 228	4,2	1 389	4,3	21,8	11,0
Královéhradecký kraj	314	5,9	859	5,3	19 137	5,2	1 693	5,2	22,3	11,3
Pardubický kraj	319	6,0	792	4,9	18 391	5,0	1 604	5,0	23,2	11,5
Kraj Vysočina	288	5,4	815	5,0	17 965	4,9	1 596	4,9	22,0	11,3
Jihomoravský kraj	671	12,7	1 856	11,4	41 796	11,5	3 652	11,3	22,5	11,4
Olomoucký kraj	388	7,3	1 041	6,4	22 931	6,3	2 016	6,2	22,0	11,4
Zlínský kraj	316	6,0	870	5,3	19 999	5,5	1 715	5,3	23,0	11,7
Moravskoslezský kraj	462	8,7	1 769	10,9	39 156	10,7	3 489	10,8	22,1	11,2

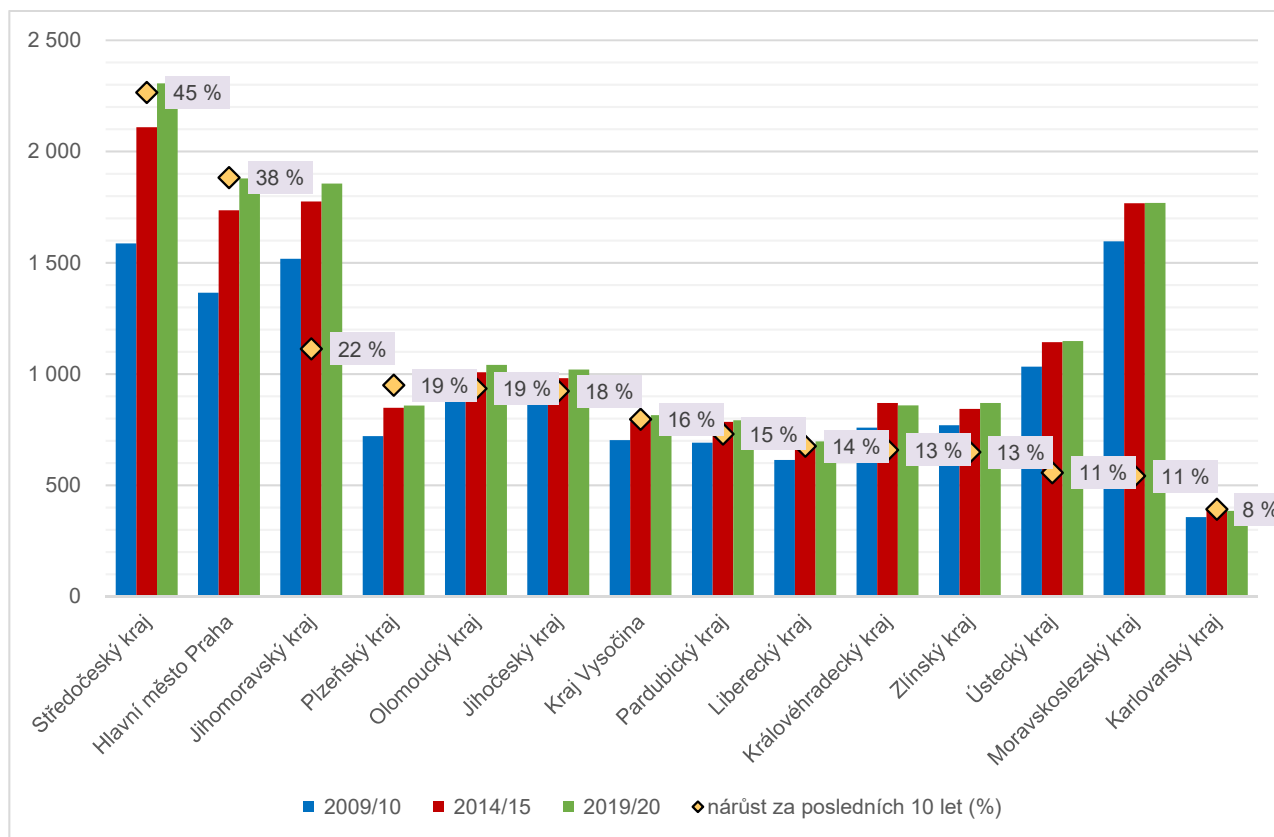
¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **krajském srovnání** byl nejvyšší průměrný počet dětí na školu v Praze – 101,3. Naopak, nejméně dětí na školu připadá v Pardubickém kraji – 57,7. Pokud jde o průměrný počet dětí ve třídě, tak tento poměrový ukazatel byl ve školním roce 2019/20 v Pardubickém kraji naopak nejvyšší (23,2). V tomto ukazateli však rozdíl mezi jednotlivými kraji nebyly nijak výrazné – nejnižší hodnoty, přesně 22,0, bylo dosaženo ve třech krajích: kraj Vysočina, v Olomouckém a v Plzeňském kraji.

Graf 1.6 Počet tříd v mateřských školách v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Důležitým ukazatelem je to, jak se změnil **počet tříd** za poslední deset let v jednotlivých krajích. Absolutně i procentuálně byl tento nárůst nejvyšší ve Středočeském kraji. V porovnání se školním rokem 2009/10 se v tomto kraji v minulém školním roce nacházelo o 719 (45 %) více tříd v mateřských školách, graf 1.6. O cca 500 (38 %) vzrostl za posledních deset let počet tříd v Praze a o 22 % (338 tříd) v Jihomoravském kraji. Nejnižší byl tento nárůst v kraji Karlovarském, kde za 10 let přibylo 28 tříd.

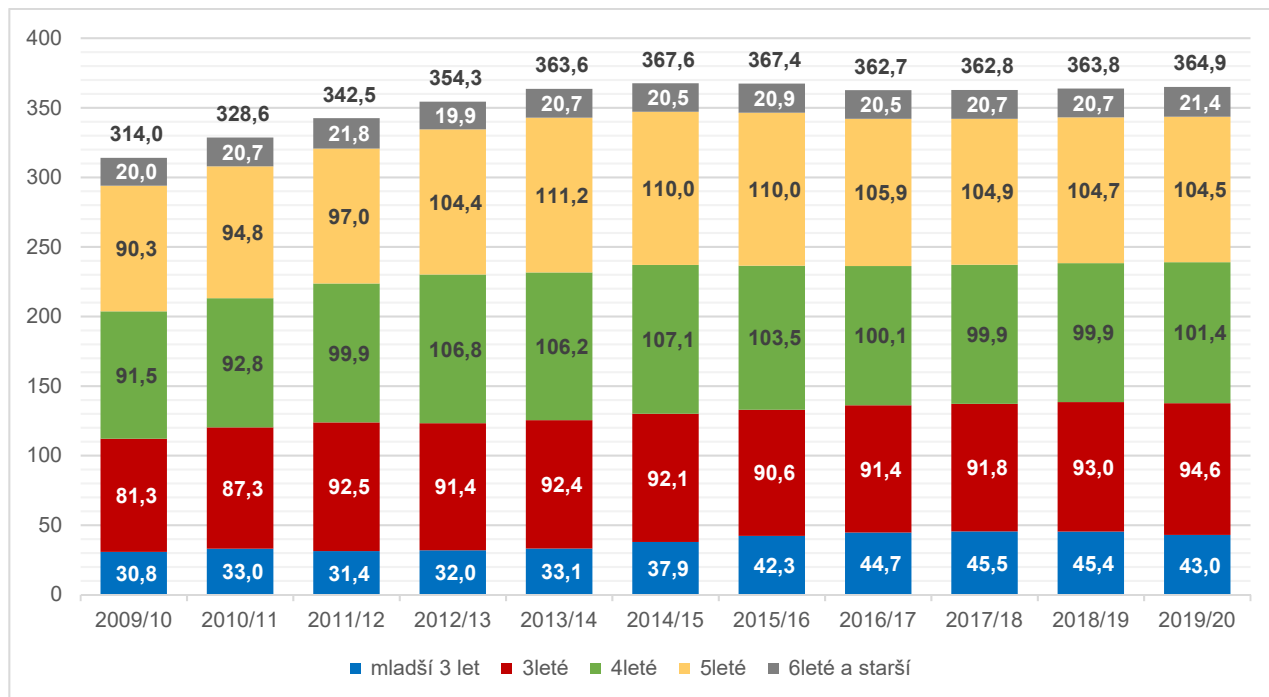
Výše uvedené nárůsty se však odehrávaly především mezi roky 2009/10 a 2014/15. Pokud se podíváme na vývoj v posledních 5 letech, počet tříd v mateřských školách rostl v jednotlivých krajích výrazně pomaleji a například ve výše zmíněném Karlovarském kraji a dále i Královéhradeckém byl zaznamenán pokles. V celé České republice za posledních 5 let vzrostl počet tříd v mateřských školách o 566 (3,6 %). Šest z deseti těchto tříd vzniklo v Středočeském kraji nebo v Praze.

Tento nárůst počtu tříd souvisel primárně s **demografickým vývojem počtu dětí ve věku 2 až 6 let** v jednotlivých krajích. Za posledních deset let vzrostl nejvíce počet dětí v mateřských školách jak v absolutním, tak procentuálním vyjádření ve Středočeském kraji, a to o 39 % z 37,0 tisíc ve školním roce 2009/10 na výše zmíněných 51,3 tisíc dětí ve školním roce 2019/20. V Praze počet dětí chodících do mateřských škol za posledních deset let vzrostl o 29,5 %. Nejmenší nárůst byl zaznamenán v krajích Ústeckém (+4,6 %) a Karlovarském (+1,7 %). Zajímavým zjištěním je i skutečnost, že za posledních pět let poklesl počet dětí ve školkách ve všech krajích kromě Prahy a Středočeského a Jihomoravského kraje.

1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách

Z hlediska **věku** mají od školního roku 2013/14 největší zastoupení 5leté děti s 28,6% podílem ve školním roce 2019/20. V předchozích letech (kromě školního roku 2011/12) to byly děti 4leté. Mezi školními roky 2012/13 až 2018/19 rostl podíl dětí v mateřských školách mladších 3 let. Jejich počet v tomto období se zvýšil téměř o polovinu, graf 1.7.

Graf 1.7 Děti v mateřských školách podle věku (v tis.)

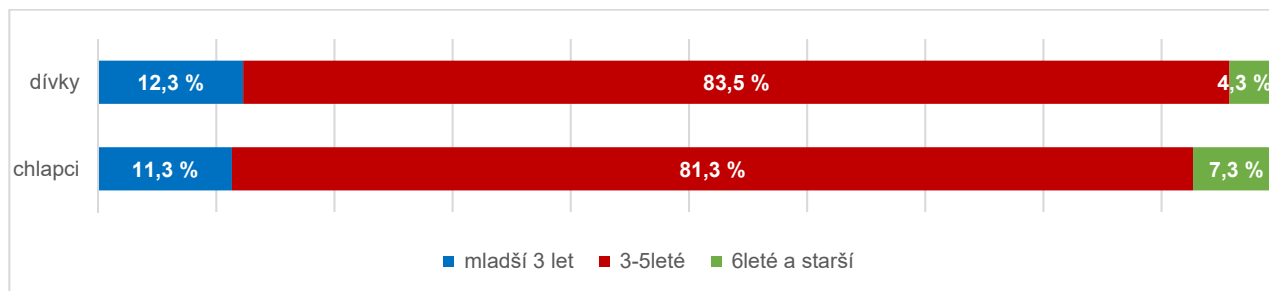
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ve školním roce 2019/20 chodilo do mateřských škol celkem 11,8 % dětí **mladších 3 let** – před deseti lety to bylo 9,8 %. V minulém školním roce však jejich podíl meziročně poklesl – v roce 2018/19 dosáhl 12,5 %.

Procentuální zastoupení **šestiletých a starších dětí** mezi dětmi navštěvujícími mateřskou školu (děti, které by již měly navštěvovat základní školu – jedná se tedy o děti s odloženou povinnou školní docházkou) se v posledních cca 8 letech pohybuje těsně pod hranicí 6 %. V roce 2019/20 bylo v tomto věku v mateřských školách 21 375 dětí. Z toho dětí ve věku 7 let a více bylo pouze 123. Další část dětí v tomto věku však docházela do přípravných tříd základních škol a do přípravného stupně základních škol speciálních, podrobněji kapitola 1.5.

Podíl dětí mladších tří let ze všech dětí navštěvujících mateřské školy byl v případě dívek o jeden procentní bod vyšší (12,3 %) než u chlapců (11,3 %). V případě 6letých a starších, tvořila tato věková skupina u dívek 4,3 %, o tři procentní body méně než v případě chlapců, viz graf 1.8. Téměř dvakrát častěji tak zůstávají ve školkách i po dosažení 6 let chlapci než dívky.

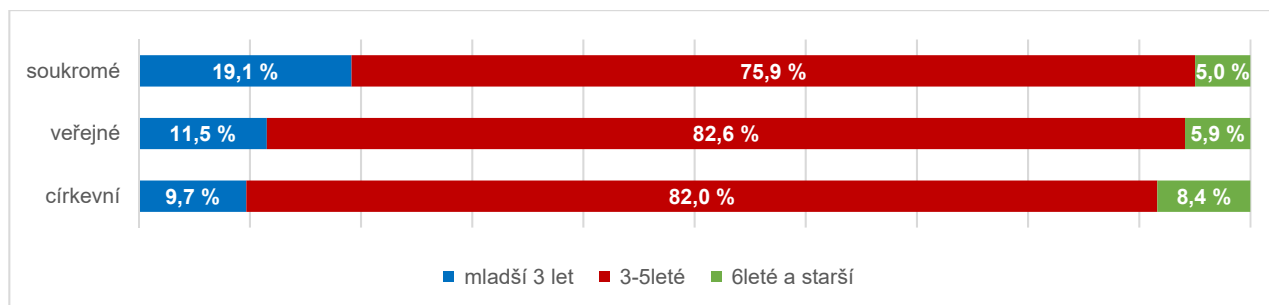
Graf č. 1.8 Věkové složení dívek a chlapců v mateřských školách (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na školy v dělení **dle zřizovatele**, můžeme konstatovat, že ve školách soukromého zřizovatele tvoří ze všech dětí téměř pětinu děti mladší 3 let. Oproti tomu ve veřejných a církevních školách je tento podíl zhruba desetinnový. Mezi dětmi docházejícími do církevních škol je pak o něco vyšší podíl šestiletých a starších (8,4 %) než ve školách soukromých (5,0 %) a veřejných (5,9 %).

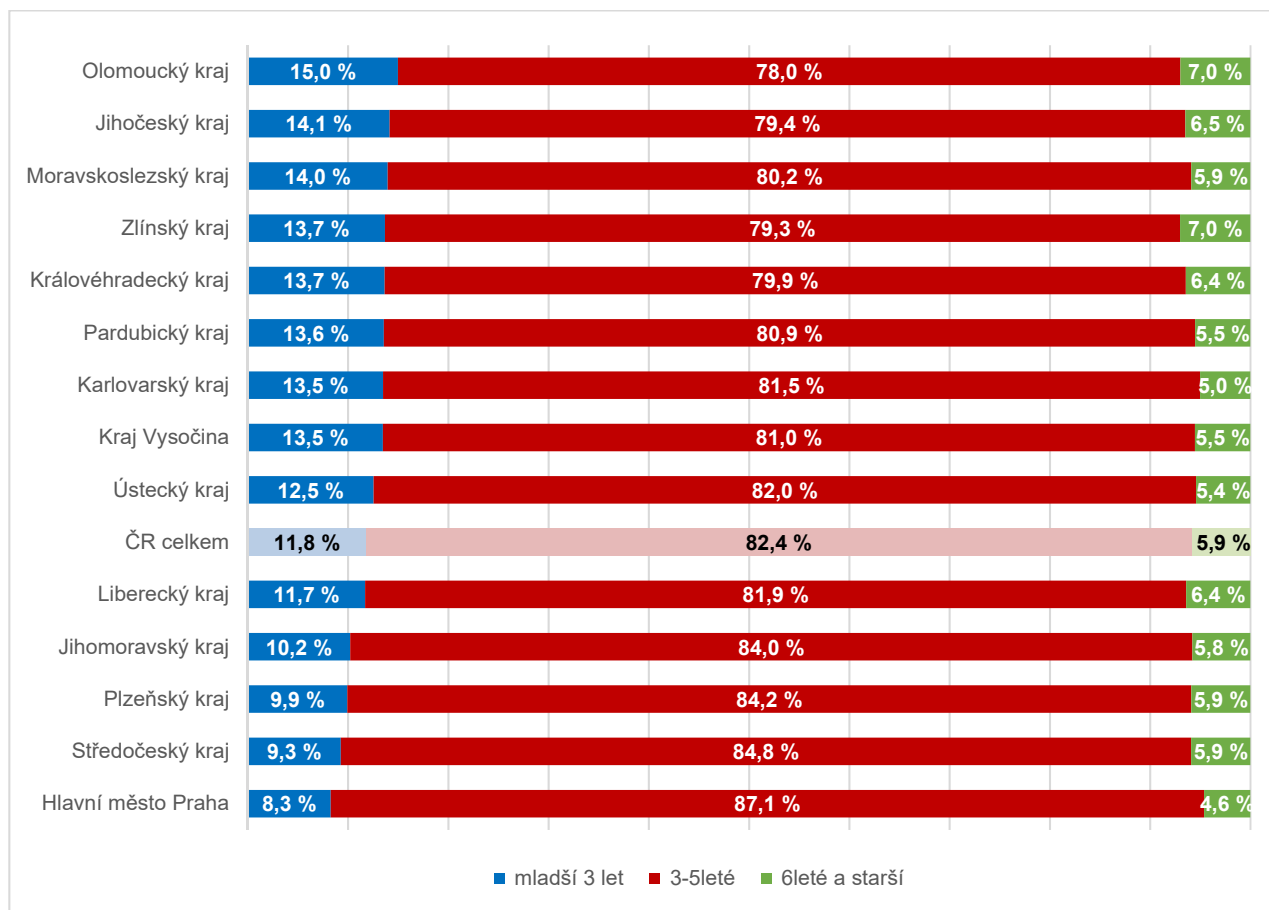
Graf č. 1.9 Věkové složení dětí v mateřských školách podle jejich zřizovatele (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Co se týče **krajů**, rozdíl mezi nimi jsou poměrně značné. Nejvyšší podíl dětí mladších 3 let (15 %) byl mezi dětmi v mateřských školách v Olomouckém kraji, ale i 6letých a starších (7,0 %). Naopak v Praze byl mezi dětmi v mateřských školách ze všech krajů nejmenší podíl dětí mladších 3 let (8,3 %), jakož i 6letých a starších (4,6 %), viz graf 1.10.

Graf 1.10 Věkové složení dětí v mateřských školách v jednotlivých krajích (2019/20)

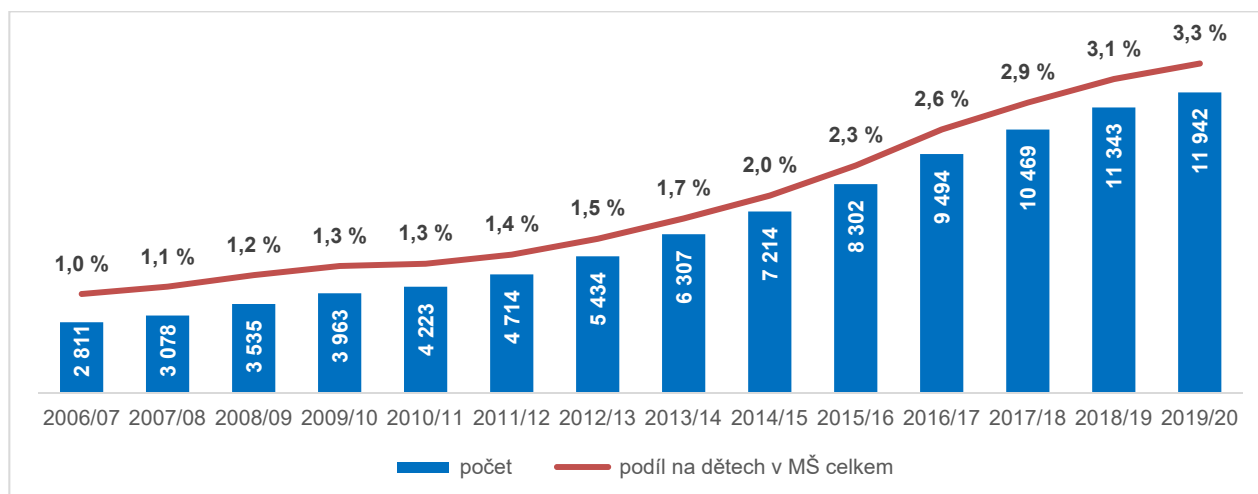
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

Vzhledem k tomu, že i na děti cizinců, kteří pobývají na území České republiky, se vztahuje povinná školní docházka, je důležitá také jejich předškolní příprava. U dětí s odlišným mateřským jazykem je pobyt v mateřské škole často prvním setkáním s českým jazykovým prostředím.

Počet dětí s **cizím státním občanstvím** se v mateřských školách v posledních 10 letech ztrojnásobil – z 3 963 ve školním roce 2009/10 na 11 942 ve školním roce 2019/20. Od školního roku 2006/07 se jejich počet dokonce zčtyřnásobil. Ve školním roce 2019/20 tak děti s cizím státním občanstvím tvořily 3,3 % všech dětí v mateřských školách v porovnání s 1,3 % před deseti lety či přesně 1,0 % ve školním roce 2006/07.

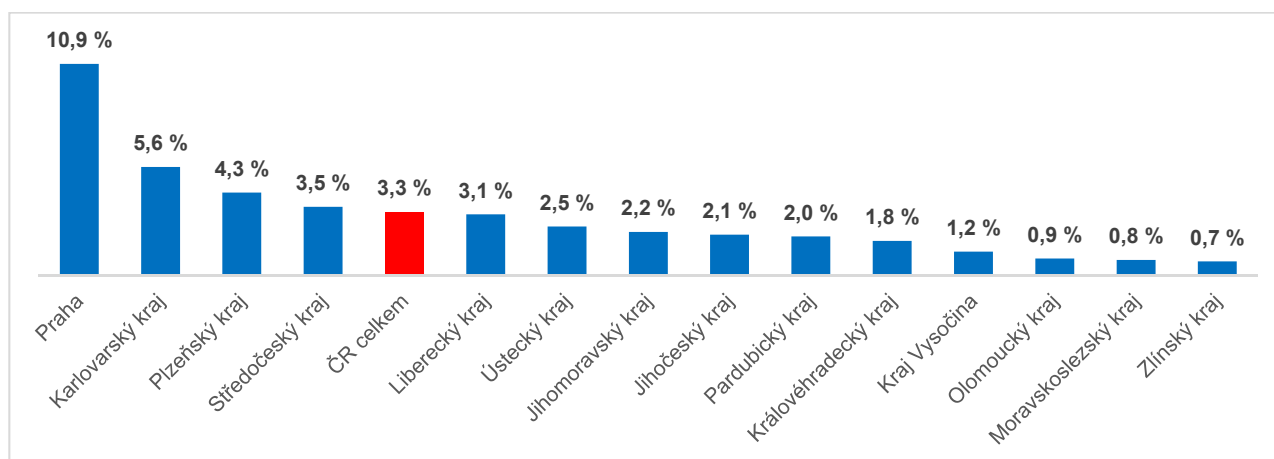
Graf 1.11 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Dlouhodobě je nejvyšší podíl cizinců v mateřských školách **v Praze**. Ve školním roce 2019/20 dokonce přesáhl hranici deseti procent (10,9 %). S velkým odstupem pak byl kraj Karlovarský (5,6 %) a Plzeňský (4,3 %). Naopak nejmenší podíl dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách zaznamenal kraj Zlínský (0,7 %), Moravskoslezský (0,8 %) a Olomoucký (0,9 %). V ostatních krajích se podíl takových dětí pohyboval mezi 1 % a 4 % - viz graf 1.12.

Graf 1.12 Podíl dětí s cizím státním občanstvím v mateřských školách v krajích ČR (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V členění podle **zřizovatele**, dosáhl ve školním roce 2019/20 podíl dětí s cizím státním občanstvím nejvyšší hodnotu v soukromých mateřských školách (6,8 %). V církevních školách to bylo 5,7 % a nejméně (3,1 %) v mateřských školách, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo MŠMT.

Mezi dětmi v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a občané Slovenska**. Ve školním roce 2019/20 bylo mezi dětmi s cizí

státní příslušností v mateřských školách poprvé nejvíce dětí ukrajinského občanství (24,8 %; 2 963 dětí). Do školního roku 2018/19 tato pozice patřila dětem s vietnamským občanstvím. Absolutní počty takových dětí uvádí tabulka č. 1.3, ve které je výčet zemí se 100 a více dětmi docházejících do mateřských škol v České republice ve školním roce 2019/20. Údaje za tyto země jsou zde uvedeny i za vybrané předchozí školní roky.

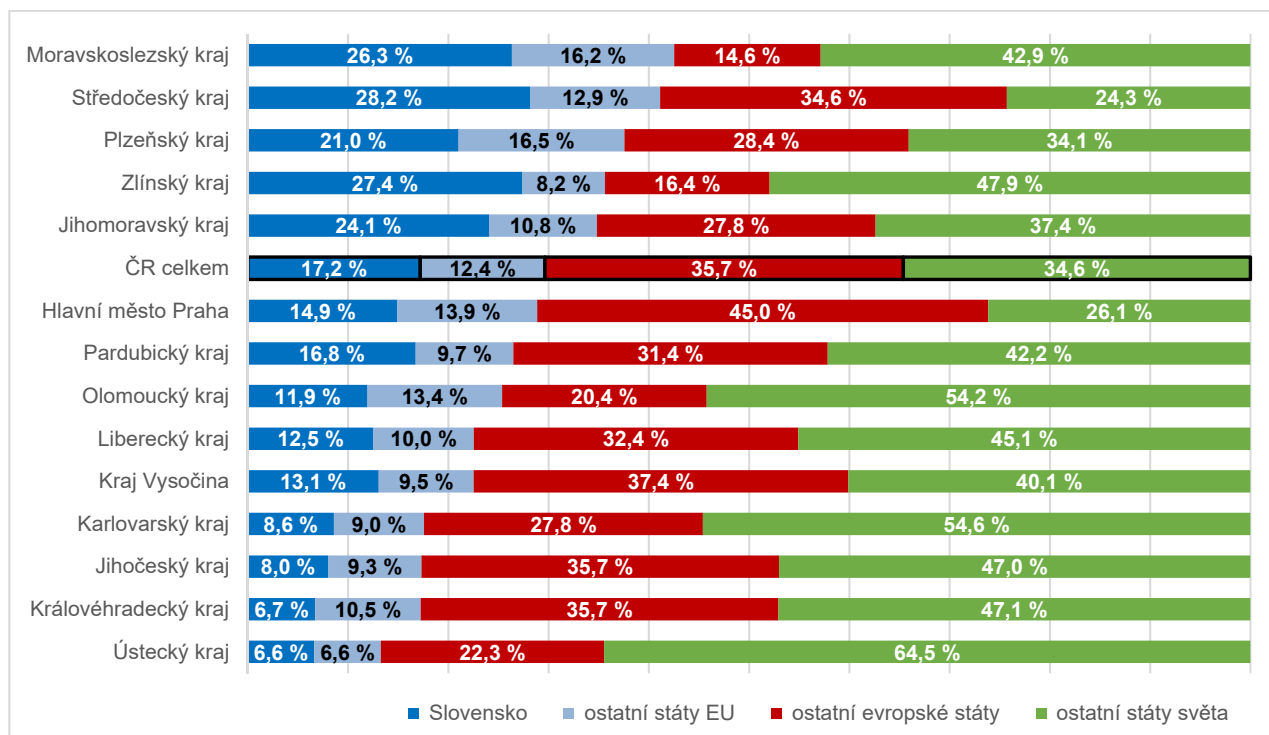
Tab. 1.3 Cizinci v mateřských školách podle státního občanství

	2009/10		2014/15		2019/20	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	3 963	100,0	7 214	100,0	11 942	100,0
občané EU (mimo ČR)	1 040	26,2	2 110	29,2	3 539	29,6
občané ostatních států	2 923	73,8	5 104	70,8	8 403	70,4
Občané zemí:						
Ukrajina	906	22,9	1 694	23,5	2 963	24,8
Vietnam	1 138	28,7	1 859	25,8	2 843	23,8
Slovensko	639	16,1	1 370	19,0	2 053	17,2
Rusko	279	7,0	485	6,7	794	6,6
Mongolsko	82	2,1	179	2,5	421	3,5
Rumunsko	58	1,5	124	1,7	333	2,8
Bulharsko	85	2,1	166	2,3	310	2,6
Moldavsko	38	1,0	126	1,7	197	1,6
Polsko	67	1,7	118	1,6	189	1,6
Čína	60	1,5	116	1,6	135	1,1
Maďarsko	24	0,6	38	0,5	131	1,1
Bělorusko	45	1,1	71	1,0	113	0,9
ostatní země	542	13,7	868	12,0	1 460	12,2

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.13 se blíže zabývá původem dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách v jednotlivých krajích. V krajském členění je nápadné, že zatímco v Praze a Středočeském kraji tvořily děti původem z jiných kontinentů mezi dětmi cizí státní příslušnosti cca čtvrtinu (26,1 %, resp. 24,3 %), v kraji Ústeckém, Karlovarském a Olomouckém zaujímaly tyto děti více než polovinu (64,5 %, resp. 54,6 %, resp. 54,2 %). Podíl dětí původem z Evropské unie byl mezi dětmi cizí státní příslušnosti docházejících do mateřských škol nejvyšší v kraji Moravskoslezském (42,5 %) a Středočeském (41,1 %) a nejnižší v kraji Ústeckém (13,3 %).

Graf 1.13 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách v krajích podle občanství (2019/20)

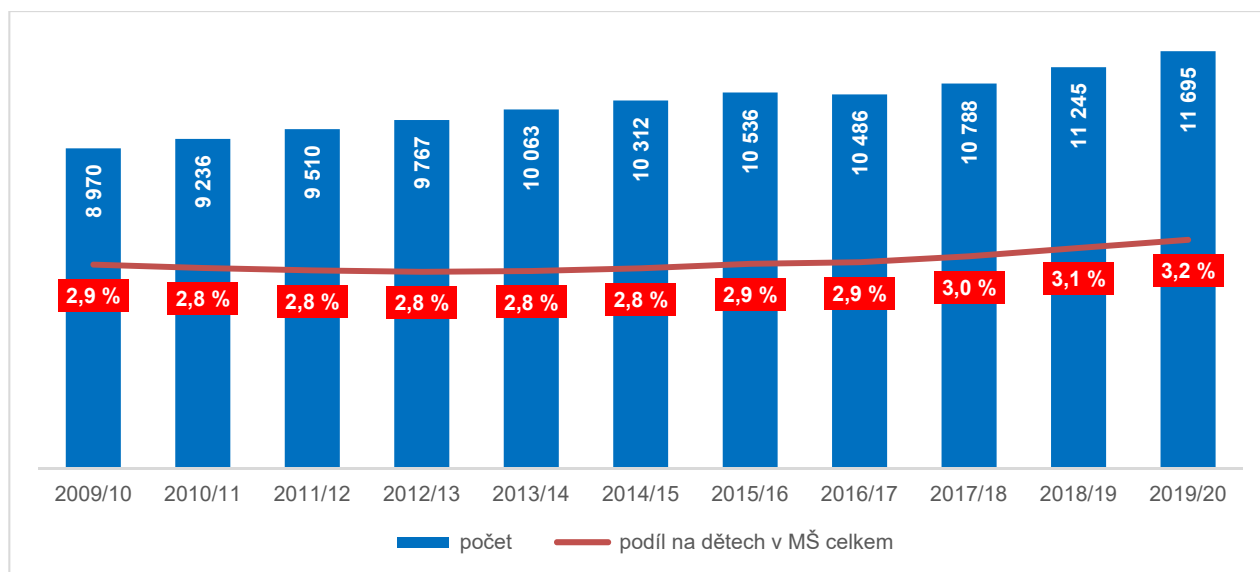

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.4 Děti v mateřských školách se zdravotním postižením

Od školního roku 2016/17 roste absolutně i procentuálně počet dětí se zdravotním postižením v mateřských školách. Ve školním roce 2019/20 jich bylo celkem 11 695 v porovnání s 10 486 ve školním roce 2016/17. Na celkovém počtu dětí se podílely v posledním školním roce 3,2 %.

Graf 1.14 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách

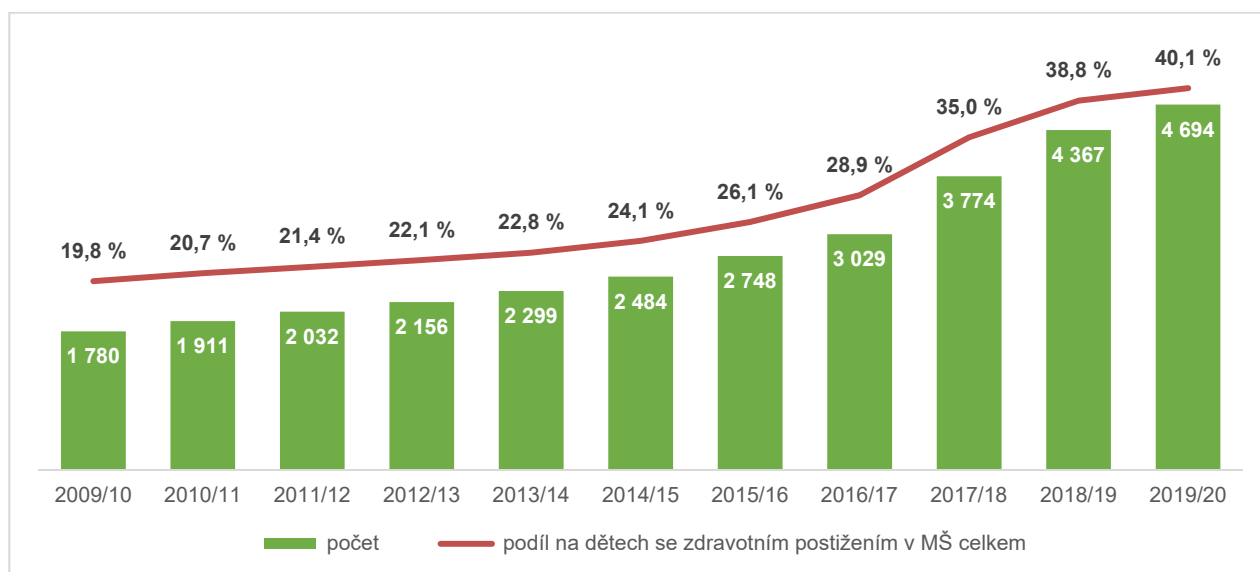

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ve školním roce 2019/20 čtyři z deseti zdravotně postižených dětí v mateřských školách chodily do běžných tříd. Jde o dvojnásobný podíl oproti situaci před deseti lety, kdy do **běžných tříd mateřských škol bylo integrováno** „pouze“ 20 % dětí se zdravotním postižením. Běžné třídy mateřských škol navštěvovalo v minulém školním roce 4 694 děti se zdravotním postižením v porovnání s 1 780 ve školním roce 2009.

Do **tříd určených pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami** na běžných školách i na školách samostatně zřízených pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami chodilo v minulém školním roce 7 001 dětí se zdravotním postižením. Jde o srovnatelný počet jako před deseti lety. Co se však v čase změnilo, je skutečnost, že ve školním roce 2009/10 do těchto speciálních tříd chodilo osm z deseti zdravotně postižených dětí v mateřských školách, v porovnání s 60 % v minulém školním roce.

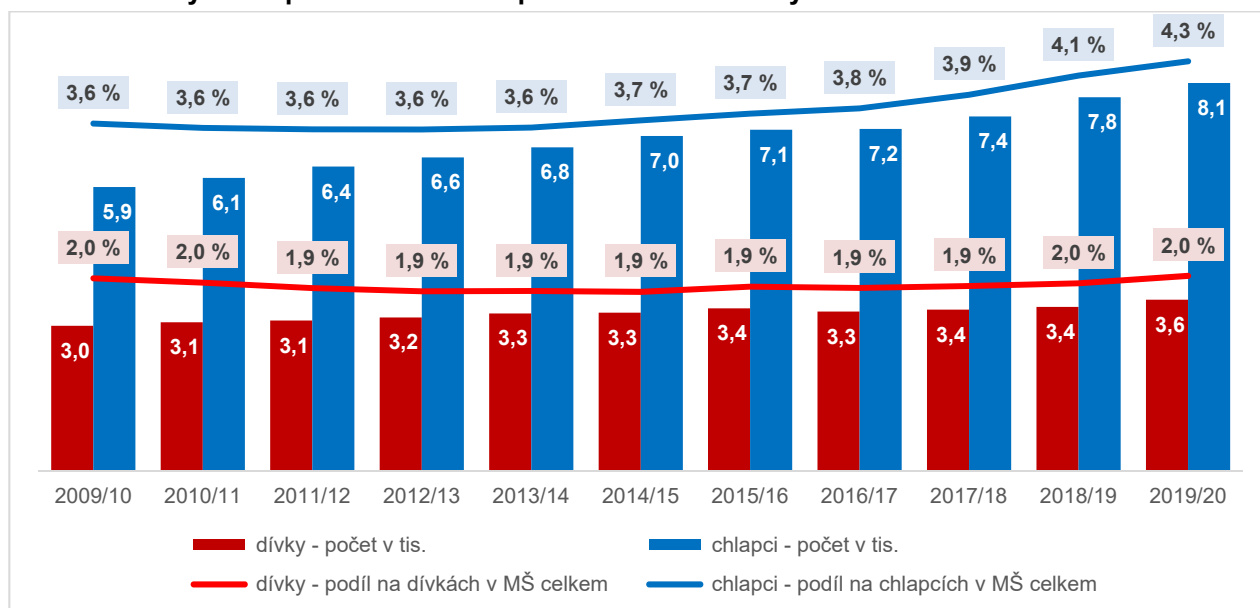
Graf 1.15 Děti se zdravotním postižením integrované v běžných třídách mateřských škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Dlouhodobě je mezi dětmi se zdravotním postižením cca dvakrát **více chlapců než dívek**. Ve školním roce 2019/20 to bylo 8 113 chlapců oproti 3 582 dívkám. Chlapci tak tvoří téměř 70 % dětí se zdravotním postižením navštěvujících mateřské školy. Na tisíc chlapců v mateřských školách připadlo v minulém školním roce 43 chlapců se zdravotním postižením, v případě dívek to bylo 20, více viz následující graf 1.16.

Graf 1.16 Dívky a chlapci se zdravotním postižením v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí se zdravotním postižením ve školách byl napříč kraji ČR různý. Zatímco v Pardubickém kraji jen 1,9 % ze všech dětí v mateřských školách v tomto kraji bylo zdravotně postižených, v Moravskoslezském kraji to bylo 4,9 %.

Tab. 1.4 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách podle druhu postižení

	2009/10		2014/15		2019/20	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	8 970	100,0	10 312	100,0	11 695	100,0
se závažnými vadami řeči	5 141	57,3	5 604	54,3	6 010	51,4
postižené autismem	487	5,4	1 037	10,1	1 205	10,3
se závažnými vývojovými poruchami	390	4,3	705	6,8	1 016	8,7
mentálně postižené	496	5,5	498	4,8	726	6,2
tělesně postižené	329	3,7	350	3,4	452	3,9
zrakově postižené	485	5,4	487	4,7	451	3,9
sluchově postižené	243	2,7	283	2,7	309	2,6
<i>postižené více vadami¹⁾</i>	<i>1 399</i>	<i>15,6</i>	<i>1 348</i>	<i>13,1</i>	<i>1 526</i>	<i>13,0</i>

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z tabulky 1.4 je patrné, že ve sledovaných školních rocích byly u více než poloviny dětí se zdravotním postižením zjištěny závažné vady řeči. Za deset let však podíl dětí s vadou řeči ze všech dětí se zdravotním postižením klesl. Snížil se i podíl dětí se zrakovými vadami. Naopak největší nárůst zaznamenal podíl dětí s autismem (z 5,4 % na 10,3 %) a se závažnými vývojovými poruchami učení či chování (ze 4,3 % na 8,7 %).

U dívek se relativně více objevovalo zrakové postižení (na celkovém počtu postižení se u dívek podílelo 6,0 %, zatímco u chlapců 2,9 %) a tělesné postižení (5,8 % u dívek a 3,0 % u chlapců). U chlapců výrazněji převažovaly závažné vývojové poruchy učení či chování (9,7 % u chlapců a 6,4 % u dívek) a autismus (12,0 % u chlapců a 6,4 % u dívek).

1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách

Po dosažení 6 let většina dětí přechází v září z mateřské školy do 1. třídy základní školy. Některým dětem je však doporučen odklad nástupu o rok, během kterého se má vyrovnat jejich vývoj. Takové děti mohou zůstat ještě rok v mateřské škole, nebo začít chodit do **přípravné třídy běžné základní školy**.

Ve školním roce 2019/20 bylo u nás **294 základních škol se zřízenými přípravnými třídami**. Těchto tříd bylo 341 a chodilo do nich **4 377 dětí**. Téměř dvě třetiny z nich byli chlapci. **Na jednoho učitele** v přípravných třídách připadlo v průměru 13 dětí. Stejný počet dětí v průměru připadl i na jednu třídu. Tyto poznatky lze srovnat se situací v mateřských školách. Počet dětí na učitele je v mateřských školách o něco nižší, a sice 11, naopak počet dětí ve třídě je podstatně vyšší, téměř 23.

Tab. 1.5 Základní školy s přípravnými třídami v jednotlivých krajích (2019/20)

Území	Školy			Třídy			Děti v těchto třídách			
	Abs.	%	% ¹⁾	Abs.	%	% ²⁾	celkem		dívky	chlapci
							Abs.	%	Abs.	Abs.
Česká republika	294	100	7,0	341	100	0,7	4 377	100	1 586	2 791
Hlavní město Praha	79	26,9	27,8	88	25,8	1,7	1 138	26,0	385	753
Středočeský kraj	33	11,2	5,9	40	11,7	0,6	495	11,3	157	338
Jihočeský kraj	3	1,0	1,1	3	0,9	0,1	42	1,0	18	24
Plzeňský kraj	10	3,4	4,5	14	4,1	0,5	182	4,2	61	121
Karlovarský kraj	17	5,8	16,0	22	6,5	1,7	287	6,6	104	183
Ústecký kraj	58	19,7	20,6	69	20,2	1,8	894	20,4	353	541
Liberecký kraj	8	2,7	4,0	10	2,9	0,5	128	2,9	42	86
Královéhradecký kraj	3	1,0	1,1	3	0,9	0,1	40	0,9	16	24
Pardubický kraj	8	2,7	3,2	11	3,2	0,5	123	2,8	46	77
Kraj Vysočina	8	2,7	3,0	8	2,3	0,3	113	2,6	43	70
Jihomoravský kraj	36	12,2	7,4	42	12,3	0,8	554	12,7	213	341
Olomoucký kraj	5	1,7	1,7	5	1,5	0,2	63	1,4	27	36
Zlínský kraj	6	2,0	2,3	6	1,8	0,2	66	1,5	24	42
Moravskoslezský kraj	20	6,8	4,5	20	5,9	0,4	252	5,8	97	155

¹⁾ Podíl na celkovém počtu základních škol v daném kraji

²⁾ Podíl na celkovém počtu tříd v základních školách v daném kraji

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V Praze disponuje přípravnou třídou téměř 30 % základních škol, v Ústeckém kraji pětina a v Karlovarském kraji 16 %. V ostatních krajích nedosahuje podíl takových škol ani jedné desetiny. Zde je dobré připomenout zjištění uvedená v grafu č. 1.10 výše v této analýze. Ten uvádí, že v Praze, v Karlovarském kraji a kraji Ústeckém je v mateřských školách ze všech krajů nejnižší podíl dětí ve věku 6 let a více (4,6 %, resp. 5 %, resp. 5,4 %). Rodiče těchto dětí tak častěji volí místo opakování posledního ročníku mateřské školy přechod do přípravné třídy základní školy.

Oproti tomu v kraji Královéhradeckém, Jihočeském a Olomouckém jsou přípravné třídy na méně než dvou procentech běžných základních škol. Nejdřív jsem předcházející větu nepochopila, ale asi se myslí, že jsou na méně než 2 % z celkového počtu základních škol. Tyto kraje přitom spolu s krajem Zlínským a Libereckým patří ke krajům, kde je v mateřských školách nejvyšší podíl dětí ve věku 6 let a více.

V **základních školách speciálních** je žákům k dispozici i tzv. **přípravný stupeň**. Ten připravuje na povinnou školní docházku děti se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s autismem. Dítě může být přijato nejdříve ve věku pěti let, a to i v průběhu školního roku. Na přípravném stupni setrvává až do zahájení povinné školní docházky, přičemž jeho docházka do přípravného stupně nesmí přesáhnout tři školní roky. Vzdělávání v přípravném stupni základních škol speciálních se ve školním roce 2019/20 účastnilo celkem **196 dětí** a z toho 69,9 % chlapců. Na jednoho učitele zde v průměru připadalo pět dětí.

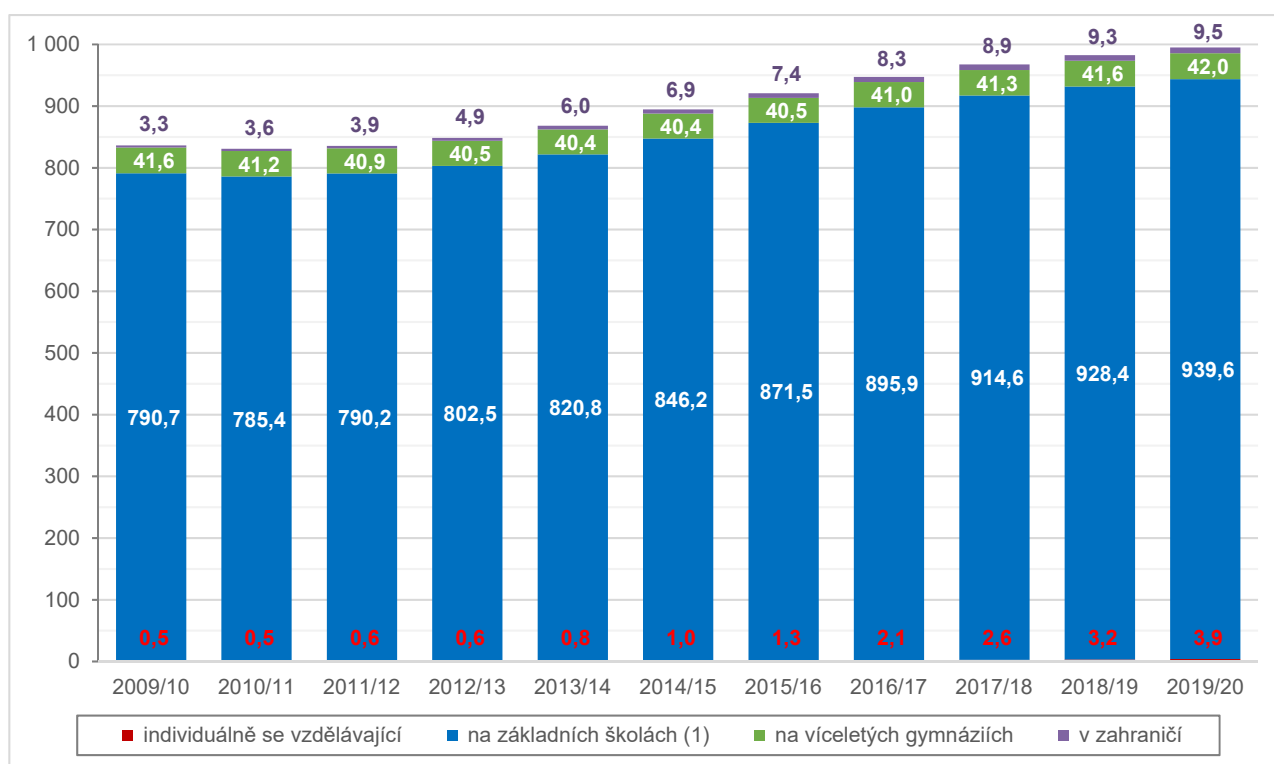

2. Základní vzdělávání

Cílem základního vzdělávání je vést žáky k osvojení potřebné strategie učení a motivovat je k celoživotnímu vzdělávání. Napomáhá žákům poznávat své schopnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. Základní vzdělávání je povinné pro všechny děti v České republice. Uskutečňuje se na **základní škole, na nižším stupni víceletých gymnázií a konzervatořích v osmiletém oboru vzdělání tanec**. Základní vzdělávání lze na prvním i na druhém stupni uskutečňovat také formou **individuálního vzdělávání**.

Základní vzdělávání **má 9 ročníků** a člení se na první a druhý stupeň. **První stupeň** je tvořen prvním až pátým ročníkem a **druhý stupeň** šestým až devátým ročníkem základní školy (příp. odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií či osmiletých konzervatořích). Přechod z prvního stupně na druhý není podmíněn přijímacími zkouškami. Žák po úspěšném absolvování pátého ročníku pokračuje ve studiu. Jinou možností je přestup na víceleté gymnázium, které poskytuje osmileté studium, resp. šestileté studium po ukončení 7. třídy ZŠ. Přestup na gymnázium je podmíněn přijímacími zkouškami a vyhovujícím prospěchem na prvním stupni základní školy.

Graf 2.1 Počet žáků v základním vzdělávání (v tis.)

¹⁾ bez žáků plnících povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR či formou individuálního vzdělávání podle § 38 a § 41 Školského zákona

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Základního vzdělávání se ve školním roce 2019/20 účastnilo celkem **995 257 žáků**, tj. nejvíce za posledních deset let. Za posledních pět let vzrostl počet těchto žáků o přibližně desetinu, v absolutním vyjádření šlo o nárůst o sto tisíc žáků. Kromě základních škol, které navštěvovalo celkem 952 946 žáků, si 41 997 žáků povinnou školní docházku plnilo v nižších ročnících **víceletých gymnázií** a 314 na **osmiletých konzervatořích**.

V **zahraničí** navštěvovalo základní školy 9 463 dětí z České republiky a **formu individuálního vzdělávání** využilo 3 874 dětí. I když obě tyto formy základního vzdělávání využívá rok od roku více dětí, v kontextu celkového počtu žáků základních škol jde zatím o zanedbatelné počty – přibližně 1,5 %. *Podrobnější informace k tomuto způsobu vzdělávání jsou uvedeny v kapitole č. 2.7.*

2.1 Základní školy – základní údaje za školní rok 2019/2020

V minulém školním roce k 30. září 2019 bylo v České republice **4 192 základních škol** se **48 117 třídami**. Na základních školách v minulém školním roce působilo celkem 82 283 učitelů na plný či částečný pracovní úvazek. Při jejich přepočtení na plné pracovní úvazky (plně zaměstnané) to představovalo **67 041 učitelů**. *Dále v této publikaci budeme pracovat, pokud není uvedeno jinak, pouze s počtem učitelů přepočteným na plné pracovní úvazky.* Tito učitelé na základních školách vzdělávali celkem **952 946 žáků**.

Výuka na **1. stupni** byla zajišťována na 4 176 školách, v nichž se nacházelo 29 035 tříd, do kterých chodilo 563 346 žáků, které vzdělávalo 33 464 přepočtených učitelů. Na **2. stupni** učilo 33 577 mužů a žen, kteří vzdělávali 389 600 žáků v 19 082 třídách na 2 778 školách.

Tab. 2.1 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů na 1. a 2. stupni (2019/20)

	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
1. stupeň	4 176	99,6	29 035	60,3	563 346	59,1	33 464	49,9	19,4	16,8
2. stupeň	2 778	66,3	19 082	39,7	389 600	40,9	33 577	50,1	20,4	11,6
Celkem	4 192	100,0	48 117	100,0	952 946	100,0	67 041	100,0	19,8	14,2

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na jednu třídu na základních školách připadalo v minulém školním roce v průměru 19,8 žaka a na jednoho přepočteného učitele 14,2 žaka. Jak v případě **počtu žáků na jednu třídu**, tak i v případě **počtu žáků na jednoho učitele** došlo meziročně u těchto podílových ukazatelů k nepatrnému snížení jejich hodnot. Např. v porovnání se školním rokem 2017/18 se v průměru snížil počet žáků na jednu třídu o 0,5 žaka.

V případě počtu žáků na jednu třídu byl tento poměrový ukazatel ve školním roce 2019/20 o jednoho žaka vyšší v případě **2. stupně**. Naopak, na 2. stupni připadá na jednoho učitele výrazně méně žáků než je tomu v případě **1. stupně**, kde třídní učitel vyučuje ve své třídě většinu předmětů. Podrobněji jsou tyto rozdíly mezi 1. a 2. stupněm základních škol rozebrány níže.

Tab. 2.2 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů podle zřizovatele školy (2019/20)

Zřizovatel	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
veřejný	3 907	93,2	46 168	95,9	927 665	97,3	64 584	96,3	20,1	14,4
soukromý	239	5,7	1 508	3,1	17 952	1,9	1 862	2,8	11,9	9,6
církevní	46	1,1	441	0,9	7 329	0,8	595	0,9	16,6	12,3
Celkem	4 192	100,0	48 117	100,0	952 946	100,0	67 041	100,0	19,8	14,2

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

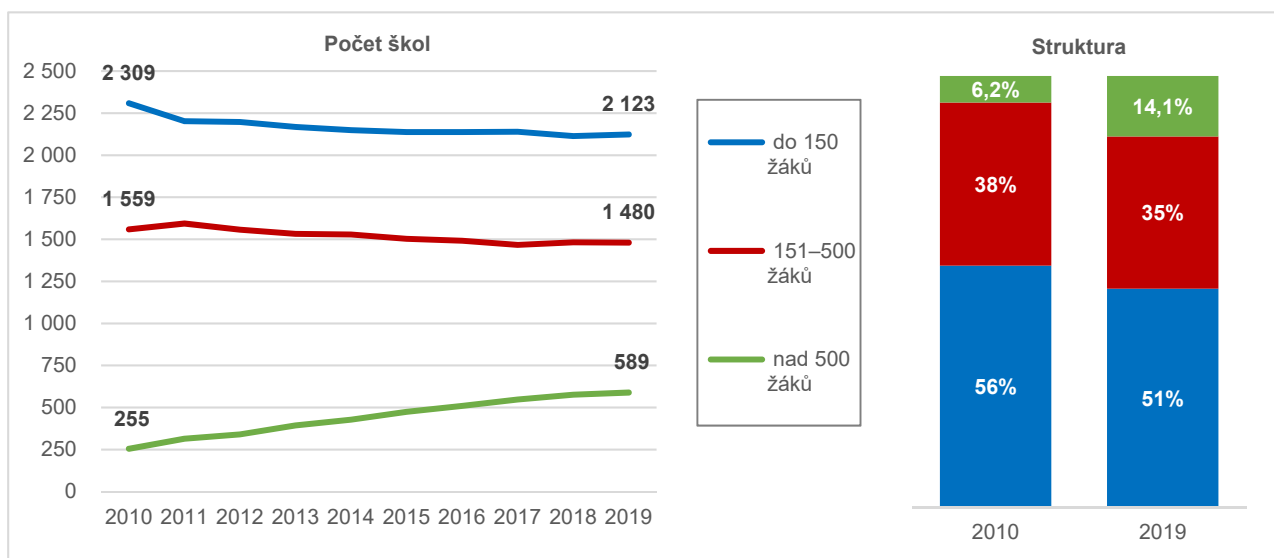
Tyto **poměrové ukazatele** se výrazně liší i v závislosti na **typu zřizovatele** základních škol. Např. ve školním roce 2019/20 byl nejvyšší počet žáků v jedné třídě v průměru na veřejných základních školách, a to 20,1 žaka. Pro porovnání, ve stejném roce v církevních základních školách připadlo v průměru na jednu třídu 16,6 žaka a v případě soukromých škol do třídy v průměru chodilo dokonce o 8 žáků méně než do výše zmíněných základních škol s veřejným zřizovatelem. Obdobně na veřejných základních školách připadá na jednoho učitele více žáků než v církevních či v soukromých školách. Např. v minulém školním roce na jednoho učitele v soukromých školách připadlo o téměř 5 žáků méně než ve školách veřejných. *Podrobněji jsou tyto údaje rozvedeny v následujících částech této kapitoly. Rozdíly podle místa (krajů), kde se tyto školy nachází, jsou uvedeny v kapitole 2.5.*

2.2 Základní školy podle velikosti, typu a zřizovatele – školy a třídy

Pokud jde o velikost základních škol podle počtu žáků, polovinu z výše uvedeného počtu 4 192 škol tvořily školy do 150 žáků. Často jde o školy, které zajišťují výuku pouze na prvním stupni. Nejmenších škol s 50 a méně žáky bylo v minulém školním roce 1 191 v porovnání s 1 425 ve školním roce 2010/11. Naopak v tomto období výrazně vrostl počet velkých škol s více jak 500 žáky. V minulém školním roce jich bylo 589 oproti 255 ve školním roce 2010/11. Těch s tisíce a více žáky bylo v minulém školním roce 10, před devíti lety nebyla taková ani jedna.

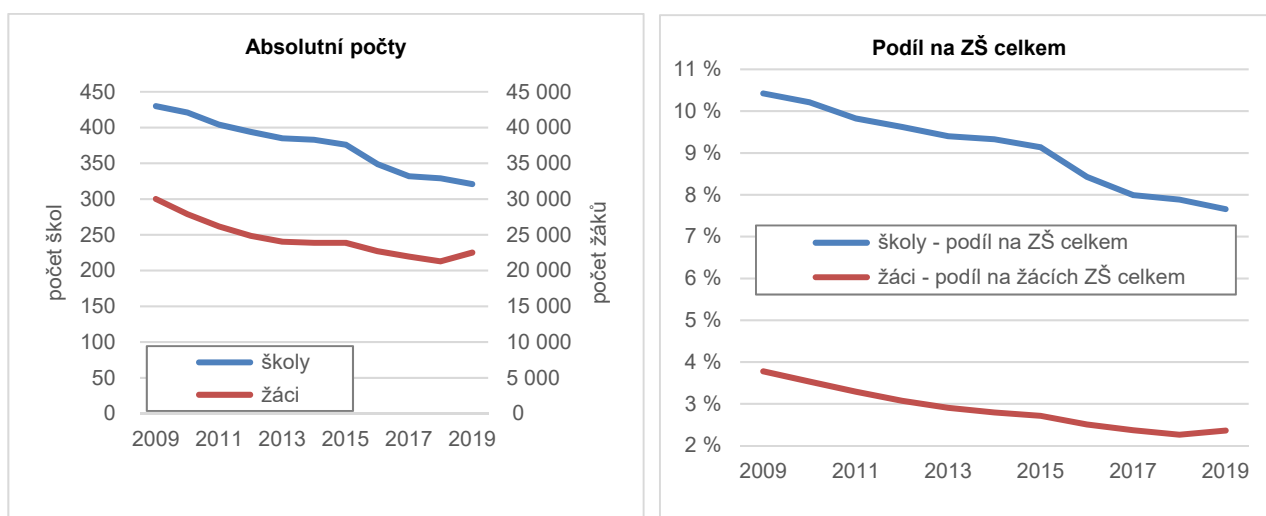
Graf 2.2 Základní školy podle jejich velikosti, která je definovaná počtem jejich žáků

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z výše uvedených 4 172 škol bylo 92,3 % (3 871) běžných škol a zbylých 321 škol pak tvořily **školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)**. Jak počet speciálních základních škol tak i žáků v nich se vzdělávajících v Česku postupně klesá. Za deset let počet těchto škol i žáků v nich klesl o čtvrtinu. V případě počtu škol jich v roce 2019 bylo 321 v porovnání s 430 v roce 2009 a v případě žáků to bylo 22,5 tis. v minulém školním roce v porovnání s 30,0 tis. ve školním roce 2009/10. V čase klesá i zastoupení těchto speciálních škol na základních školách celkem. Výjimkou je v případě počtu žáků v těchto školách poslední školní rok. Podrobněji se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integraci do běžných škol zabýváme v kapitole 2.12.

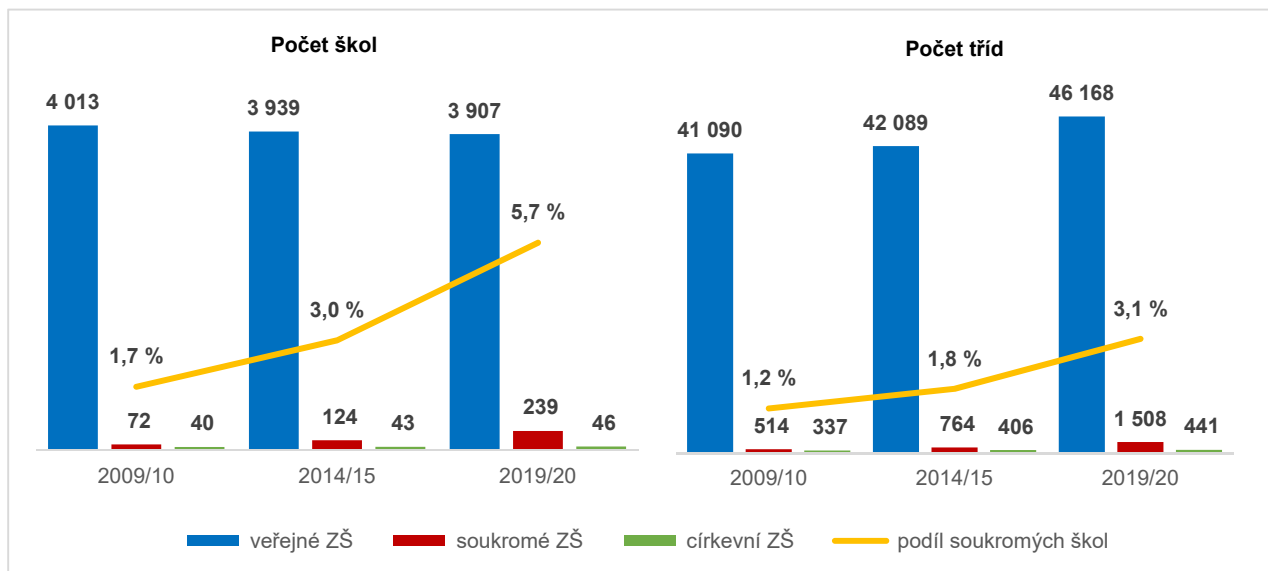
Graf 2.3 Základní školy určené pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Většina základních škol v Česku má **veřejného zřizovatele**. Ve školním roce 2019/20 bylo těchto škol 3 907, tj. 93,2 % všech základních škol. Jedná se převážně o školy, kde je jejich zřizovatelem **obec či její místní část** (např. Praha 10). V Česku existuje i 244 základních škol, kde jsou zřizovatelem jednotlivé **kraje** a 44 spadajících přímo pod **MŠMT**. Počet veřejných základních škol se v posledních deseti letech každoročně nepatrně snižuje, přestože počet žáků v nich roste. Tento nepoměr je řešen otevíráním nových tříd ve stávajících školách.

Graf 2.4 Počet základních škol a jejich tříd podle zřizovatele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě veřejných škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** základních školách. Ty však tvoří poměrně malý podíl z celkového počtu základních škol, i když v posledních letech, stejně jako v případě škol mateřských, jejich počet na rozdíl od škol veřejných roste. To platí především pro soukromé základní školy. Ve školním roce 2019/20 se soukromé základní školy podílely 5,7 % na celkovém počtu základních škol v Česku a za posledních pět let se jejich počet téměř zdvojnásobil.

Nejvíce soukromých základních škol se nachází v **Praze a ve Středočeském kraji**. Ve školním roce 2019/20 se v hlavním městě nacházelo 48 těchto škol, tj. pětina ze všech soukromých základních škol v České republice. Ve Středočeském kraji jich bylo 41. V Praze se tyto soukromé školy podílely 16,9 % na celkovém počtu pražských základních škol a chodila do nich 4 % žáků. Naopak v kraji Vysočina soukromé školy tvořily jen 2,6 % základních škol a chodilo do nich 0,6 % žáků.

Vyšší vypovídající hodnotu než vývoj počtu základních škol v čase mají údaje o tom, jak se mění počet tříd a především do nich docházejících žáků. V minulém školním roce bylo v Česku na základních školách v provozu celkem **48 117 tříd**, z toho 1 508 tříd bylo zřízených v soukromých a 441 v církevních školách. Od školního roku 2012/13 každoročně přibývalo tříd na základních školách, v průměru o 900 ročně, s tím, že ve školním roce 2019/20 jejich počet meziročně skokově vzrostl o 1 343. Nové třídy se nejprve zřizovaly na prvním stupni (od školního roku 2008/09). Na druhém se až do školního roku 2012/13 spíše rušily. V posledních letech, spolu s přesunem silných ročníků na druhý stupeň, vznikají nové třídy i na 2. stupni.

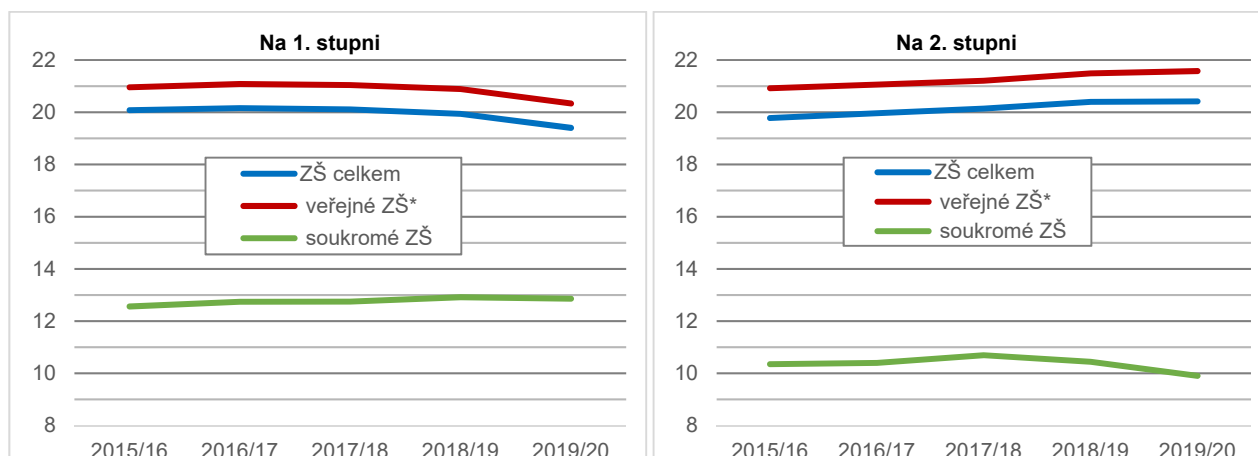
Zvyšující se kapacitní nároky se ve **veřejných školách** projeví zejména zřizováním nových tříd. Jejich počet vzrostl za posledních pět let o deset procent (4 079 tříd), a to ve většině případů ve stávajících základních školách. Z výše uvedeného plyne, že roste i velikost škol měřena počtem jejich tříd, a to z průměrných 10 tříd na jednu školu ve školním roce 2009/10 na téměř 12 ve školním roce 2019/20. U **soukromých škol** se tento ukazatel pohybuje na poloviční hodnotě škol veřejných. Z hlediska **regionálního** má v Praze v průměru jedna základní škola 18 tříd, v kraji Vysočina je to 9 tříd.

Pokud jde o **počet žáků na jednu třídu**, tento poměrový ukazatel se v případě 1. stupně základních škol v posledních pěti letech výrazně neměnil. Držel se v průměru na hodnotě 20 žáků na 1 třídu. Výjimkou byl

poslední školní rok, kdy došlo k poklesu tohoto ukazatele na hodnotu 19,4 žaka na třídu. Na 2. stupni můžeme pozorovat v tomto období nepatrný nárůst tohoto ukazatele.

Graf 2.5 Průměrný počet žáků na 1 třídu na základních školách

* Základní školy, jejichž zřizovatelem je příslušná obec

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet žáků na jednu třídu je výrazně vyšší v případě škol, jejichž **zřizovatelem je obec**, než na soukromých základních školách. Např. ve školním roce 2019/20 připadalo na 2. stupni základních škol na jednu třídu v soukromých školách 9,9 žaka v porovnání s 21,6 žaka na veřejných školách. V **krajském srovnání** připadá nejvíce žáků na jednu třídu u škol, jejichž zřizovatelem byla obec, na hlavní město Prahu. Ve školním roce 2019/20 to bylo 23,0 žaka v porovnání s 19,4 žáky ve Zlínském kraji.

2.3 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách

Počet učitelů podle stupně a zřizovatele škol

Pokud jde o počet učitelů ve **fyzických osobách**, tj. nikoliv přepočtené na plně zaměstnané, k 30. 9. 2019 jich na základních školách na plný či částečný pracovní úvazek pracovalo celkem 82 283. Mezi nimi bylo 3 589 nově začínajících – 2 841 žen a 748 mužů.

S nárůstem počtu tříd na základních školách zde vznikají i nová pracovní místa. Lepším měřítkem než počet učitelů ve fyzických osobách je zde počet plných úvazků učitelů. Ten vzrostl za posledních pět let o 13,4 % (7 912 úvazků). K 30. 9. 2019 byli souhrnně všichni učitelé v základních školách zaměstnáni na 64 041 plných úvazků, tj. o 4,2 % (2 696 učitelů) meziročně více.

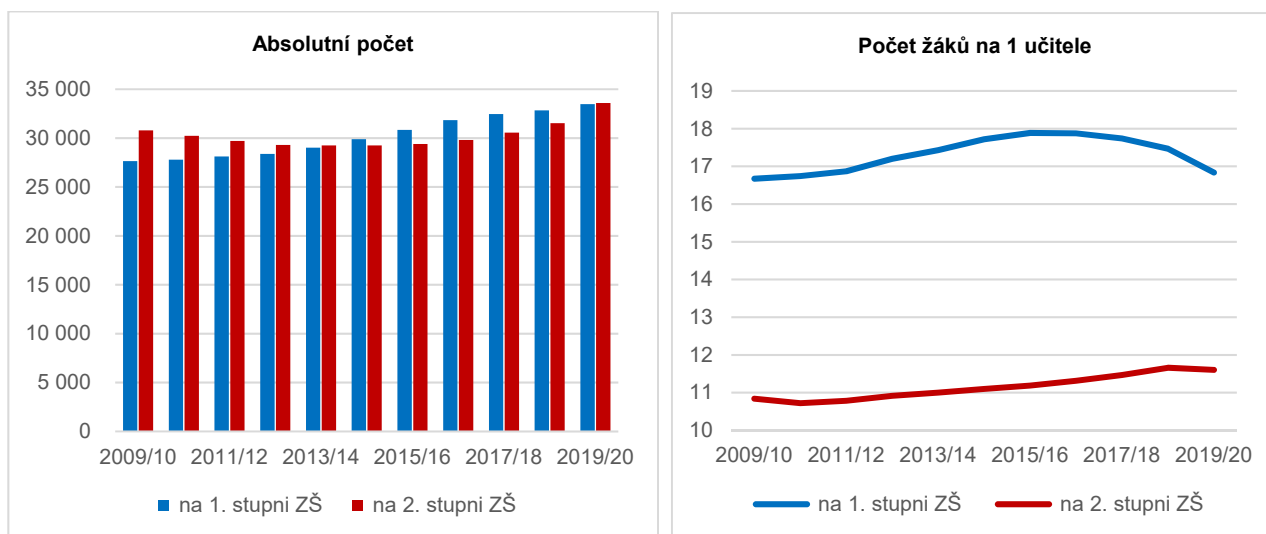
Na začátku školního roku 2019/20 **nastoupilo nově** na základní školy 2 478 učitelů (přepočteno na plný pracovní úvazek). Celkem 30 % z těchto **začínajících učitelů** připadlo na Prahu a Středočeský kraj, kde se podíleli nejvyšším procentem (4,7 % v obou případech) na celém pedagogickém sboru v daném kraji.

Počet učitelů (přepočtené počty) meziročně vzrostl rychleji než počet tříd či žáků. Na jednu třídu ve školním roce 2019/20 připadlo v průměru 1,4 plného úvazku učitele, tj. stejně jako před deseti lety. Jak bude podrobněji uvedeno dále, tento poměrový ukazatel se výrazně liší jak v závislosti na tom zda jde o 1. či 2. stupeň, tak i podle typu zřizovatele.

Počet učitelů **na 1. a 2. stupni základních škol** se v posledních deseti letech vyvíjel rozdílně. Ve školním roce 2009/10 bylo na 2. stupni o cca desetinu (3,1 tis.) více učitelů přepočtených na plně zaměstnané než na 1. stupni. Jestliže v případě 1. stupně počet zde vyučujících učitelů přepočtených na plně zaměstnané každoročně rostl v průměru o 2 % (583 učitelů), na 2. stupni jejich počet až do školního roku 2015/16 klesal. V posledních pěti letech bylo tempo růstu počtu učitelů přepočtených na plně zaměstnané vyšší v případě těch, kteří vyučovali na 2. stupni. Ve školním roce 2019/20 byl počet učitelů působících na obou stupních vyrovnaný. Při přepočtu na jednoho žaka však byl v případně 1. stupně výrazně vyšší.

Ve sledovaném období posledních deseti let až do školního roku 2015/16 rostl průměrný počet žáků připadajících na 1 učitele, a to z 16,7 na 17,9. V posledních třech letech tento poměrový ukazatel na 1. stupni klesá s tím, že nejvýraznější byl tento meziroční pokles mezi zářím 2018 a zářím 2019. Na 2. stupni počet žáků na 1 učitele ve školních letech 2010/11 až 2018/19 rok od roku nepatrně rostl.

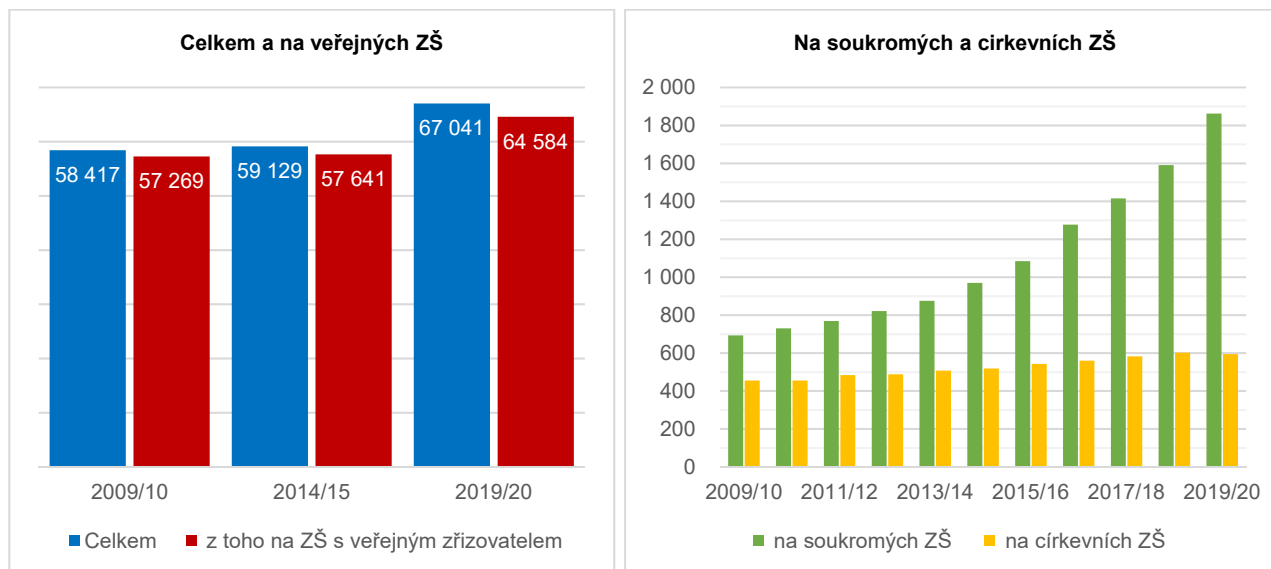
Graf 2.6 Počet učitelů na 1. a 2. stupni základních škol (přepočtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Učitelé v **soukromých školách** se ve školním roce 2019/20 podíleli jen necelými třemi procenty na všech učitelích v základních školách. Je však nutno poznamenat, že za posledních pět let se jejich počet téměř zdvojnásobil, a sice z 970 na 1 862 plných úvazků učitelů.

Graf 2.7 Počet učitelů na základních školách podle zřizovatele školy (přepočtené počty)

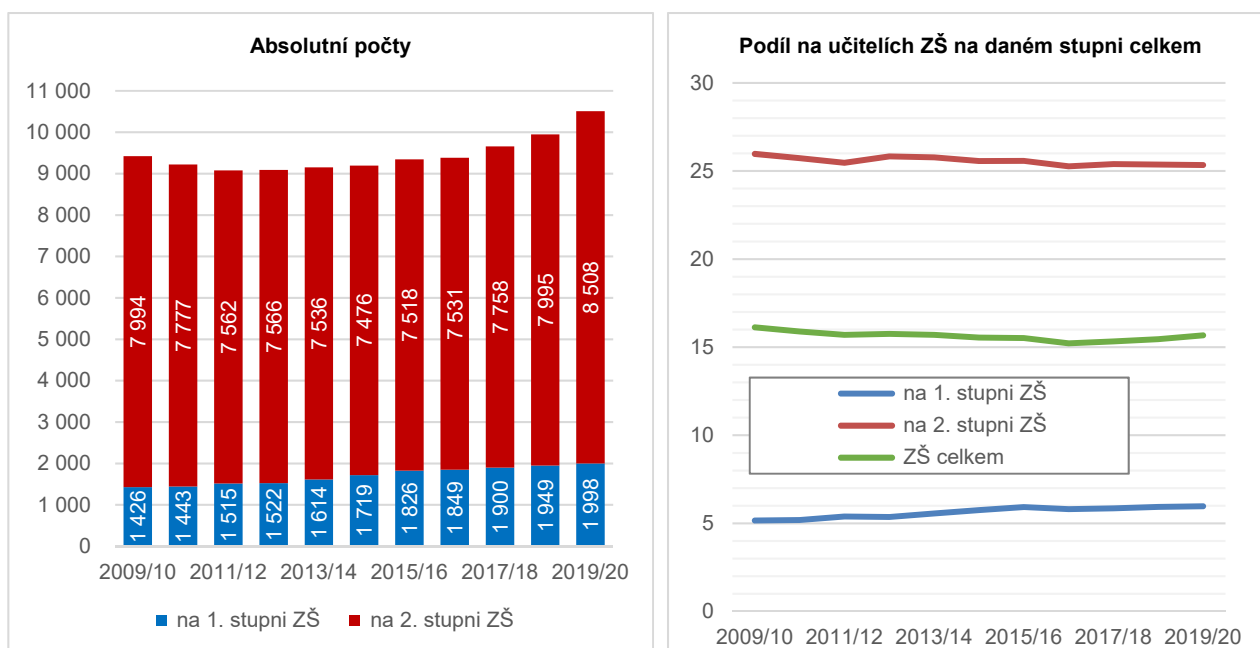
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet žáků na jeden plný úvazek učitele je výrazně vyšší v případě škol, jejichž **zřizovatelem je obec**, než na soukromých základních školách. Např. ve školním roce 2019/20 připadalo na 2. stupni základních škol na jeden plný úvazek učitele v soukromých školách 7,3 žáka v porovnání s 12,2 žáky ve veřejných školách. Pokud jde o 1. stupeň, tak v minulém školním roce v soukromých školách připadlo na jeden plný úvazek učitele o 7,2 žáka méně než v případě škol veřejných, kde tento poměrový ukazatel dosáhl hodnoty 17,7.

Sociodemografické charakteristiky učitelů na základních školách

Regionální učitelství je u nás spíše **doménou žen**. Toto konstatování platí i pro základní školy, a to především pro jejich první stupeň. V roce 2019 téměř 85 % učitelů (přepočtených na plně zaměstnané) na základních školách tvořily ženy. Na **prvním stupni** dokonce 94 ze 100 učitelských pozic zastávaly ženy. Na **druhém stupni** ženy tvořily 75 % učitelského sboru. Jinak řečeno, zatímco na prvním stupni činil **podíl mužů** mezi učiteli přepočtenými na plné úvazky pouhých 6 %, na druhém stupni tvořili muži čtvrtinu. Podíl mužů se na 2. stupni až do školního roku 2016/17 nepatrně snižoval. Na 1. stupni jejich podíl na učitelském sboru nepatrně rostl, a to z 5,2 % ve školním roce 2009/10 na výše zmíněných 6,0 % ve školním roce 2019/20.

Graf 2.7 Počet učitelů mužů na základních školách (přepočteno na plné úvazky)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **absolutním vyjádření počet mužů** na základních školách za posledních 5 let vzrostl o 1 312 plných pracovních úvazků na hodnotu 10 507 učitelů mužů ve školním roce 2019/20. Jde o první rok v sledovaném období, kdy počet mužů překonal hranici deseti tisíc. I když od školního roku 2011/12 mužů na základních školách přibývá, jejich počet roste pomaleji než počet žen učitelek. V čase se tak prohlubuje rozdíl mezi počtem mužů a žen na základních školách. V minulém školním roce na 1. stupni pracovalo o 29,5 tisíce více žen než mužů. Jde o hodnotu o 4,7 tisíce vyšší než před deseti lety. Před 10 lety byl tedy rozdíl mezi muži a ženami v učitelském sboru základních škol o 24,8 tisíc ve prospěch žen. Na 2. stupni učilo ve školním roce 2019/20 na základních školách o 16,6 tisíce více učitelek než učitelů mužů. Meziročně se tento rozdíl zvýšil o jeden tisíc.

Z hlediska **zřizovatele jednotlivých škol** je dlouhodobě nejvyšší procentuální zastoupení mužů v učitelském sboru na soukromých základních školách. Ve školním roce 2019/20 to bylo 19,1 % v porovnání s 15,6 % v případě škol, jejichž zřizovatelem je obec či jiný veřejný subjekt. Na **prvním stupni základních škol** byl ve školním roce 2019/20 podíl mužů na soukromých školách mezi všemi učiteli 12,7 %. Jde o více než dvojnásobně vyšší podíl než v případě základních škol veřejných, kde tento podílový ukazatel dosáhl 5,7 %. Na **druhém stupni** tvořili učitelé muži na veřejných základních školách čtvrtinu pedagogického sboru v porovnání s necelou třetinou v případě škol soukromých. Před pěti lety, ve školním roce 2014/15, však byl tento podíl v obou případech 25,5 %.

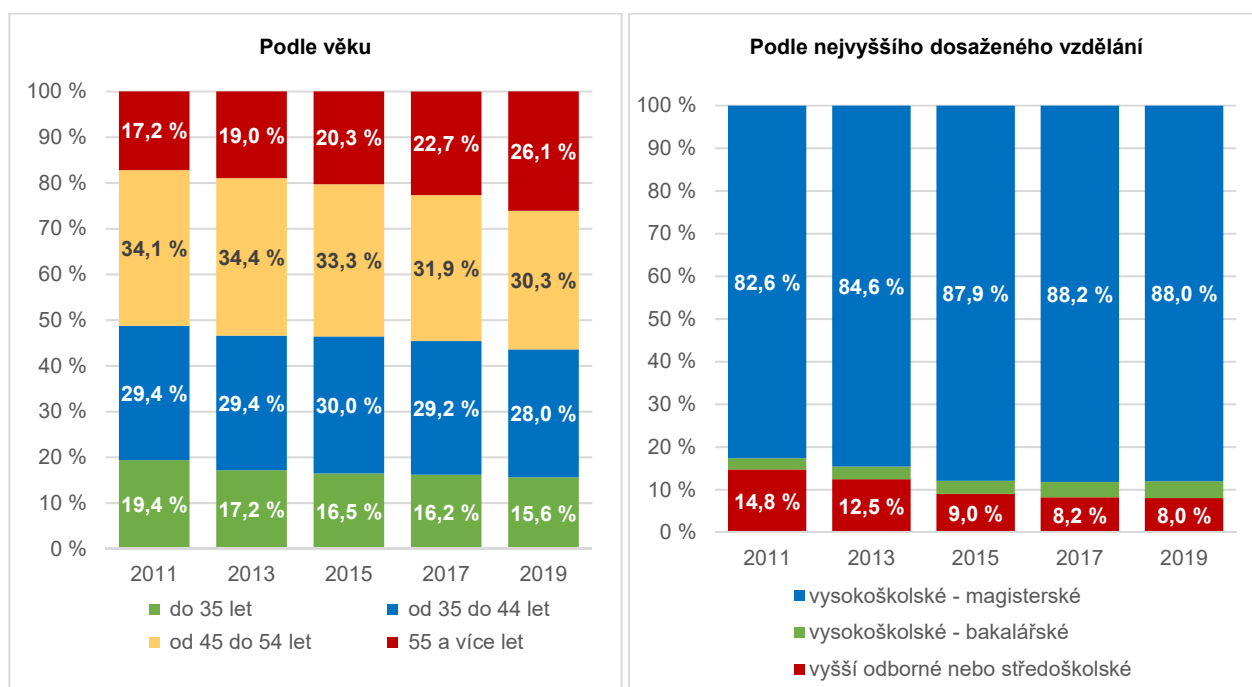
V **krajském srovnání** byl podíl mužů mezi učiteli základních škol nejvyšší v Praze, a sice 17,2 % ve školním roce 2019/20. Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo zaznamenáno ve Středočeském kraji (13,6 %). V absolutním vyjádření nejvíce mužů učitelů učí v krajích Jihomoravském, Středočeském, Moravskoslezském

a v Praze – ve všech případech se jejich počet pohybuje mírně nad jedním tisícem. Nejméně mužů učitelů je v Karlovarském kraji (301) – údaje za školní rok 2019/20.

Pokud jde o **věkovou strukturu učitelů** (bez ředitelů a zástupců ředitele) lze konstatovat, že výuku na základních školách zajišťuje nejvíce učitelů ze dvou věkových skupin: 40 až 49 let a 50 až 59 let. V obou případech se učitelé v těchto věkových skupinách v roce 2019 podíleli necelou třetinou na všech plných úvazcích učitelů základních škol. Zatímco podíl učitelů ve věku 40 až 49 let ve sledovaném období až do roku 2017 klesal, těch ve věku 50 až 59 naopak do roku 2017 rostl. Ještě výrazněji rostlo zastoupení učitelů 60letých a starších, a to ze 4,2 % v roce 2011 na 10,5 % v roce 2019.

Učitelé starší 55 let tvořili v roce 2019 poprvé více jak čtvrtinu (26 %) učitelského sboru na základních školách – před pěti lety, v roce 2014, to byla pětina. Podíl učitelů do 35 let se v posledních pěti letech pohybuje kolem 16 %. Podobně jako u učitelů mateřských škol, i učitelský sbor působící na základních školách tak v průměru v čase stárne. I když v posledních třech letech kleslo mezi učiteli nejvíce zastoupení těch ve věku 50 až 54 let. To by mohlo značit, že by se nárůst podílu věkové kategorie 55+ měl v nejbližších letech zastavit.

Graf 2.8 Struktura učitelů na základních školách podle věku a dosaženého vzdělání

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

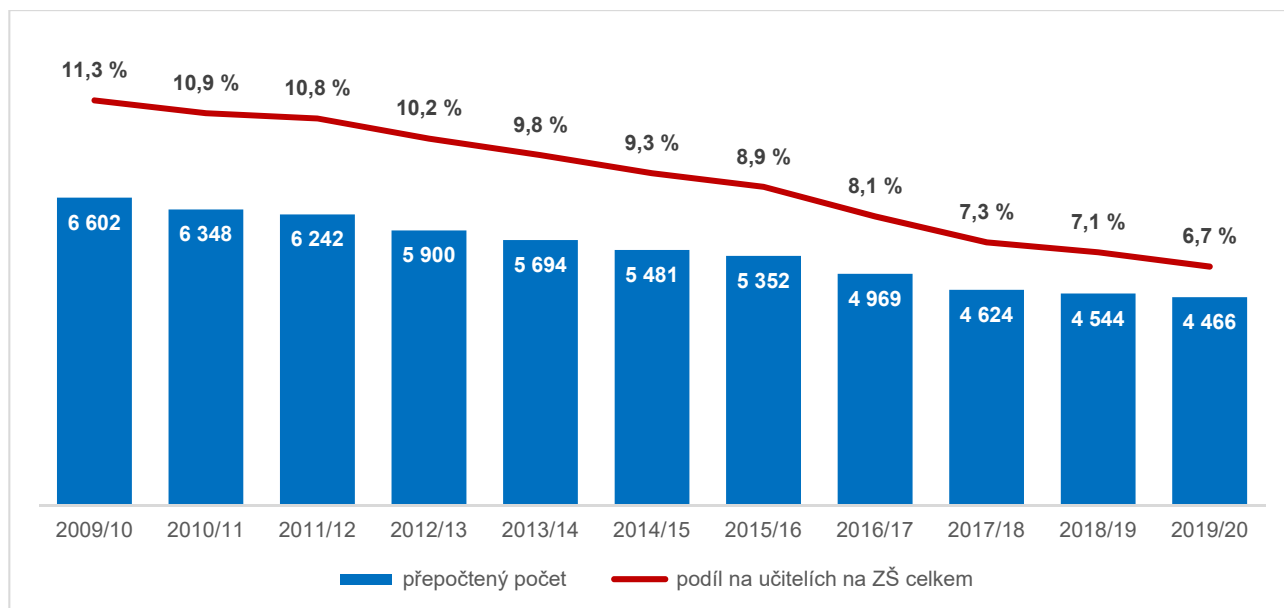
Učitelů (bez ředitelů a zástupců ředitele) s bakalářským či magisterským vysokoškolským vzděláním je na základních školách již od roku 2015 více jak 90 %. Z vysokoškolsky vzdělaných učitelů na základních školách má jako nejvyšší dokončené vzdělání bakalářské studium 4 %, magisterské 95 % a zbylé 1 % doktorské vysokoškolské vzdělání.

Pokud jde o učitele s vyšším odborným či středoškolským maturitním vzděláním, jejich počet v čase klesá. Ještě v roce 2011 mělo 15 % učitelů na ZŠ toto vzdělání, v roce 2019 to bylo 8 %.

Učitelé na základních školách ve speciálních třídách pro žáky se SVP

S tím, jak klesá počet škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), viz graf 2.3, a počet speciálních tříd pro tyto žáky, dochází i k poklesu počtu učitelů v těchto speciálních třídách. Ve školním roce 2019/20 vyučovalo ve speciálních třídách pro žáky se SVP celkem 4 446 učitelů přepočtených na plný pracovní úvazek, tj. o cca 2 tisíce méně než před deseti lety. Na celkovém počtu učitelů základních škol se učitelé v těchto speciálních třídách ve školním roce 2019/20 podíleli 6,7 % v porovnání s 11,3 % ve školním roce 2009/10.

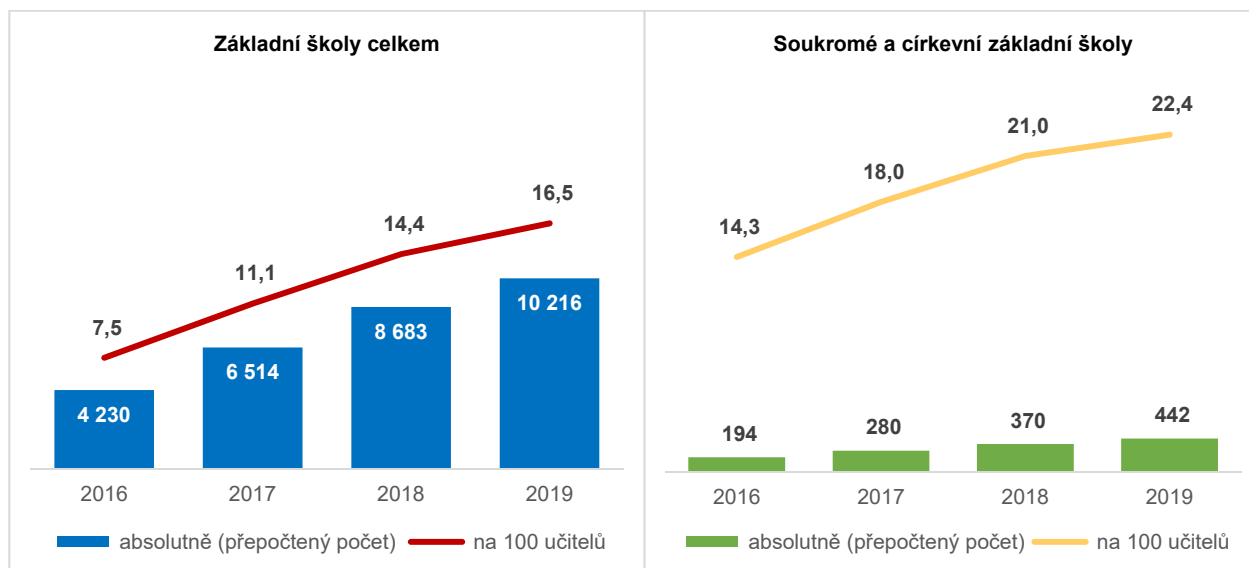
Graf 2.9 Učitelé ve speciálních třídách pro žáky se SVP na základních školách (přepočtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

I v těchto speciálních třídách převažovaly mezi učiteli ženy. Ve školním roce 2019/20 ženy tvořily 86,4 % ze zde vyučujících učitelů. Tj. bylo jich zde 6,4 krát více než mužů.

Počet asistentů pedagoga na základních školách

V posledních letech výrazně vzrostl na základních školách počet **asistentů pedagogů**. Ve školním roce 2019/20 připadlo na 100 plných úvazků učitelů na běžných základních školách v průměru 16,5 plného úvazku asistenta pedagoga, tj. o 9 více než před třemi lety. Jestliže v roce 2016 se v běžných školách tito asistenti pedagogů podíleli 7 % na celkovém pedagogickém sboru, o tři roky později byl tento podíl již dvojnásobný. V roce 2019 připadalo v soukromých a církevních základních školách na 100 plných úvazků učitelů o šest úvazků asistenta pedagoga více (22,4) než ve veřejných základních školách (16,3).

Graf 2.10 Počet asistentů pedagoga na běžných základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě asistentů pedagoga působilo v roce 2019 v běžných základních školách i 537 speciálních pedagogů a 345 psychologů.

2.4 Žáci na základních školách – základní ukazatele

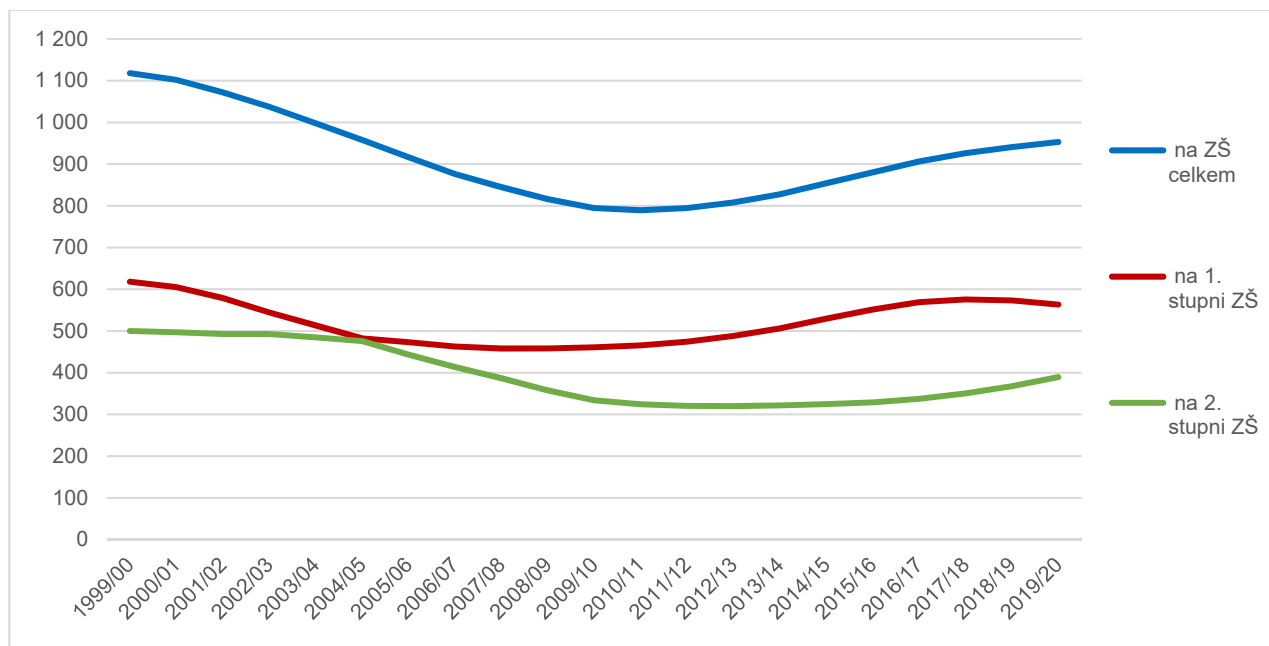
Počet žáků podle stupně a zřizovatele škol

Počet žáků základních škol přímo souvisí s měnícím se počtem narozených dětí v předchozím období a tím s počtem dětí ve věku povinné školní docházky v populaci. Děti nejčastěji nastoupí do základní školy v šesti a ukončí ji v patnácti letech. Tato doba se však může posunout, je-li dítěti odložen začátek školní docházky, příp. prodloužit, pokud žák opakuje některý ročník či více ročníků základní školy. Faktorů, které ovlivňují počet žáků na základních školách, je však více. V malé míře dochází k odlivu žáků druhého stupně na víceletá gymnázia, vliv má i migrace cizinců ze zahraničí. Na úrovni obcí pak často největší roli v počtu žáků na základní škole hraje stěhování v rámci republiky.

Celkový počet žáků na základních školách ve školním roce 2019/20 dosáhl nejvyšší hodnoty za posledních 15 let. V září 2019 jich usedlo do školních lavic 953 tisíc, což je o 12 % více než v září 2014 a o pětinu více v porovnání se situací před deseti lety. V absolutním vyjádření chodilo v minulém školním roce do základní školy téměř o 100 tisíc více žáků než před pěti lety. V porovnání s minulým školním rokem se ve školním roce 2019/20 v základních školách vzdělávalo o 12 tis. žáků více (tj. o 1,3 %).

Některé obce ve spolupráci s řediteli základních škol musí již několik let řešit problém, jak umožnit povinnou školní docházku všem spádovým dětem. Počet žáků na základních školách roste již devátý rok v řadě. Za toto období jejich počet vzrostl o 163,5 tisíc. Na základě předchozího demografického vývoje lze však očekávat, že tento problém by v blízké budoucnosti již neměl být pro většinu z nich tak významný. Někteří začnou mít opačné starosti, resp. obdobné jako měli před dvaceti lety. V prvních cca deseti letech 21. století totiž počet žáků na základních školách výrazně klesal, a to rychleji než byl výše popsany nárůst posledních let. V porovnání se školním rokem 1999/00 navštěvovalo základní školy v roce 2009/10 o téměř 30 % (324 tis.) méně žáků.

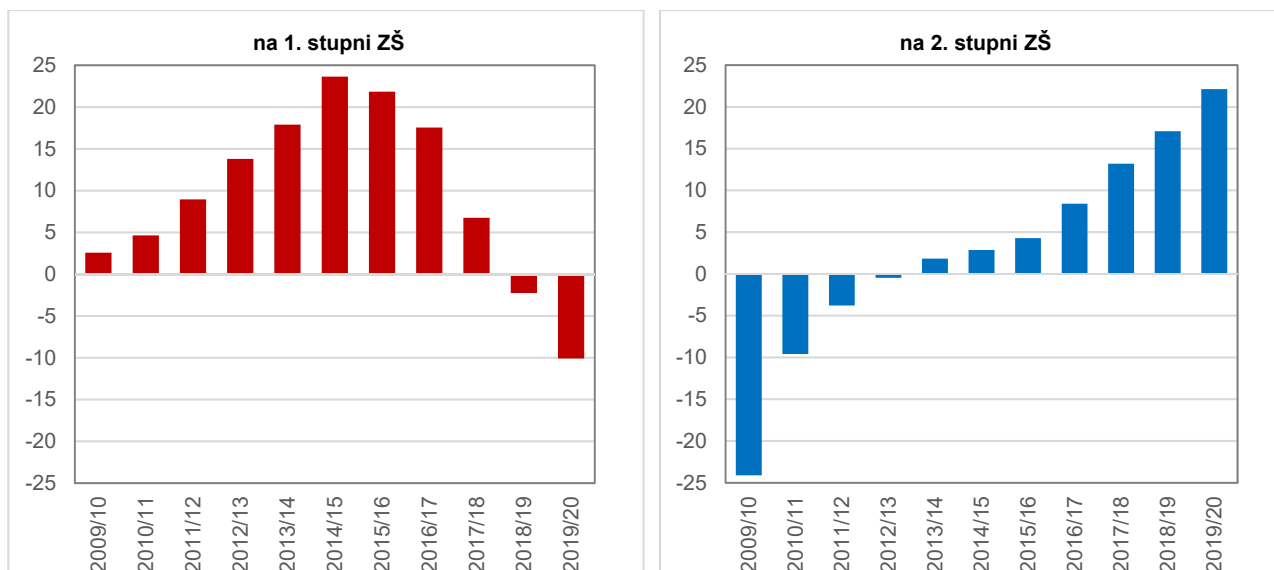
Graf 2.11 Počet žáků na základních školách (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

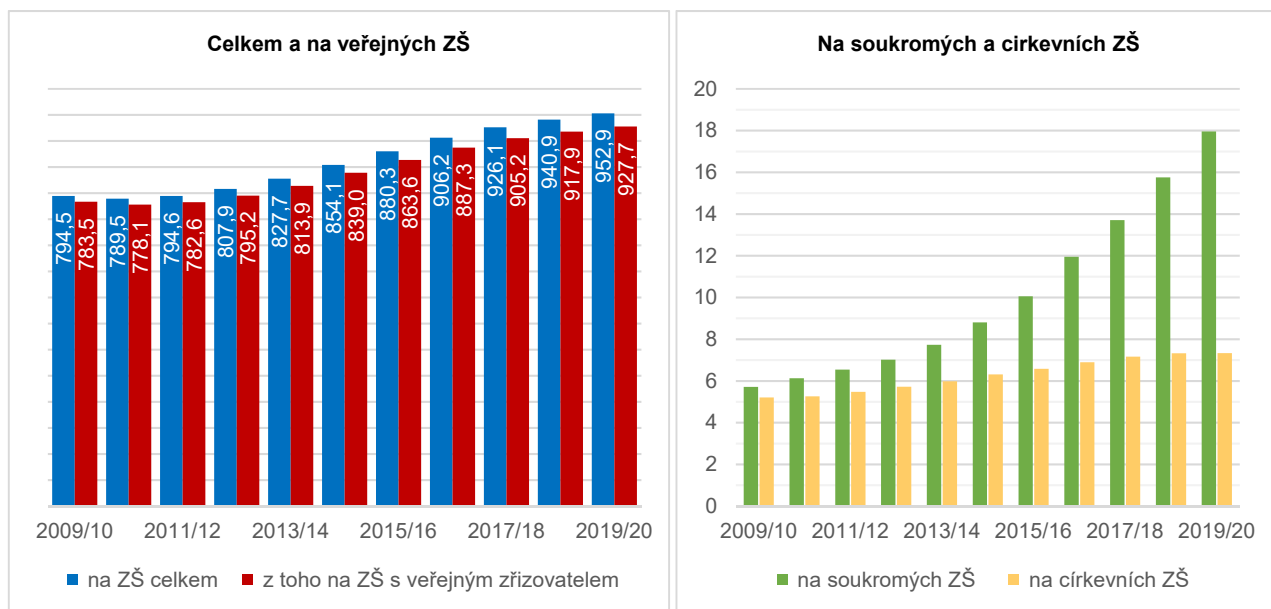
Celkový počet žáků základních škol od školního roku 2010/11 stále roste. Na druhý stupeň totiž stále mívá silné populační ročníky dětí narozených mezi roky 2002 až 2008, kdy se porodnost zvyšovala. Za posledních pět let vzrostl počet žáků na 2. stupni o pětinu (65 tisíc). Na 1. stupni však počet žáků již druhý rok v řadě klesá. Zatímco počet žáků na druhém stupni vzrostl mezi školními roky 2018/19 a 2019/20 o 22,1 tisíc (6,0 %), na prvním poklesl o 10,1 tisíc (1,8 %).

Graf 2.12 Meziroční změny počty žáků na základních školách (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V Česku navštěvuje velká většina žáků základní školy, jejichž **zřizovatelem je veřejný subjekt**, nejčastěji příslušná obec nebo městská část. Ve školním roce 2019/20 se zde vzdělávalo 97,3 % ze všech žáků základních škol. V absolutním vyjádření jde o 927 665 žáků. Do soukromých základních škol ve stejném roce chodilo „jen“ 17 952 žáků. Jejich počet se však od školního roku 2009/10 více než ztrojnásobil. Na církevních školách se v minulém školním roce vzdělávalo 7 329 žáků v porovnání s 5 207 žáky ve školním roce 2009/10. V čase roste podíl žáků navštěvujících soukromé školy na všech žácích základních škol. Za posledních deset let vzrostl tento podíl z 0,7 % ve školním roce 2009/10 na 1,9 % ve školním roce 2019/20.

Graf 2.13 Počet žáků na základních školách podle jejich zřizovatele (v tis.)

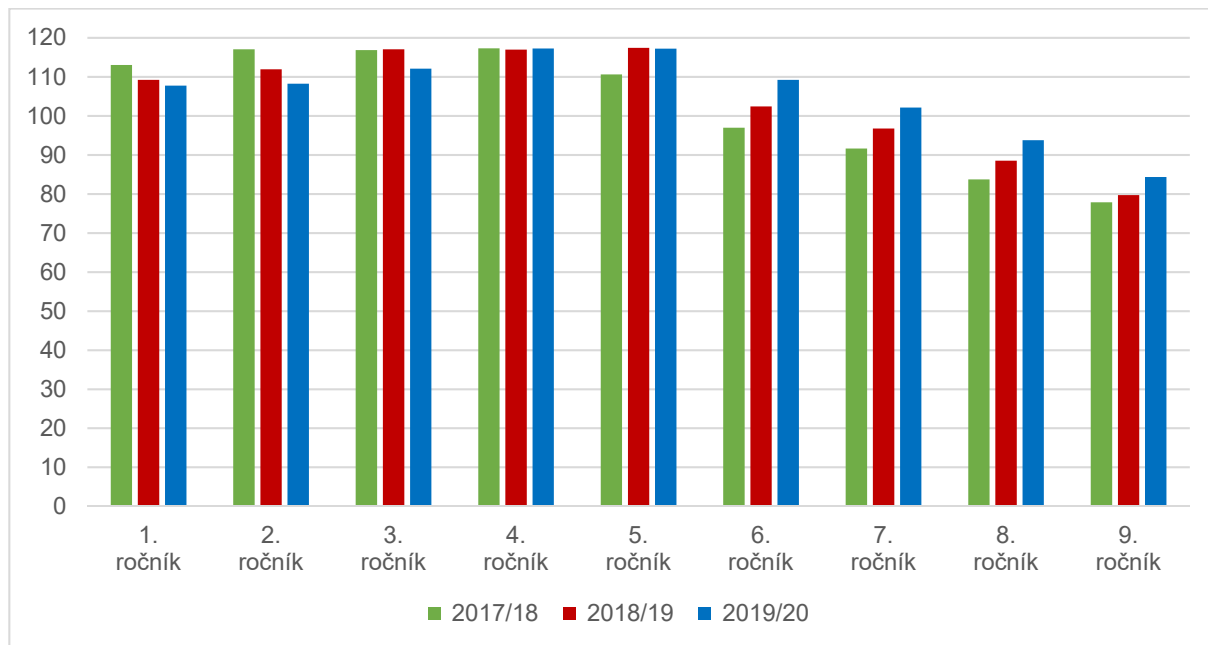
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na rozdíl od veřejných ZŠ, počet žáků na 1. stupni soukromých škol rostl i v posledních dvou letech. Podíl žáků v soukromých školách na počtu žáků v základních školách celkem se za posledních pět let téměř zdvojnásobil, a to na 2,3 % ve školním roce 2019/20. V tomto roce chodilo do soukromých škol 13 118 žáků oproti 6 480 ve školním roce 2014/15. Pokud jde o 2. stupeň základních škol, na soukromých školách se vzdělávalo v posledním školním roce 4 834 žáků, což představovalo 1,25 % z chlapců a dívek na základních školách celkem.

Počet žáků v jednotlivých ročnících základních škol

Ze všech ročníků základní školy čítaly ve školním roce 2019/20 nejvyšší počet žáků 4. a 5. ročník – v obou případech šlo o 117,2 tis. žáků. Nejméně žáků chodilo do 8. a 9. ročníku. Kromě demografického vývoje má na počet žáků na 2. stupni vliv i odchod žáků po 5. a v menší míře i 7. ročníku na víceletá gymnázia – *podrobněji kapitola č. 2.9.*

Graf 2.14 Počet žáků na základních školách v jednotlivých ročnících (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi roky 2010 až 2013 se počet narozených dětí u nás každoročně snižoval. Následkem toho docházelo ve školních rocích 2017/18 až 2019/20 ke snižování počtu prvňáků. Ještě výrazněji však poklesl počet žáků ve 2. ročníku a za poslední rok se snížil i počet žáků 3. ročníku. Lze konstatovat, že obecně je vývoj na prvním stupni zásadně ovlivněn předchozím demografickým vývojem. Pokud se jedná o druhý stupeň základní školy (tj. 6. až 9. ročník), počty žáků v posledních dvou letech naopak mezi školními roky 2018/19 a 2019/20 vzrostly.

2.5 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele

Z **regionálního pohledu** se nejvíce základních škol a tříd nachází v kraji největším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2019/20 zde bylo 559 (13,3 %) základních škol s 6 465 třídami, které navštěvovalo 133 141 žáků. Naopak jen 106 (2,5 %) základních škol najdeme v Karlovarském kraji s 1 287 třídami, kde se vzdělávalo 25 167 žáků.

V **krajském srovnání** je nejvyšší **průměrný počet žáků na školu** v Praze – 382,5 ve školním roce 2019/20. Naopak, nejméně žáků na školu připadá v kraji Vysočina – 169,2. Pokud jde o průměrný počet žáků ve třídě, tak i tento poměrový ukazatel byl ve školním roce 2019/20 nejvyšší v Praze (21,2). V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými kraji nebyly nijak výrazné – nejnižší hodnoty bylo dosaženo ve Zlínském kraji. Jde o jediný kraj, kde tato hodnota byla pod 19 žáky na jednu třídu.

Vývoj počtu žáků na základních školách představený výše nebyl ve všech krajích stejný a i do budoucna lze předpokládat výrazné regionální rozdíly. Za posledních deset let procentuálně nejvíce vzrostl počet žáků v základních školách v Praze, a to téměř o polovinu ze 73 tisíc žáků ve školním roce 2009/10 na 109 tis. žáků ve školním roce 2019/20. Nejvyšší absolutní nárůst byl zaznamenán v Středočeském kraji, kde počet žáků vzrostl o 39 tisíc (42 %). Tyto dva kraje se tak podílely téměř z poloviny na 159tisícovém (20%) celorepublikovém nárůstu počtu žáků na základních školách za posledních deset let.

Tab. 2.3 Základní školy - počet škol, tříd, žáků a učitelů v jednotlivých krajích (2019/20)

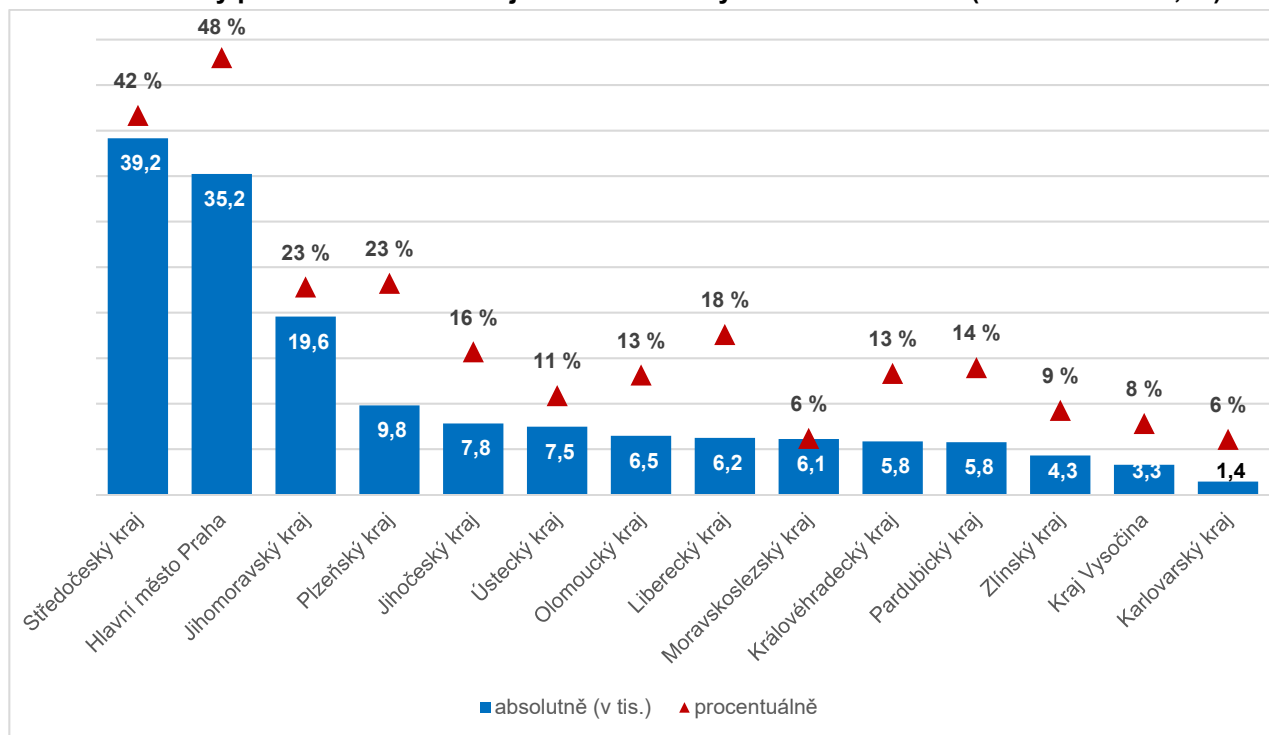
Území	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		počet žáků na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	4 192	100,0	48 117	100,0	952 946	100,0	67 041	100,0	19,8	14,2
Hlavní město Praha	284	6,8	5 128	10,7	108 638	11,4	7 261	10,8	21,2	15,0
Středočeský kraj	559	13,3	6 465	13,4	133 141	14,0	8 836	13,2	20,6	15,1
Jihočeský kraj	264	6,3	2 935	6,1	57 646	6,0	4 062	6,1	19,6	14,2
Plzeňský kraj	223	5,3	2 570	5,3	51 990	5,5	3 577	5,3	20,2	14,5
Karlovarský kraj	106	2,5	1 287	2,7	25 167	2,6	1 806	2,7	19,6	13,9
Ústecký kraj	281	6,7	3 862	8,0	76 107	8,0	5 385	8,0	19,7	14,1
Liberecký kraj	201	4,8	2 126	4,4	41 663	4,4	2 948	4,4	19,6	14,1
Královéhradecký kraj	272	6,5	2 607	5,4	49 725	5,2	3 639	5,4	19,1	13,7
Pardubický kraj	250	6,0	2 398	5,0	47 028	4,9	3 322	5,0	19,6	14,2
Kraj Vysočina	267	6,4	2 347	4,9	45 179	4,7	3 304	4,9	19,2	13,7
Jihomoravský kraj	485	11,6	5 343	11,1	105 272	11,0	7 484	11,2	19,7	14,1
Olomoucký kraj	296	7,1	2 902	6,0	55 684	5,8	4 066	6,1	19,2	13,7
Zlínský kraj	260	6,2	2 732	5,7	50 760	5,3	3 718	5,5	18,6	13,7
Moravskoslezský kraj	444	10,6	5 415	11,3	104 946	11,0	7 633	11,4	19,4	13,7

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V dalších krajích byl nárůst podstatně nižší, a sice ne více než o čtvrtinu. Nejmenší nárůst byl zaznamenán v Moravskoslezském a Karlovarském kraji – v obou případech o 6 %. Karlovarský a Ústecký kraj jsou jediné kraje, kde v posledním školním roce došlo k meziročnímu poklesu počtu žáků základních škol. Ze snižujícího se počtu dětí v mateřských školách v těchto krajích v posledních letech lze přitom usoudit, že tento trend bude pokračovat i v následujících letech.

Graf 2.15 Nárůsty počtu žáků v ZŠ v krajích ČR mezi roky 2009/10 a 2019/20 (absolutně v tis.; %)

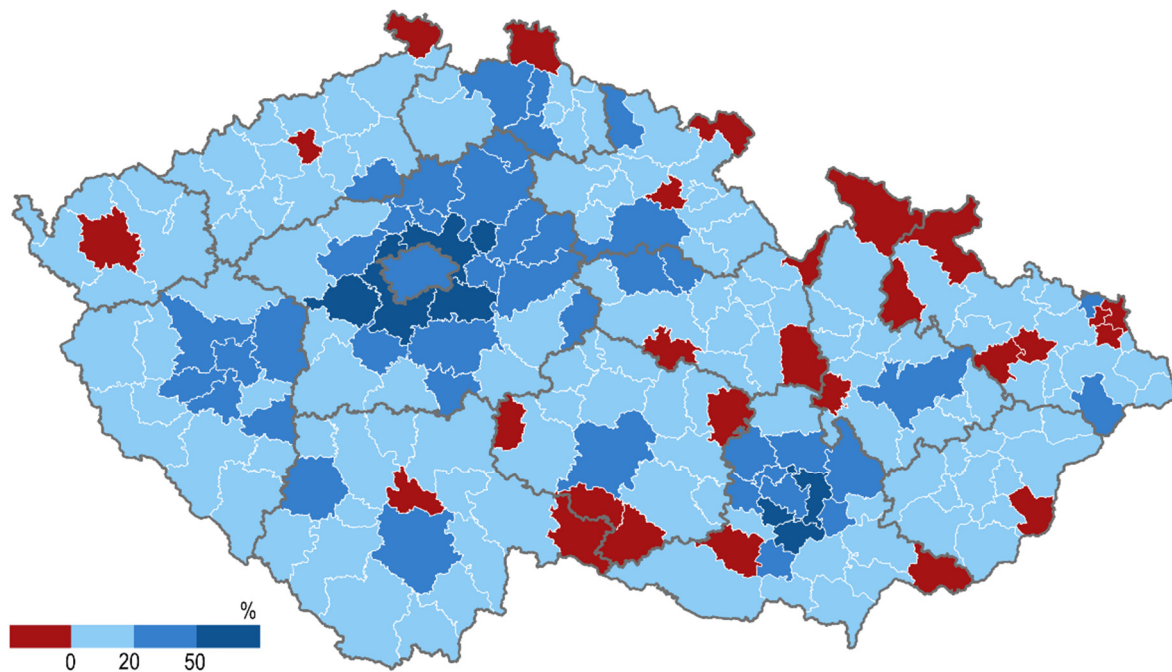

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

I uvnitř krajů, tj. mezi jednotlivými obcemi s rozšířenou působností, můžeme pozorovat velké rozdíly v tom, jak se měnil počet žáků v základních školách. Největší nárůst počtu žáků, tj. o více než polovinu, byl za posledních deset let zaznamenán v širším zázemí hlavního města Prahy a částečně i Brna. Tento vývoj souvisí s rozvojem procesu suburbanizace v těchto oblastech.

Nadprůměrné nárůsty lze pozorovat i v případě některých dalších krajských měst nebo jejich nejbližšího okolí, jako jsou Plzeň, Pardubice, Olomouc, České Budějovice, Liberec, Jihlava či Hradec Králové. Počty žáků základních škol se zvyšují také v průmyslových oblastech s nabídkou pracovních příležitostí, jako je například Mladá Boleslav. Tyto změny jsou ovlivněny přírůstkem obyvatelstva ve věku 6 až 15 let, a to nejen díky stěhování obyvatel v rámci našeho území, ale i ze zahraničí. Stěhování se daleko častěji týká právě osob v produktivním věku, které už děti mají nebo rodinu zakládají.

Kartogram 2.1 Změny v počtech žáků základních škol mezi roky 2009/10 a 2019/20 (v %)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Naopak existuje celá řada obcí s rozšířenou působností, kde v tomto období došlo k poklesu počtu žáků základních škol. Jde o obce, ve kterých můžeme pozorovat poměrně výrazný úbytek celkového počtu obyvatel, často ve venkovských nebo pohraničních oblastech.

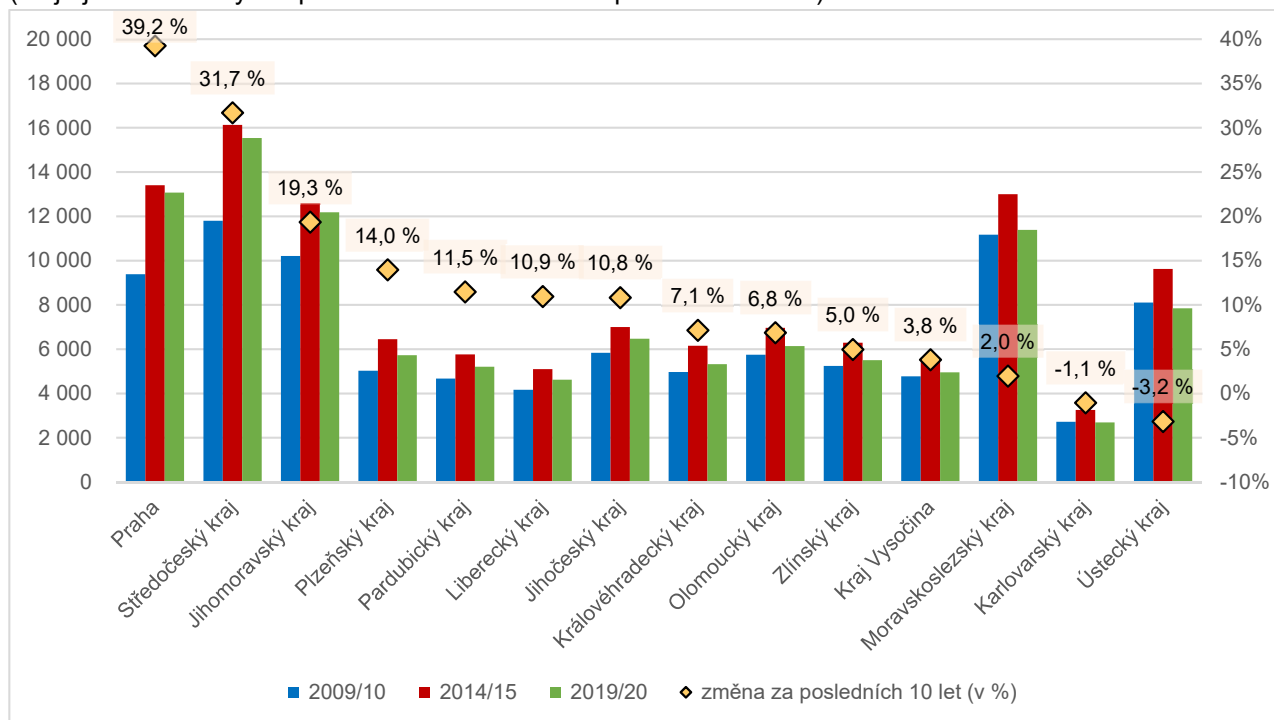
Z hlediska **zřizovatele** chodí nejvíce žáků do soukromých a církevních škol v Praze. Ve školním roce 2019/20 to bylo 5 817 žáků, tj. 23 % ze všech žáků soukromých škol v Česku. Ve Středočeském kraji to bylo 3 112 žáků, v Jihomoravském kraji 2 538 a více než dva tisíce žáků v soukromých a církevních školách zaznamenal také kraj Moravskoslezský. V Praze se žáci těchto soukromých a církevních škol podíleli 5,4 % na všech žácích základních škol. Jde o zdaleka nejvyšší podíl ze všech krajů ČR.

2.6 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol

Ve školním roce 2019/20 bylo do prvních tříd základních škol přijato celkem 106 625 žáků, což je o 1 437 žáků (1,3 %) méně než v roce předchozím a dokonce o 10 749 (9,2 %) méně než před pěti lety. Nejvyšší počet žáků prvních ročníků byl z posledních dvaceti školních roků zaznamenán ve školním roce 2014/15.

Z hlediska **regionálního srovnání** bylo ve školním roce 2019/20 nejvíce prvňáků ve Středočeském kraji (15 534), v Praze (13 067), v Jihomoravském (12 182) a v Moravskoslezském (11 387) kraji – jde o nejlidnatější kraje. Ve srovnání se situací před pěti lety, tj. ve výše zmíněném školním roce 2014/15, došlo ve všech krajích České republiky k poklesu počtu prvňáků. Absolutně i procentuálně to bylo nejvíce v Ústeckém kraji, kdy ve školním roce 2019/20 do prvních tříd zasedlo 7 842 žáků, tj. o 1 781 (18,5 %) méně než před pěti lety. Výrazný pokles byl zaznamenán i v Moravskoslezském kraji, kde počet prvňáků poklesl o 1 609 (12,4 %) žáků. Naopak nejméně za pět let ubylo prvňáků v Praze, a to o 335 (2,5 %) žáků.

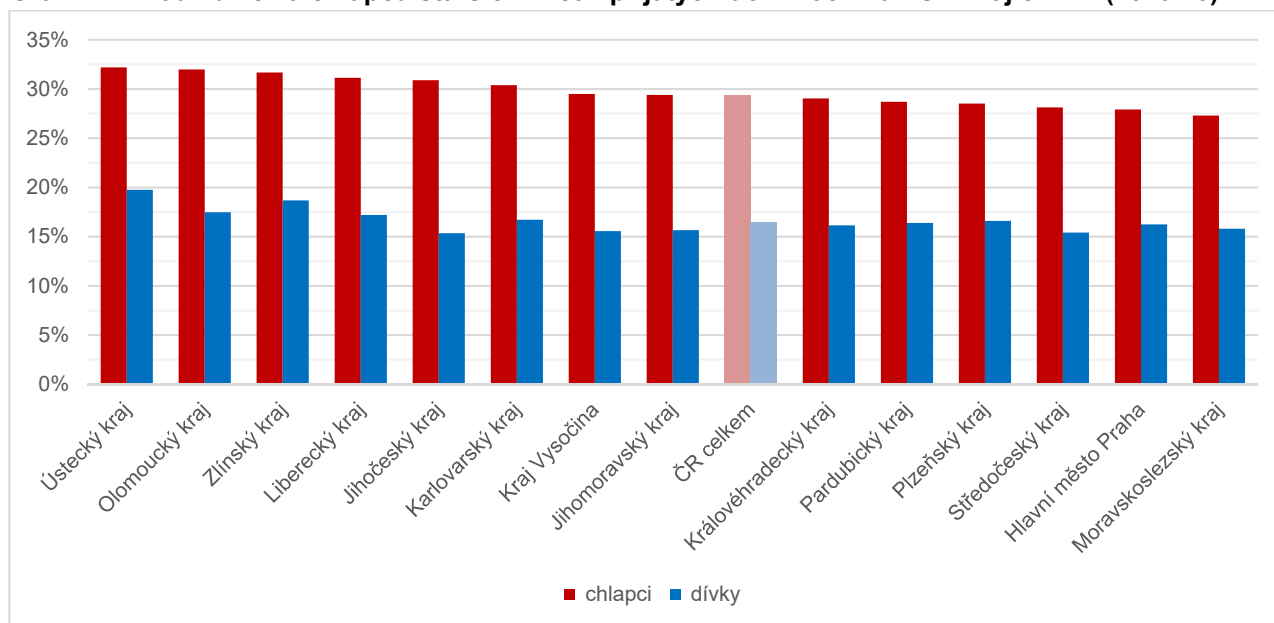
Graf 2.16 Počet nově přijatých žáků do 1. ročníků základních škol v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Největší podíl žáků, kteří byli přijati do 1. ročníku, tvoří žáci **ve věku 6 let**. Ve školním roce 2019/20 jich do prvních tříd nastoupilo 81 475. V roce 2014/2015 představovali šestiletí žáci 80,0 % nově přijatých žáků, v posledních dvou letech toto zastoupení kleslo na 76,4 %. Žáků **starších sedmi let** (jedná se o žáky, kteří nastoupili po odkladu povinné školní docházky) zasedlo ve školním roce 2019/20 poprvé do školních lavic prvních tříd 24 586. Ve školním roce 2019/20, kteří začali povinnou školní docházku v 7 letech či později, dosáhl v průměru za Českou republiku 23,1 %, ve školním roce 2014/15 to bylo 19,3 %.

Graf 2.17: Podíl dívek a chlapců starších 7 let z přijatých do 1. ročníku ZŠ v krajích ČR (2019/20)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Značné rozdíly jsou však mezi dívkami a chlapci a jednotlivými kraji. Ve školním roce 2019/20 nastoupilo do první třídy až v 7 letech, tedy po odkladu školní docházky, jen 16,4 % dívek oproti 29,4 % chlapců. Ve srovnání

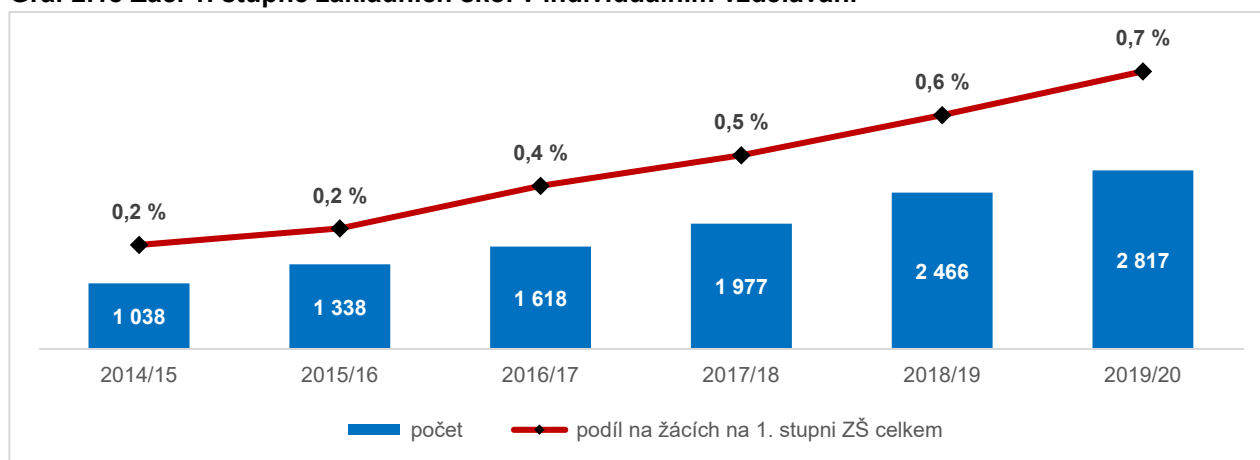
jednotlivých krajů mají nejvíce odkladů dětí na severozápadě republiky v kraji Ústeckém, kde v případě chlapců se tento ukazatel blíží jedné třetině. Naopak nejméně odkladů bylo ve školním roce 2019/20 v kraji Moravskoslezském.

2.7 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí

Individuálně vzdělávaný žák je podle § 41 Školského zákona žák přijatý do školy k plnění povinné školní docházky, který se však vzdělává mimo instituci školy. Za každé pololetí vykonává ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky, zkoušky z příslušného učiva. Až do roku 2014/15 šlo individuální vzdělávání povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.

I když jde o formu, která se v Česku využívá stále spíše okrajově, počet žáků, kterým bylo povoleno individuální vzdělávání, rychle přibývá. Ve školním roce 2019/20 se účastnilo individuálního vzdělávání celkem 3 874 žáků, z toho téměř tři čtvrtiny na 1. stupni základních škol, kde tuto možnost využilo 2 817 chlapců a dívek. Ve školním roce 2014/15 tuto možnost na 1. stupni využívalo 'pouze' 1 038 žáků.

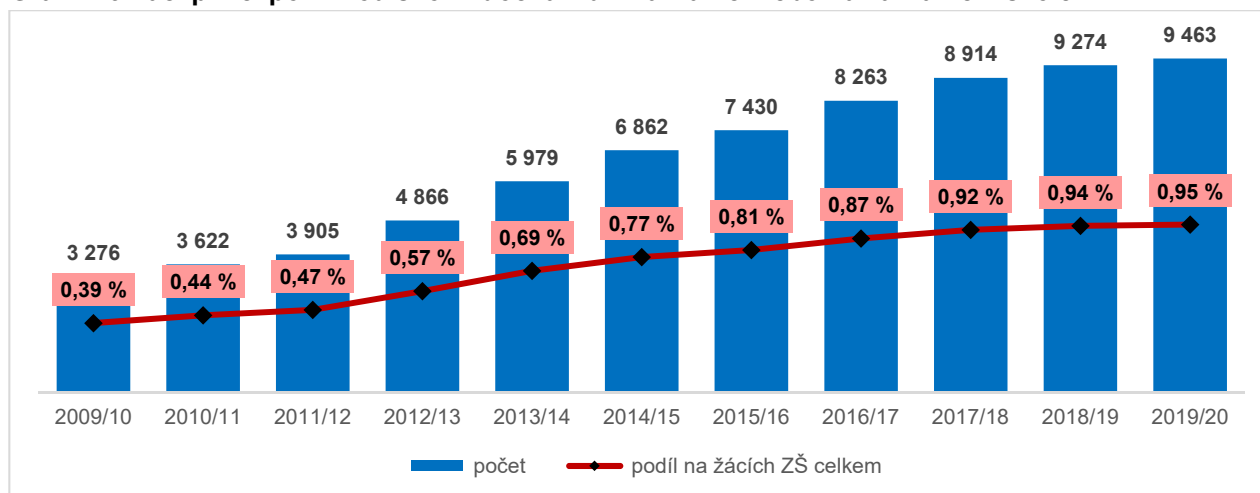
Graf 2.18 Žáci 1. stupně základních škol v individuálním vzdělávání

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Žáci s povinností základní školní docházky se mohou vzdělávat i **v zahraničí či na zahraniční škole v České republice**, a sice podle § 38 Školského zákona. Ve školním roce 2019/20 tuto možnost využilo 9 463 žáků, nejvíce za posledních deset let. Přesto podíl těchto žáků na žácích základních škol není ani v tomto případě příliš vysoký. V minulém školním roce se přiblížil hranici 1 %. V uplynulých deseti letech je však patrný nárůst počtu i podílu žáků, kteří této možnosti využívali. V rámci jednotlivých krajů tuto možnost nejčastěji využívají žáci mající trvalý pobyt v **Praze**. Ve školním roce 2019/20 jich bylo 3 076, tj. téměř třetina ze všech výše uvedených žáků.

Graf 2.19 Žáci plnící povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR

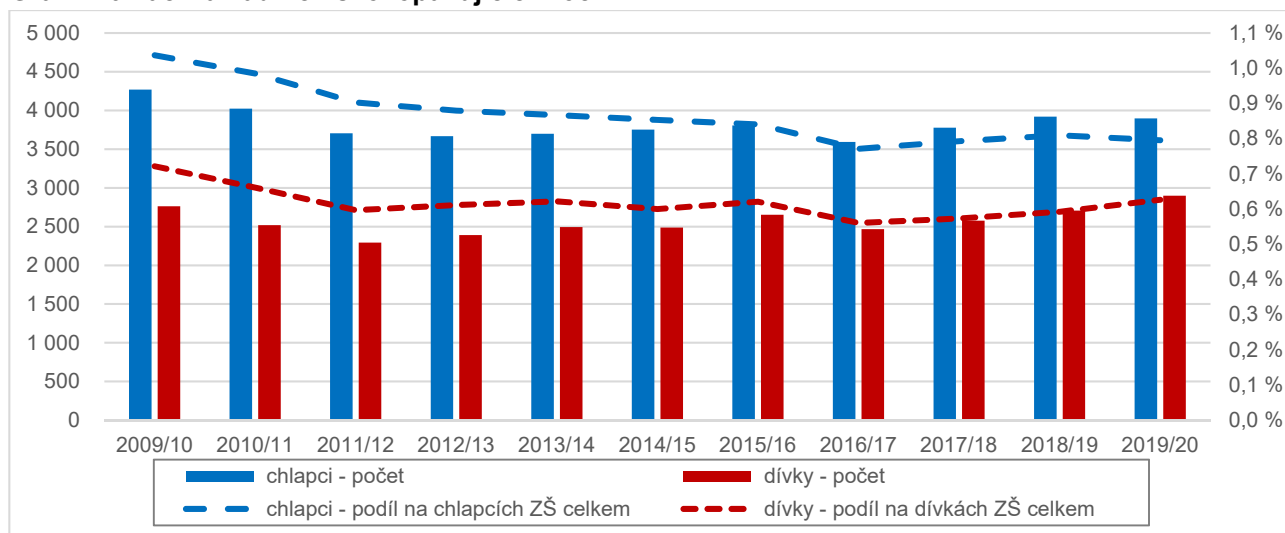

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.8 Žáci opakující ročník

Ve školním roce 2019/20 muselo celkem 6 795 žáků základních škol opakovat ročník. Je to sice o téměř desetinu více než před pěti lety, ale o 3 % méně ve srovnání se školním rokem 2009/10, kdy propadlo nejvíce žáků v tomto sledovaném období deseti let. Na prvním stupni žáci opakují nejčastěji hned 1. třídu, kde se to v průměru týká 1 žáka ze sta. Stejně tak i na 2. stupni nejčastěji opakují žáci 6. ročník, kde se to týká 1,2 % žáků v tomto ročníku.

Graf 2.20 Žáci základních škol opakujících ročník

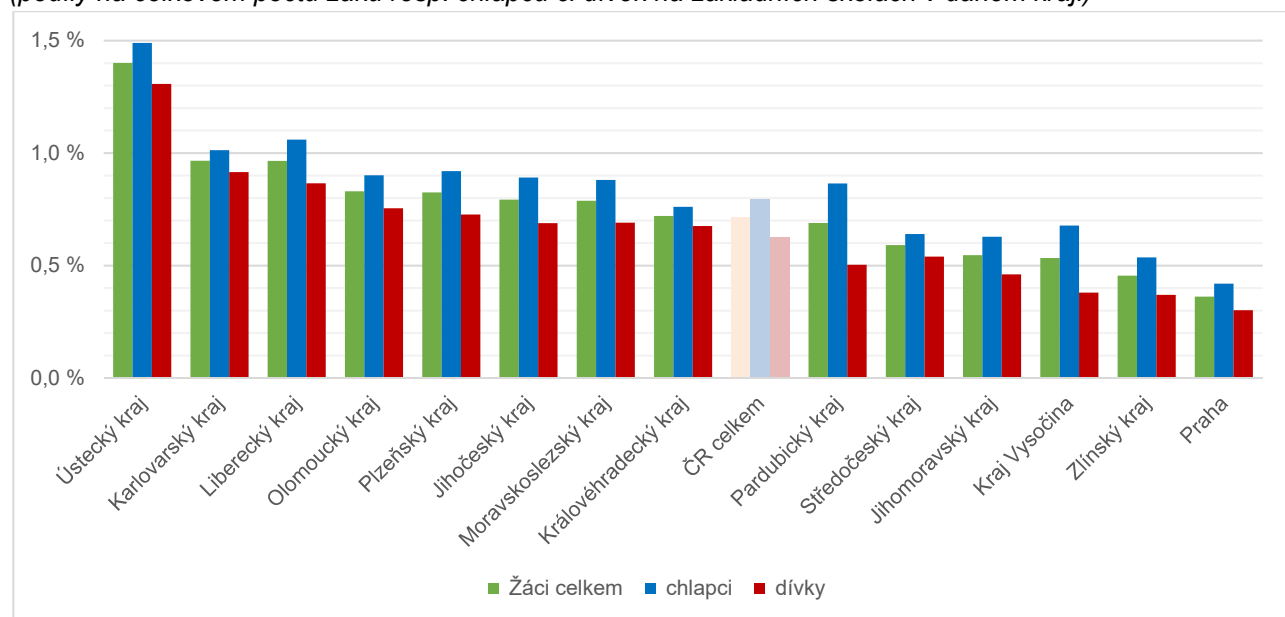
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Stejně jako v případě výše zmíněných odkladů nástupu dětí do 1. ročníku základních škol i zde je vyšší počet chlapců opakujících ročník než dívek. Ve školním roce 2019/20 opakovalo ročník na základních školách 3 897 chlapců, tj. 0,80 % ze všech žáků základních škol mužského pohlaví. Z dívek muselo opakovat ročník 0,63 % žákyň, tj. v absolutním vyjádření o tisíc méně než v případě chlapců. Postupem času se však rozdíl v počtu žáků opakujících ročník **podle pohlaví** snižuje. Ve školním roce 2009/10 bylo chlapců opakujících nějaký ročník na základní škole o 1,5 tisíce (55 %) více než dívek.

I v tomto ukazateli existují významné **regionální rozdíly**.

Graf 2.21 Žáci základních škol opakujících ročník v krajích ČR ve školním roce 2019/20

(podíly na celkovém počtu žáků resp. chlapců či dívek na základních školách v daném kraji)

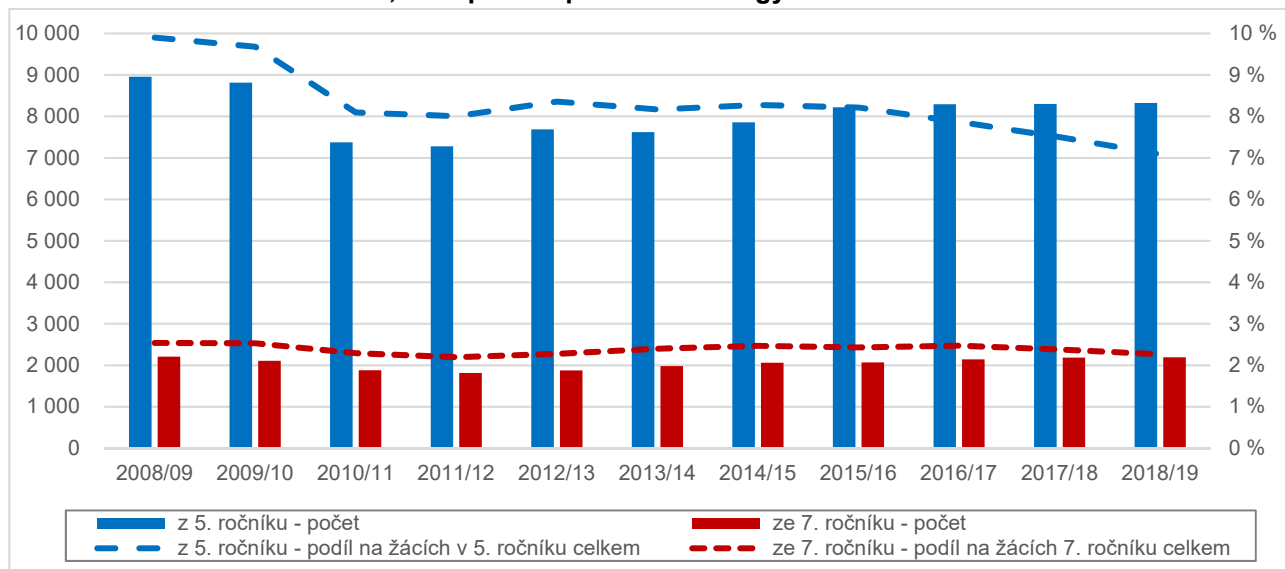

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.9 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře

Ve školním roce 2018/19 přestoupilo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře celkem 10 512 žáků základních škol. Ze žáků v 5. a 7. ročníku využilo možnosti přejít na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře celkem 4,8 %. Více žáků odchází z 5. ročníků, 8 322 ve školním roce 2018/19, než těch z ročníku sedmého (2 190). Přitom za posledních 10 let mírně klesl podíl žáků, kteří přešli z 5. ročníku na střední školy, a sice z 9,9 % ve školním roce 2008/09 na 7,1 % ve školním roce 2018/19. Podíl žáků, kteří na střední školy přešli ze 7. ročníku základní školy, kolísal mezi 2,2 % a 2,5 %.

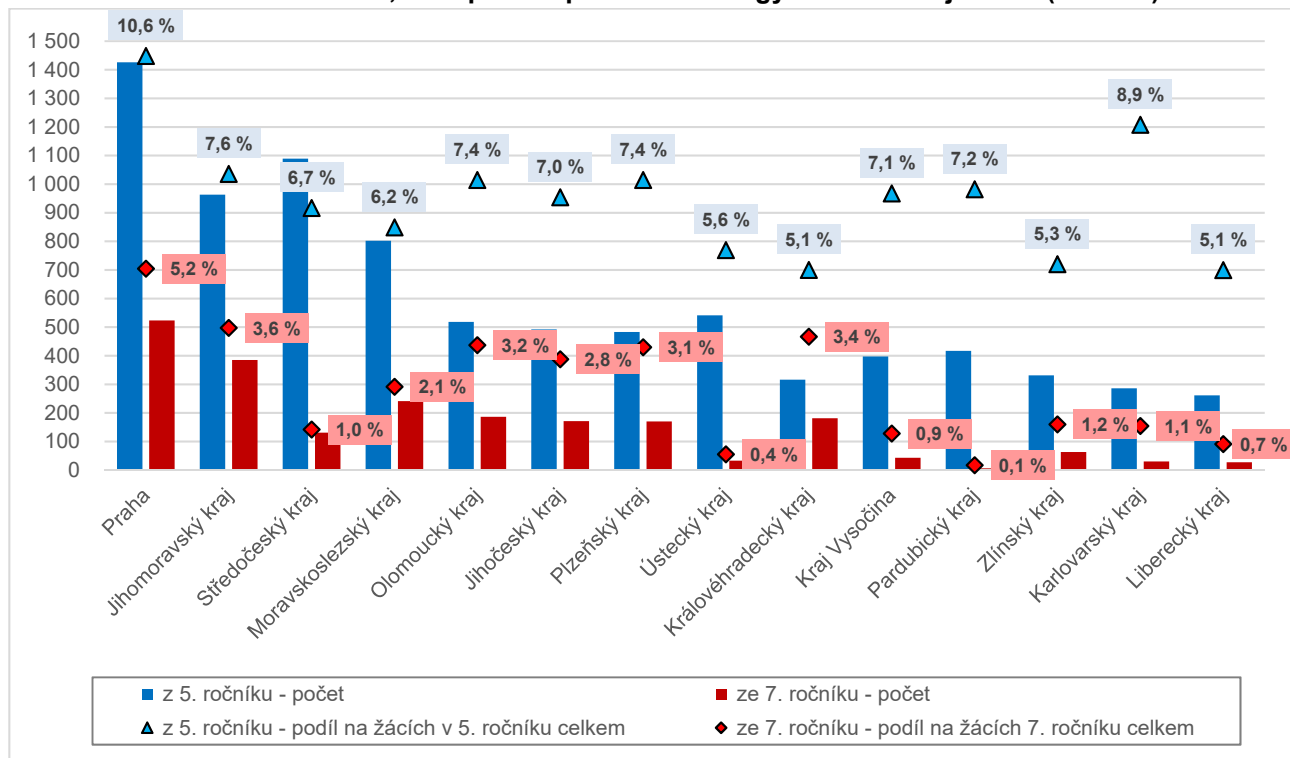
Graf 2.22 Žáci základních škol, kteří přestoupili na víceletá gymnázia

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Přitom platí, že na víceletá gymnázia přestupuje více dívek než chlapců. Ve školním roce 2018/19 jich bylo o 17 % více. V krajském srovnání přestoupilo na víceletá gymnázia nejvíce žáků 5. i 7. ročníku v Praze.

Graf 2.23 Žáci základních škol, kteří přestoupili na víceletá gymnázia v krajích ČR (2018/19)

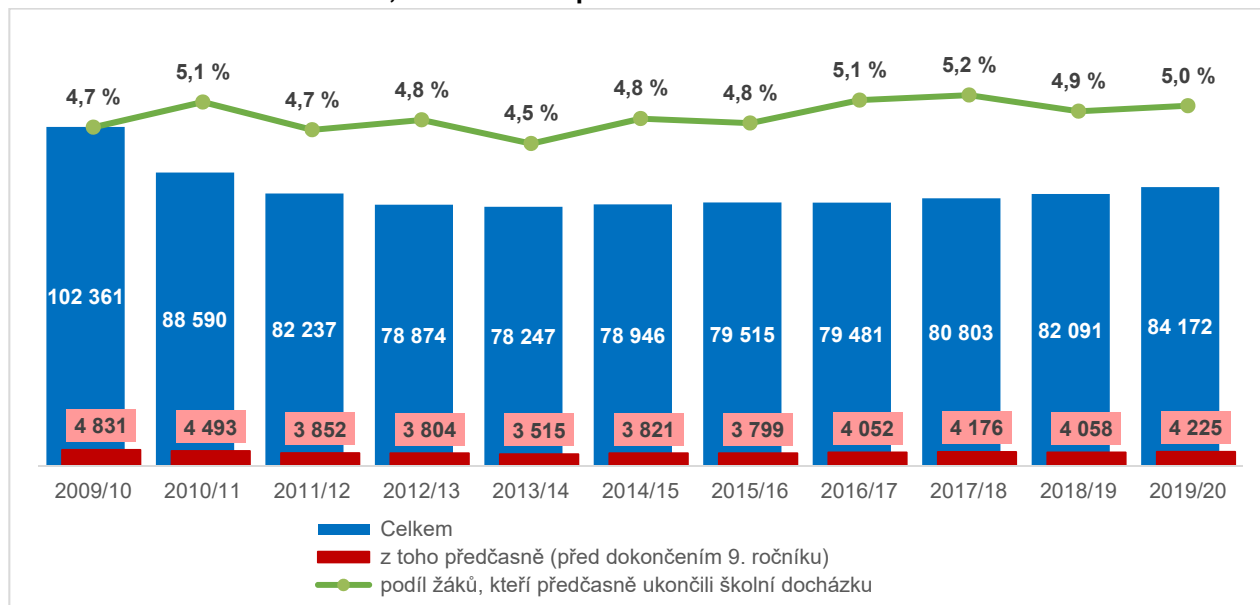
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.10 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku

Ve školním roce 2018/19 ukončilo povinnou školní docházku na základních školách celkem 84 172 žáků, tj. o 2,5 % více než v předchozím školním roce. Jak bylo uvedeno výše, dalších 10 512 žáků odešlo před ukončením povinné školní docházky na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře. Každý dvacátý žák, který ukončil povinnou školní docházku (bez žáků, kteří odešli na víceletá gymnázia a osmileté konzervatoře), tak učinil předčasně, tj. před dokončením 9. ročníku základní školy.

I zde platí, že předčasně ukončí povinné vzdělávání na základních školách častěji chlapci než dívky. Ve školním roce 2018/19 tak učinilo o cca polovinu více chlapců (2 557) než dívek (1 668). Před deseti lety takových chlapců bylo téměř dvakrát tolik co dívek.

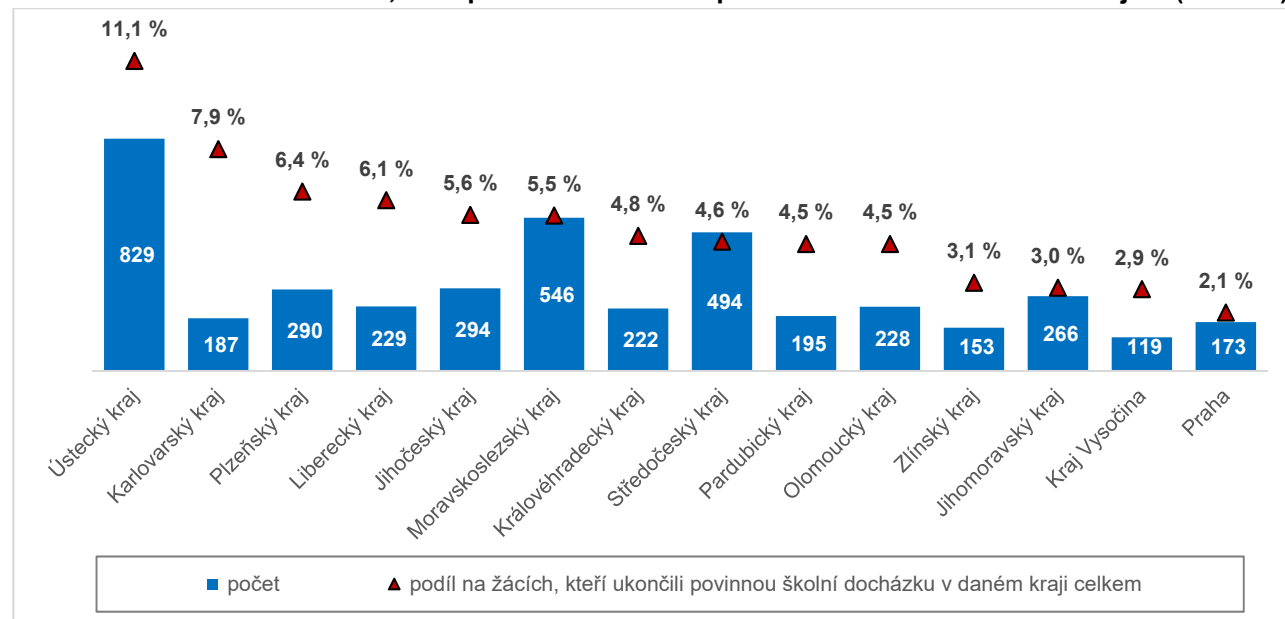
Graf 2.24 Žáci základních škol, kteří ukončili povinnou školní docházku

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Pokud jde o **regionální pohled**, bylo ve školním roce 2018/19 absolutně i procentuálně nejvíce žáků, kteří předčasně ukončili povinné vzdělávání na základních školách, v kraji Ústeckém. Na opačném žebříčku stojí hlavní město Praha s 2,1% podílem takovýchto žáků.

Graf 2.25 Žáci základních škol, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku v krajích (2018/19)

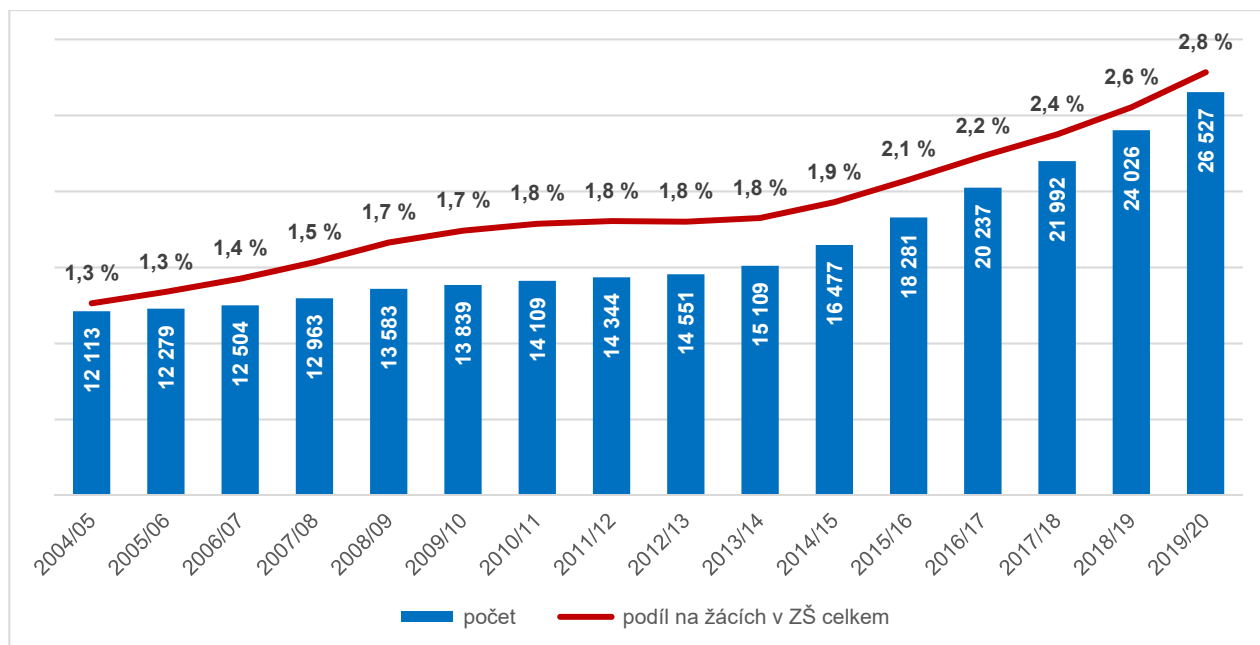

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.11 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách

Děti cizinců mají přístup k základnímu vzdělání za stejných podmínek jako občané ČR. Mají nárok na bezplatné vzdělávání, přístup ke školnímu stravování a školním zájmovým kroužkům. Povinná školní docházka platí pro všechny děti cizinců v dané věkové kategorii, kteří v Česku pobývají déle než 90 dní.

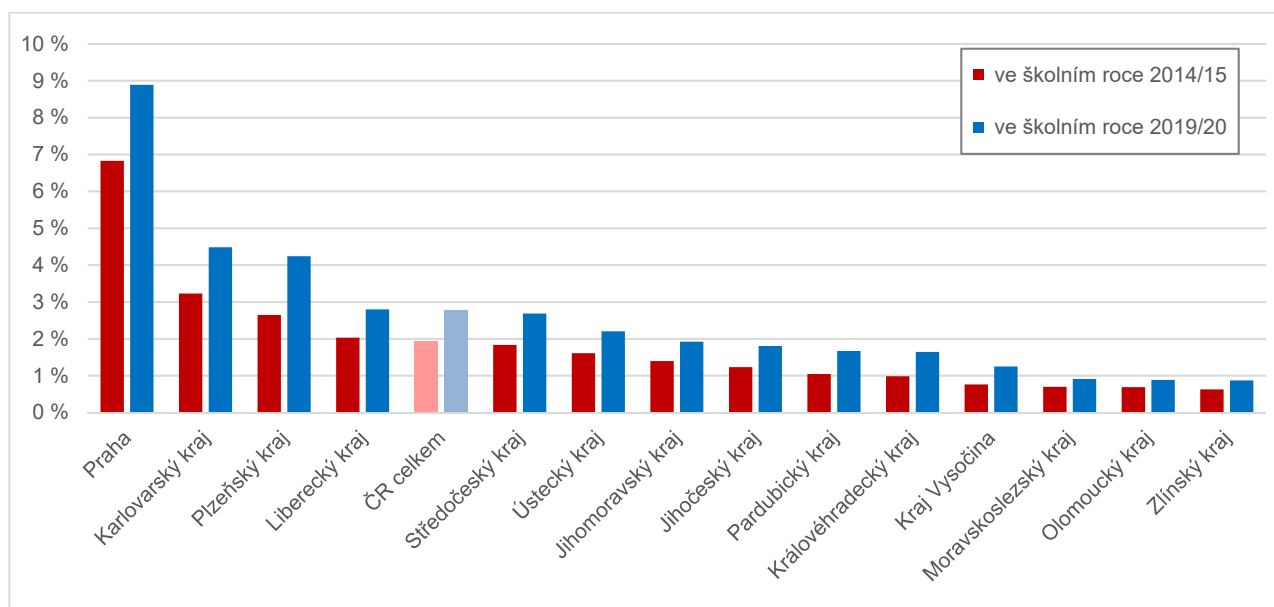
Graf 2.26 Žáci s cizím státním občanstvím (jiným než českým) na základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Stejně jako v případě mateřských škol i na základních školách každoročně roste počet žáků s cizím (jiným než českým) státním občanstvím. Za posledních pět let jejich počet vzrostl o 61 %. Ve školním roce 2019/20 se jich na základních školách v Česku vzdělávalo celkem 26 527 - meziročně o desetinu více - a na celkovém počtu žáků základních škol se tito žáci podíleli 2,8 %. Před pěti lety jich do školních lavic základních škol zasedlo o deset tisíc méně a jejich podíl na všech žácích se rovnal 1,8 %.

Graf 2.27 Podíl žáků s cizím státním občanstvím na základních školách v krajích ČR

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ze všech krajů je dlouhodobě podíl žáků s jiným než českým občanstvím nejvyšší v **Praze**. Ve školním roce 2019/20 tvořili žáci s cizím státním občanstvím 8,9 % všech žáků základních škol v hlavním městě. S velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku následována krajem Karlovarským (4,5 %) a Plzeňským (4,2 %). Naopak v kraji Zlínském, Olomouckém a Moravskoslezském nedosáhl podíl žáků základních škol cizí státní příslušnosti ani jednoho procenta.

Za posledních pět let vzrostl počet žáků s jiným než českým státním občanstvím nejvíce v Praze, a to o 3 635 žáků, tj. o 60 %. Spolu se Středočeským krajem, kde vzrostl počet cizinců mezi školáky o 1 952 žáků, a Plzeňským krajem, kde tento nárůst dosáhl 1 235, se tyto tři kraje podílely z 61 % na celkovém desetitisícovém nárůstu žáků základních škol s jiným než českým státním občanstvím za posledních pět let. Procentuálně však mezi školními roky 2014/15 a 2019/20 v největší míře přibýlo cizinců mezi žáky základních škol v kraji Plzeňském, Královéhradeckém a Středočeském, a to o téměř 80 %.

Mezi žáky základních škol s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a občané Slovenska**. Od školního roku 2010/11 je mezi žáky s cizí státní příslušností na základních školách nejvíce dívek a chlapců ukrajinského občanství. Ve školním roce 2019/20 se jich zde vzdělávalo 7 569 (28,5 %). Více jak 5 tisíc bylo i žáků ze dvou výše uvedených zemí, tj. žáků majících slovenské nebo vietnamské občanství. S odstupem pak v žebříčku následují žáci s ruským občanstvím. Dohromady se tyto čtyři země podílí 75 % na všech žácích s cizím státním občanstvím, kteří se vzdělávají v základních školách České.

Absolutní počty takových žáků uvádí tabulka č. 2.4, ve které je výčet zemí se 400 a více žáky docházejících na základní školy v České republice ve školním roce 2019/20 a vybraných předchozích letech.

Tab. 2.4 Žáci s jiným než českým státním občanstvím na základních školách

	2009/10		2014/15		2019/20	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	13 839	100,0	16 477	100,0	26 527	100,0
občané EU (mimo ČR)	3 781	27,3	5 334	32,4	8 325	31,4
občané ostatních států	10 058	72,7	11 143	67,6	18 202	68,6
Občané zemí:						
Ukrajina	3 170	22,9	4 039	24,5	7 569	28,5
Slovensko	2 805	20,3	3 775	22,9	5 418	20,4
Vietnam	3 171	22,9	3 220	19,5	5 119	19,3
Rusko	1 161	8,4	1 321	8,0	1 708	6,4
Bulharsko	208	1,5	385	2,3	733	2,8
Mongolsko	445	3,2	343	2,1	709	2,7
Rumunsko	157	1,1	238	1,4	611	2,3
Moldavsko	270	2,0	339	2,1	474	1,8
Polsko	220	1,6	302	1,8	463	1,7
Čína	264	1,9	286	1,7	438	1,7
<i>ostatní země</i>	<i>1 968</i>	<i>14,2</i>	<i>2 229</i>	<i>13,5</i>	<i>3 285</i>	<i>12,4</i>

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

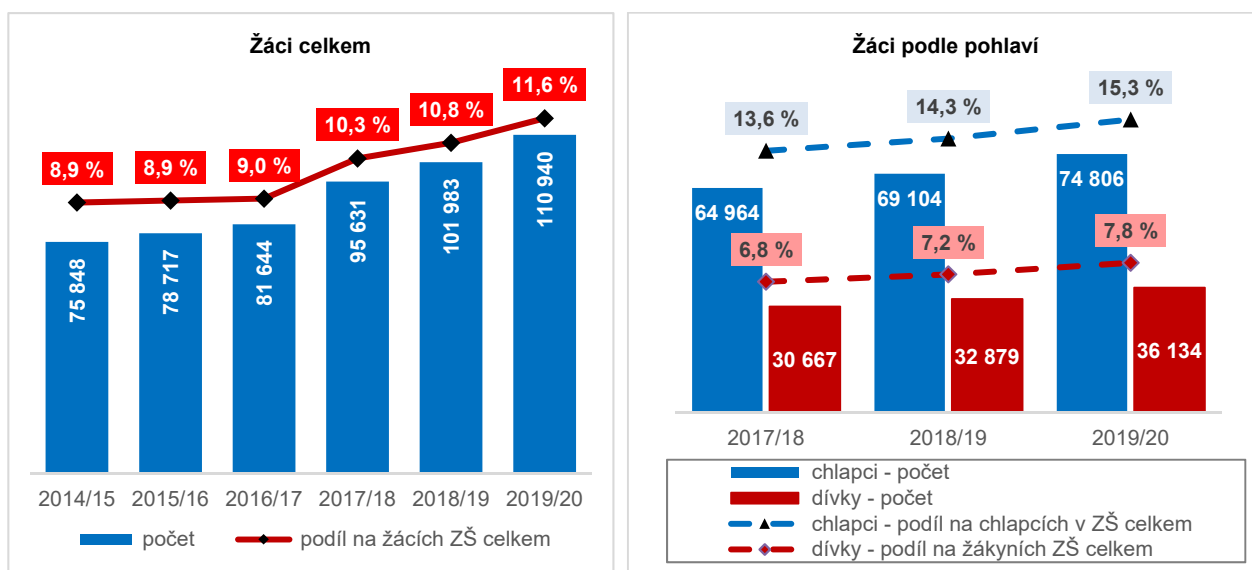
V **krajském členění** je nápadné, že zatímco v Praze a Středočeském kraji tvořili žáci s jiným než evropským občanstvím mezi žáky cizí státní příslušnosti cca čtvrtinu, resp. pětinu (25,2 %, resp. 18,7 %), v kraji Karlovarském zaujímali tito žáci více než polovinu (52,5 %) a téměř poloviční byl jejich podíl také v kraji Ústeckém (46,1 %). Podíl žáků původem z Evropské unie byl mezi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší v kraji Moravskoslezském (59,7 %) a Zlínském (46,7 %) a nejnižší v kraji Karlovarském (18,8 %).

2.12 Žáci na základních školách se zdravotním postižením

Od školního roku 2016/17 roste absolutně i procentuálně počet žáků se zdravotním postižením na základních školách. Tento výrazný nárůst (především meziročně ve školním roce 2017/18) může částečně souviset s postupným rozšiřováním diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe žáky s postižením kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se v čase zvyšovala informovanost odborníků i laiků, zejména co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče, které jsou tak častěji podchycovány. Vzestup podílu žáků se zdravotním postižením však může být zapříčiněn též zvyšujícím se věkem rodičů při narození dítěte.

K 30. 9. 2019 se na základních školách vzdělávalo celkem 110 940 žáků se zdravotním postižením, z nich byly dvě třetiny chlapci (74 806). Na celkovém počtu žáků se tyto děti podílely v posledním školním roce 11,6 %. Vyšší byl tento podíl u chlapců (15,3 %) než u dívek (7,8 %).

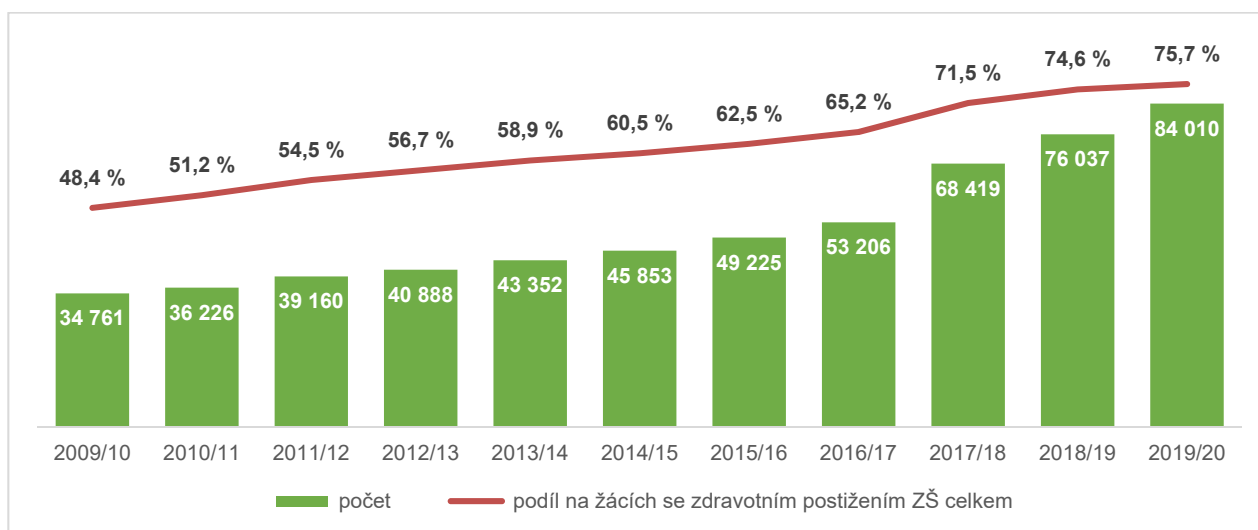
Graf 2.28 Žáci se zdravotním postižením na základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V posledních dvou školních letech se cca 75 % zdravotně postižených žáků základních škol vzdělávalo v běžných třídách. Jde o výrazně vyšší podíl oproti situaci před deseti lety, kdy do **běžných tříd základních škol byla integrována** „pouze“ cca polovina žáků se zdravotním postižením.

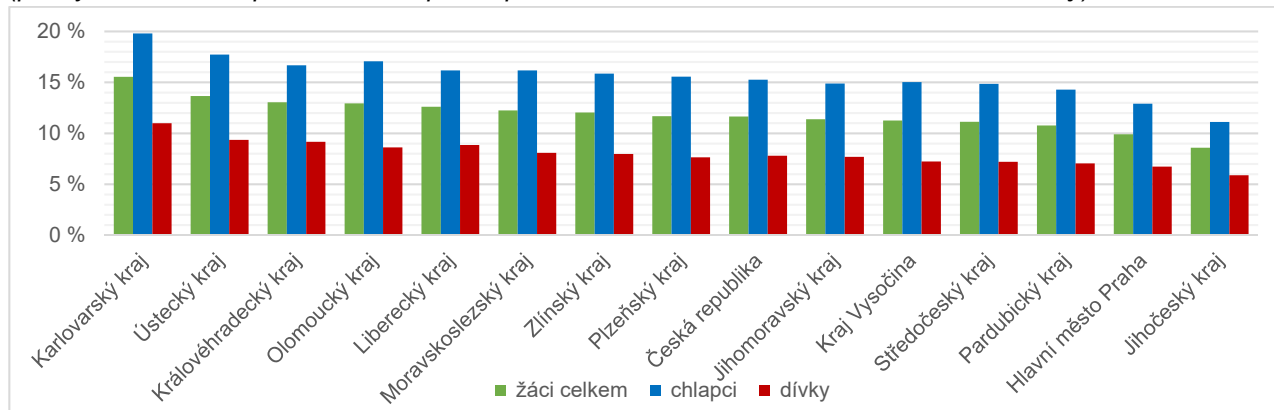
Graf 2.29 Žáci se zdravotním postižením integrováni v běžných třídách základních škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V podílu žáků se zdravotním postižením ze všech žáků základních škol se od sebe jednotlivé kraje ČR liší. Zatímco v Jihočeském kraji tvořili žáci s postižením jen 8,6 % všech žáků základních škol, v kraji Karlovarském byl jejich podíl bezmála dvojnásobný (15,5 %). Ve všech krajích pak platí, že podíl chlapců se zdravotním postižením ze všech chlapců zapsaných v základních školách byl výrazně vyšší, než jak tomu bylo u dívek.

Graf 2.30 Žáci se zdravotním postižením na základních školách v krajích ČR ve školním roce 2019/20 (podíly na celkovém počtu žáků resp. chlapců či dívek na základních školách v daném kraji)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Tabulka 2.5 uvádí kromě celkového počtu žáků s postižením ve školních rocích 2009/10, 2014/15 a 2019/20 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku. Jak je patrné, ve všech sledovaných školních rocích zaujímali žáci se závažnými poruchami učení téměř polovinu všech žáků s postižením (45,6 %, resp. 46,8 %, resp. 45,4 %). Ve školním roce 2009/10 dále tvořily další více než třetinu žáci s mentálním postižením (34,3 %), tento podíl však v čase klesal až na 13,1 % ve školním roce 2019/20. Ve školním roce 2019/20 proto zaujímali větší podíl již žáci se závažnými vývojovými poruchami chování (16,5 %), kteří ve školním roce 2009/10 tvořili pouze 3,8 %. V časovém srovnání se také za deset let téměř ztrojnásobil podíl žáků diagnostikovaných jako se závažnými poruchami řeči (z 3,2 % na 9,1 %).

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji. Výše popsané změny jsou však patrné již mezi roky 2009/10 a 2014/15.

Tab. 2.5 Děti se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení

	2009/10		2014/15		2019/20	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	71801	100,0%	75848	100,0%	110940	100,0%
se závažnými vývojovými poruchami učení	32713	45,6%	35471	46,8%	50398	45,4%
mentálně postižené	24644	34,3%	16489	21,7%	14558	13,1%
postižené více vadami ¹⁾	4727	6,6%	5438	7,2%	10430	9,4%
se závažnými vývojovými poruchami chování	2702	3,8%	6669	8,8%	18329	16,5%
se závažnými vadami řeči	2311	3,2%	4638	6,1%	10124	9,1%
postižené autismem	1462	2,0%	4114	5,4%	3979	3,6%
tělesně postižené	1284	1,8%	1145	1,5%	1103	1,0%
sluchově postižené	1255	1,7%	1183	1,6%	1180	1,1%
zrakově postižené	703	1,0%	701	0,9%	839	0,8%

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se opět na rozdíly mezi chlapci a dívkami, lze poznamenat, že u všech druhů postižení byly ve školním roce 2019/20 vyšší počty chlapců s uvedenou diagnostikou než dívek. Z dívek s postižením jich pak měla polovina diagnostikovanou závažnou poruchu učení (49,2 %) a necelá pětina mentální postižení (17,9 %). Třetím nejčastějším druhem postižení u dívek pak byly závažné poruchy chování (10,4 %). Tyto tři druhy postižení byly nejčastější též u chlapců, ovšem s tím rozdílem, že u nich převažovaly závažné poruchy chování (19,5 % chlapců s postižením) nad mentálním postižením (10,8 %). Kromě toho tvoří mezi chlapci s postižením též vyšší podíl jedinci s poruchou autistického spektra (4,4 % oproti 1,8 % dívek s postižením).

Tab. 2.6 Podíl dětí se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení a pohlaví (2019/20)

	celkem	dívky	chlapci
Celkem	100,00%	100,00%	100,00%
se závažnými vývojovými poruchami učení	45,40%	49,20%	43,60%
se závažnými vývojovými poruchami chování	16,50%	10,40%	19,50%
mentálně postižené	13,10%	17,90%	10,80%
<i>postižené více vadami¹⁾</i>	9,40%	8,80%	9,70%
se závažnými vadami řeči	9,10%	7,90%	9,70%
s poruchami autistického spektra	3,60%	1,80%	4,40%
sluchově postižené	1,10%	1,50%	0,80%
tělesně postižené	1,00%	1,40%	0,80%
zrakově postižené	0,80%	1,00%	0,60%

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

3. Střední školy

Střední vzdělávání rozvíjí v návaznosti na základní vzdělávání vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Střední vzdělávání má všeobecný nebo odborný charakter a je ukončeno maturitní zkouškou, výučním listem, nebo závěrečnou zkouškou. Uskutečňuje se v gymnáziu, ve středních odborných školách, středních odborných učilištích a v konzervatořích (více viz webová stránka www.nuv.cz).

V této kapitole se budeme věnovat středním školám, do kterých nezahrnujeme konzervatoře. V těch lze získat středoškolské vzdělání s maturitou, ovšem završením celkové doby vzdělávání a složením absolutoria získává žák vyšší odborné vzdělání s titulem diplomovaný specialista (DiS.). Konzervatořím proto budeme věnovat samostatnou kapitolu 6. Na rozdíl od toho jsou do středních škol zahrnuta všechna gymnázia, tedy i s šestiletým a osmiletým programem vzdělávání. Zde je třeba vzít na vědomí, že nižší ročníky víceletých gymnázií (konkrétně 1.-4. ročník osmiletého gymnázia a 1.-2. ročník šestiletého gymnázia) spadají ještě do povinné školní docházky².

² Podle mezinárodní klasifikace ISCED se takové vzdělávání nazývá nižší sekundární a v České republice se do něj započítává i 2. stupeň základních škol a 1.-4. ročník osmileté konzervatoře. Vyšší ročníky gymnázií a osmileté konzervatoře se řadí do vyššího sekundárního vzdělávání. To zahrnuje i veškeré střední vzdělávání, které již nespadá do povinné školní docházky (více viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011)

3.1 Školy, žáci a učitelé celkem

Ve školním roce 2019/20 zajišťovalo středoškolské vzdělávání celkem **1 284 škol**. Z těchto škol jich bylo 959 zřízeno veřejným zřizovatelem, dalších 283 soukromým a zbylých 42 škol církevním zřizovatelem. Téměř všechny nabízely denní formu vzdělávání (99,1 %) a pětina (také) jinou formu vzdělávání (20,2 %). Ze soukromých škol nabízelo 37,8 % vzdělávání (i) v jiné formě než denní. Mezi církevními školami bylo takových škol 16,7 % a mezi veřejnými 11,9 %.

Školy může navštěvovat různý počet žáků a jedno ředitelství může spravovat i více než jedno pracoviště, úroveň vzdělávání, druh vzdělávání apod. Zajímavějším ukazatelem než počet škol proto většinou bývá **počet žáků**. Těch bylo ve školním roce 2019/20 celkem 423 838, podíl chlapců a dívek byl vyrovnaný (49,5 % dívek a 50,5 % chlapců).

Naprostá většina žáků středních škol se vzdělávala v denní formě vzdělávání (96,3 %). Zároveň více než čtyři pětiny žáků středních škol navštěvovaly školy veřejného zřizovatele (83,6 %), 14 % žáků soukromé školy a 2,4 % církevní³. Zde je typické, že zatímco ve veřejných školách se vzdělávalo jinou než denní formou vzdělávání jen 1,9 % žáků, v soukromých školách to bylo 14,9 % a v církevních 3 %.

Pokud se jedná o **učitele** středních škol, pro účely této publikace uvádíme jejich přepočtené počty, neboli počet plných úvazků učitelů. Těch bylo ve školním roce 2019/20 celkem 39 133,3, z toho 60,3 % tvořily úvazky žen - učitelek. Jedná se již o nižší podíl, než jaký byl mezi úvazky učitelů škol mateřských (99,8 %) a základních (84,3 %). Na jeden plný úvazek učitele (bez ohledu na pohlaví) přitom připadalo v průměru 10,8 žáka a v jedné třídě bylo průměrně 22 žáků. Srovnáme-li tyto počty se situací v základních školách, pak počet žáků na třídu se příliš neliší (19,8). Počet žáků na jeden plný úvazek učitele však již byl ve středních školách o poznání nižší než v základních (v základních školách činil 14,2 žáka).

Ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednu třídu o něco více žáků (22,9), než jak tomu bylo ve školách se soukromým zřizovatelem (17,4). Ve školách s církevním zřizovatelem však byl počet žáků na jednu třídu ještě vyšší (24,1). Počet žáků na jednoho učitele byl pak nejnižší ve školách veřejného zřizovatele (10,6 oproti 12,3 žáků ve školách soukromého zřizovatele a 12,1 žáka ve školách církevního zřizovatele).

Vybraná výše uvedená zjištění uvádí tabulka 3.1.

Tab. 3.1 Střední školy - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2019/20)

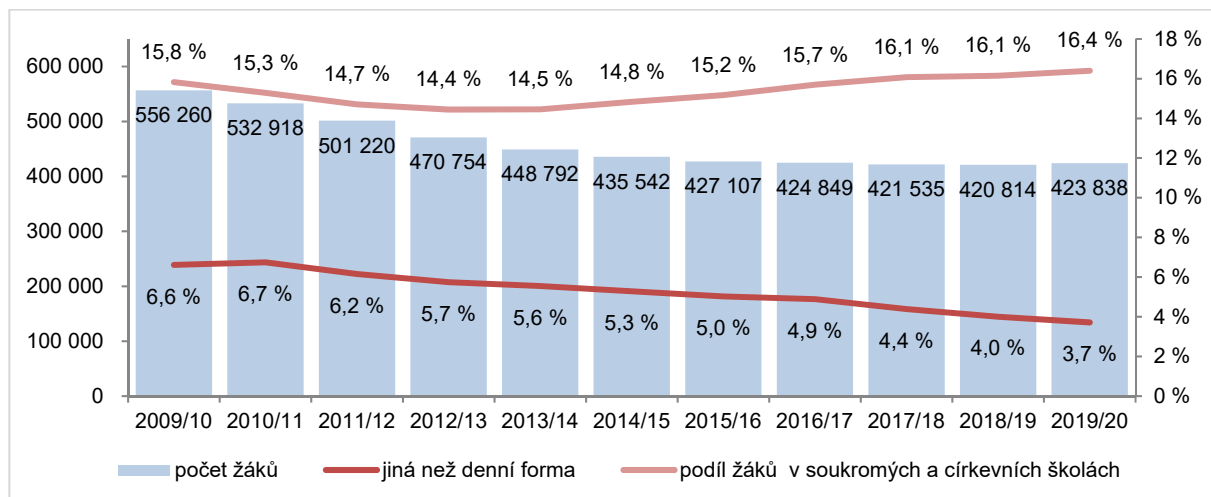
zřizovatel	školy		žáci		učitelé ¹⁾		žáků na 1 třídu	žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
veřejný	959	74,7	354 338	83,6	33454,2	85,5	22,9	10,6
soukromý	283	22	59 439	14	4845,2	12,4	17,4	12,3
církevní	42	3,3	10 061	2,4	833,9	2,1	24,1	12,1
celkem	1 284	100	423 838	100	39 133,3	100	22	10,8

¹⁾ Učitelé jsou přepočtení na plně zaměstnané, neboli na počet plných úvazků.

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podívejme se nyní na **vývoj počtu žáků středních škol v čase** a připomeňme, že počet žáků v základních školách měl od roku 2011/12 vzesupnou tendenci. Zde lze poznamenat, že počet žáků středních škol naopak v čase klesal, přestože ve školním roce 2019/20 již byl zaznamenán nepatrně vyšší počet žáků než v předchozím školním roce – viz graf 3.1. Vzhledem k demografickému vývoji lze očekávat, že i v dalších letech počet žáků středních škol poroste.

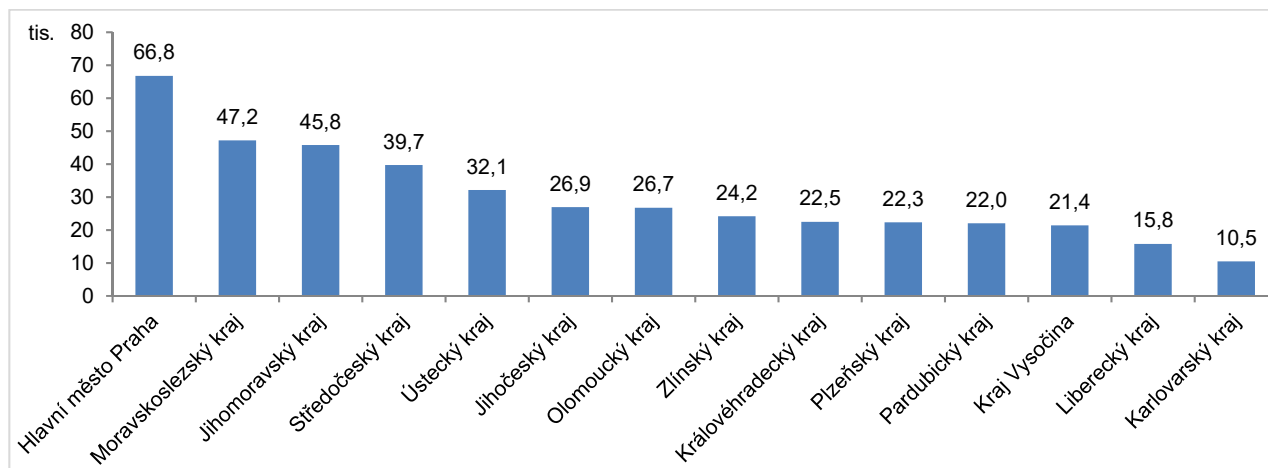
³ Připomeňme, že 97,3 % žáků základních škol navštěvovaly školy veřejného zřizovatele. U středních škol tak hrají soukromé školy mnohem větší úlohu než u škol základních a je důležité jim věnovat náležitou pozornost.

Graf 3.1 Střední školy – vývoj počtu žáků, podílu žáků v jiné než denní formě a podílu žáků ve školách s jiným než veřejným zřizovatelem (2009/10 – 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 3.1 také dokládá, že se za posledních sedm let mírně zvýšil podíl žáků v soukromých a církevních školách, a sice ze 14,4 % na 16,4 %. Výraznější vývoj lze zaznamenat u podílů žáků v jiné než denní formě vzdělávání. Ten se snížil ze 6,7 % ve školním roce 2010/11 na 3,7 % ve školním roce 2019/20.

Graf 3.2 pro doplnění uvádí, jaký počet žáků docházel ve školním roce 2019/20 do středních škol v jednotlivých krajích. Nejvyšší počet žáků se vzdělával ve středních školách v Praze (15,8 % z celku) a více než desetina ze všech žáků také navštěvovala střední školy v kraji Moravskoslezském (11,1 %) a Jihomoravském (10,8 %). Naopak méně než 5 % ze všech žáků středních škol se vzdělávalo ve školách v Karlovarském kraji (2,5 %) a kraji Libereckém (3,7 %).

Graf 3.2 Střední školy – počet žáků v jednotlivých krajích (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání

Střední vzdělání se dělí na několik druhů. **Střední vzdělávání** označuje (v denní formě) dvouleté vzdělávací programy ukončené závěrečnou zkouškou (bez získání výučního listu či maturitního vysvědčení). **Střední vzdělávání s výučním listem** zahrnuje (v denní formě) dvouleté nebo tříleté vzdělávací programy, jejichž úspěšným ukončením absolvent získává výuční list. **Středním vzděláváním s maturitní zkouškou** jsou označovány maturitní obory, ve kterých absolvent získává maturitní vysvědčení. Toto vzdělávání je realizováno ve dvou variantách. **Všeobecné** vzdělávání s maturitní zkouškou má neprofesní charakter

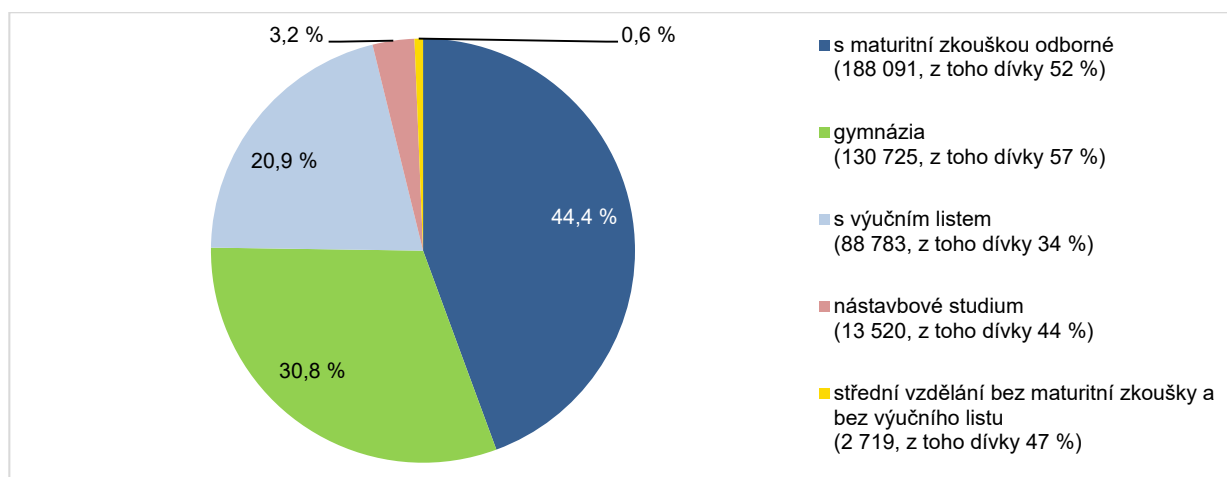
vzdělávání a je určeno pro přípravu na další studium. Jedná se zpravidla o obory gymnázií. V současné době mají obory gymnázií dvojitou podobu, a sice čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníku). Oproti tomu **odborné** vzdělávání s maturitní zkouškou má profesní charakter vzdělávání, je v délce čtyř let a ukončené maturitní zkouškou. Do středního vzdělávání dále zahrnujeme **nástavbové studium**, které trvá v denní formě dva roky a je zakončené maturitní zkouškou. Je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tří let denní formy vzdělávání v oboru příbuzném tomu, v jakém chtějí složit maturitní zkoušku.

Kromě výše uvedeného spadá do středního vzdělávání též **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem**. Toto studium, které v denní formě trvá jeden až dva roky, je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání s výučním listem v jiném oboru vzdělání. Obdobně je pak žákům k dispozici **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou**, které v denní formě trvá taktéž jeden až dva roky a je určeno uchazečům, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru. Pokud není uvedené jinak, započítáváme v této analýze i v tabulkách žáky zkráceného studia do celkového počtu žáků určitého druhu vzdělávání.

Z celkového počtu 1 284 škol jich celkem 979 nabízelo žákům odborné vzdělávání a 355 všeobecné. Z 979 škol nabízejících odborné vzdělávání jich 766 nabízelo střední odborné vzdělávání s maturitní zkouškou a 507 střední odborné vzdělávání s výučním listem (některé školy nabízely oba druhy vzdělávání). Ze 355 škol nabízejících všeobecné vzdělávání jich pak 287 disponovalo čtyřletým programem gymnázia, 69 osmiletým programem gymnázia a 269 škol zahrnovalo osmiletý program gymnázia.

Přejdeme k **počtu žáků vzdělávajících se v jednotlivých druzích vzdělávání**. Ve školním roce 2019/20 se nejvyšší podíl žáků vzdělával v oborech odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (44,4 %), dále pak v gymnáziích (30,8 %) a pětina žáků se také účastnila odborného vzdělávání s výučním listem (20,9 %). Nástavbové studium se týkalo již jen 3,2 % žáků a střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturity 0,6 % žáků – viz graf 3.3.

Graf 3.3 Střední školy – podíly žáků v jednotlivých druzích vzdělávání (2019/20)

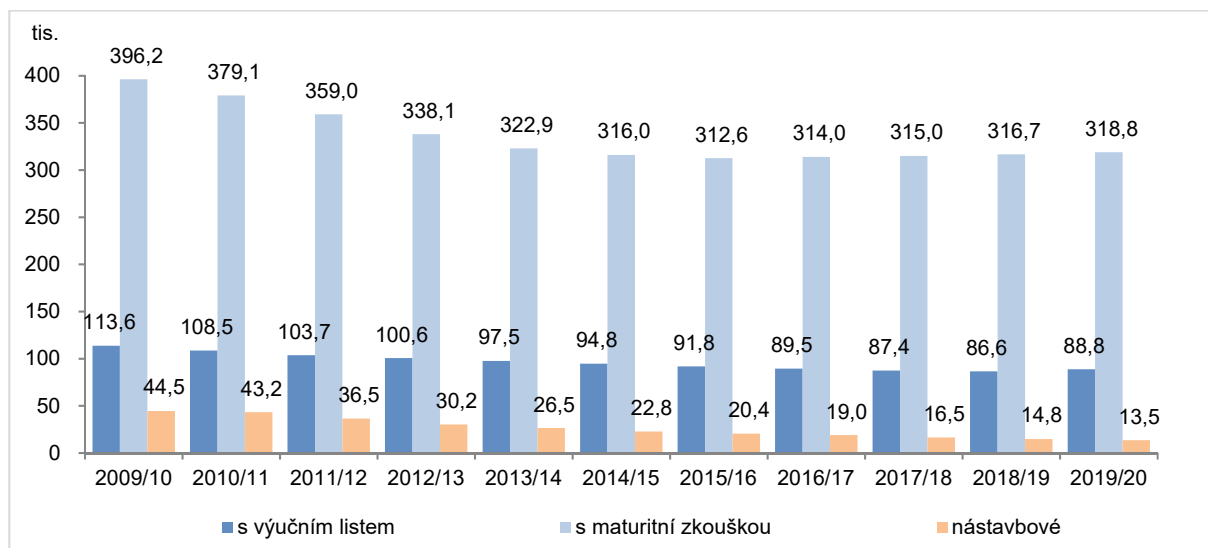
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V grafu č. 3.3 je také uveden podíl dívek mezi žáky jednotlivých druhů vzdělávání. Zde si lze všimnout, že mezi žáky gymnázií tvořily ve školním roce 2019/20 dívky téměř tři pětiny (57 %) a nadpoloviční byl jejich podíl i mezi žáky odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (52 %). Naproti tomu mezi žáky odborného vzdělávání s výučním listem byla dívek jen třetina (34 %) a mezi žáky nástavbového studia tvořily 44 %. Z uvedených podílů je zároveň zřejmé, že pakliže se dívky rozhodnou vzdělávat v některém oboru s výučním listem, tak si poté častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

Pokud se jedná o **vývoj v čase**, spolu s celkovým počtem žáků ve středních školách klesal též počet žáků ve všech druzích vzdělávání. Nejvýrazněji klesl počet žáků v nástavbovém studiu, a sice o 69,6 %. Počet žáků

ve středním vzdělávání s výučním listem, jakož i počet žáků ve středním vzdělávání s maturitní zkouškou, se snížil cca o pětinu (o 21,9 %, resp. 19,5 %) – viz graf 3.4.

Graf 3.4 Střední školy – vývoj počtu žáků v různých druzích vzdělávání (2009/10 – 2019/20)

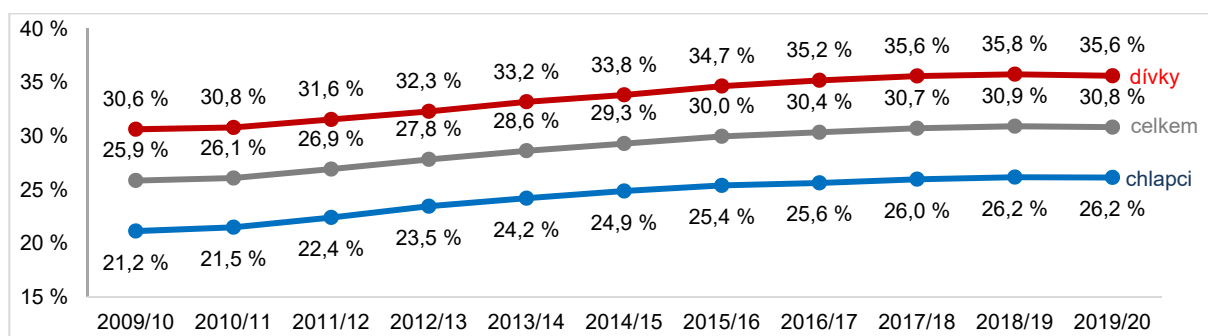

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Doplňme, že podíl dívek v jednotlivých druzích vzdělávání byl ve sledovaných školních rocích poměrně stabilní. Mezi žáky středních škol s maturitní zkouškou se pohyboval mezi 53,9 % a 54,6 %, mezi žáky středních škol s výučním listem kolísal mezi 33,3 % a 34,6 % a mezi žáky nástavbového studia bylo dívek v jednotlivých školních rocích mezi 43,4 % a 46,4 %.

V jiném pohledu lze konstatovat, že podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol v čase stoupal. Jak je patrné z grafu 3.5, za deset let se zvýšil z 25,9 % na 30,8 %. Mezi chlapci - středoškoláky byl podíl žáků gymnázií o 10 % nižší, než jak tomu bylo mezi dívkami. Všechny tři kategorie však vykazují stejný rostoucí trend.

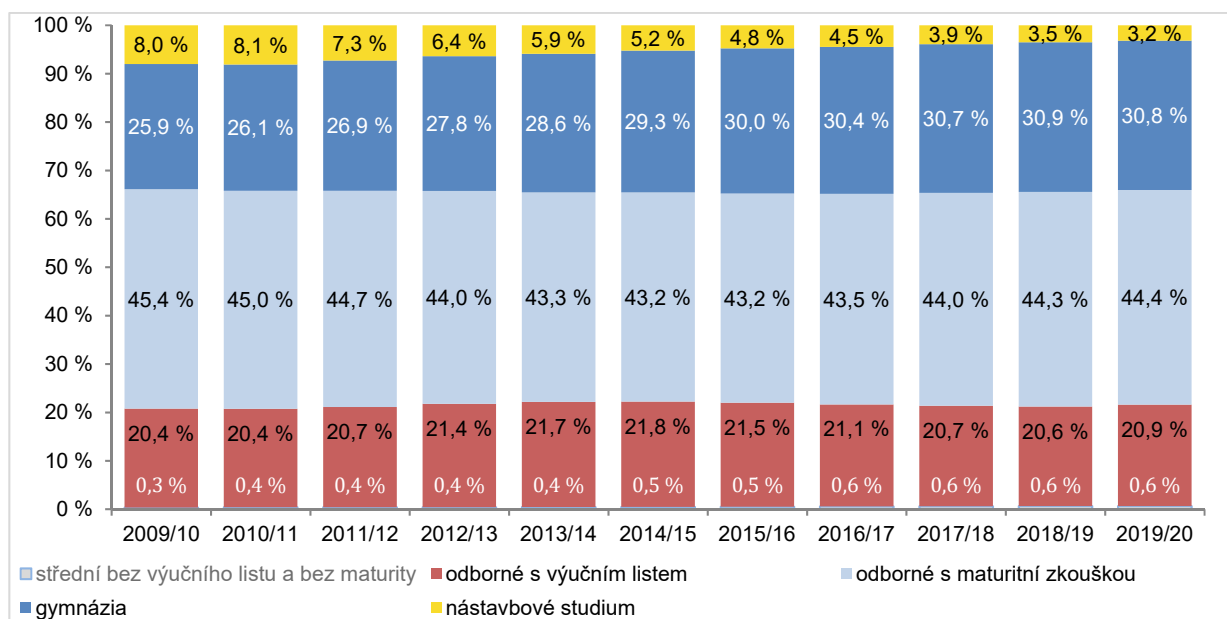
Graf 3.5 Střední školy – podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol celkem a dle pohlaví (2009/10 – 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

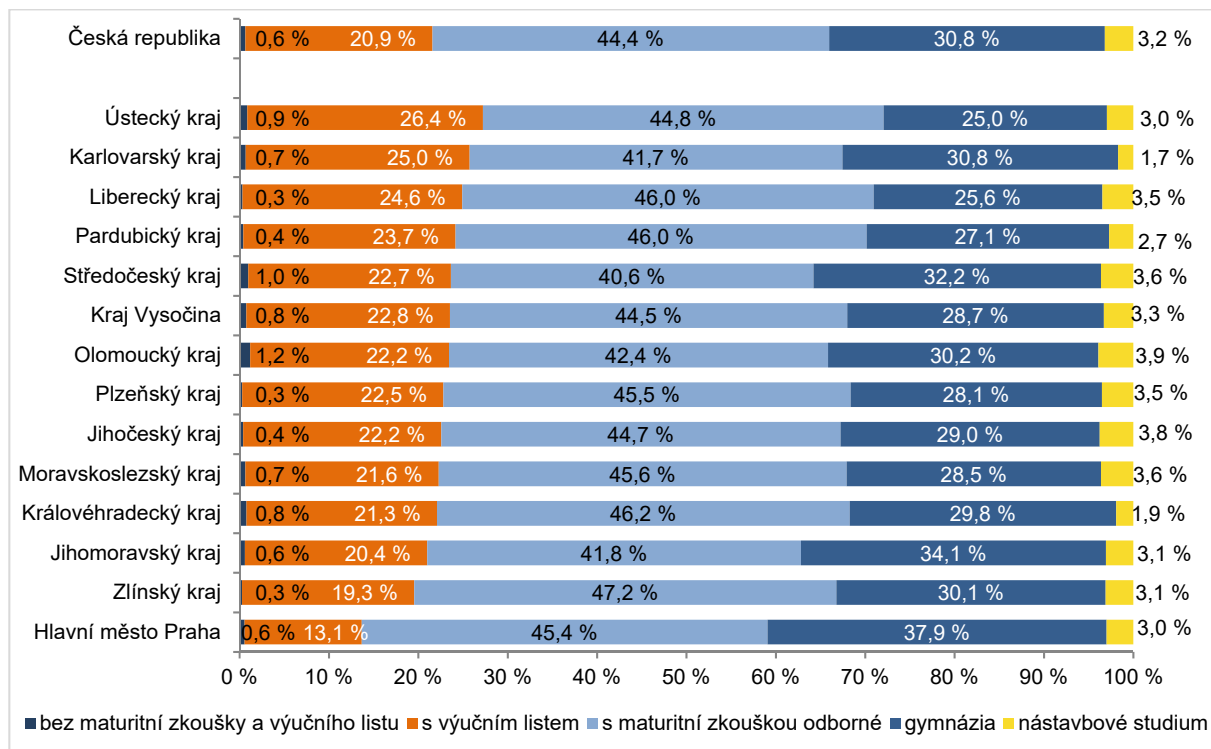
Na rozdíl od toho podíl žáků v odborném vzdělávání s výučním listem se mezi školními roky 2009/10 a 2019/20 držel na cca pětinové úrovni a bez větších výkyvů se v čase držel též podíl žáků odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (tvořil v uvedených školních rocích cca 45 %; mezi roky 2009/10 a 2014/15 klesl o 2,2 %, v dalších pěti letech se pak zvýšil o 1,2%). Podíl žáků nástavbového studia však postupně klesal, a sice z 8 % ve školním roce 2009/10 na 3,2 % ve školním roce 2019/20. Nakonec podíl žáků ve vzdělávání zakončeném pouze vysvědčením bez získání výučního listu či maturitní zkoušky mírně stoupal a celkově se za sledované období zvýšil z 0,3 % na 0,6 % - viz graf 3.6.

Graf 3.6 Střední školy – podíl žáků středních škol v jednotlivých druzích vzdělávání (2009/10 – 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Srovnáme-li situaci ve školním roce 2019/20 v jednotlivých krajích, pak lze konstatovat, že nejvyšší podíl žáků ve středním vzdělávání bez maturitní zkoušky zaznamenal kraj Ústecký (27,2 %) a Karlovarský (25,7 %). Naopak v Praze byl tento podíl nejnižší (13,7 %). V Praze byl mezi středoškoly naopak ze všech krajů nejvyšší podíl žáků gymnázií (37,9 %) a nadprůměrný byl i v Jihomoravském kraji (34,1 %) a kraji Středočeském (32,2 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií zaznamenal kraj Ústecký (25 %) a Liberecký (25,6 %). Více viz graf 3.7.

Graf 3.7 Střední školy – podíl žáků různého druhu vzdělávání v ČR celkem a dle kraje (2019/20)

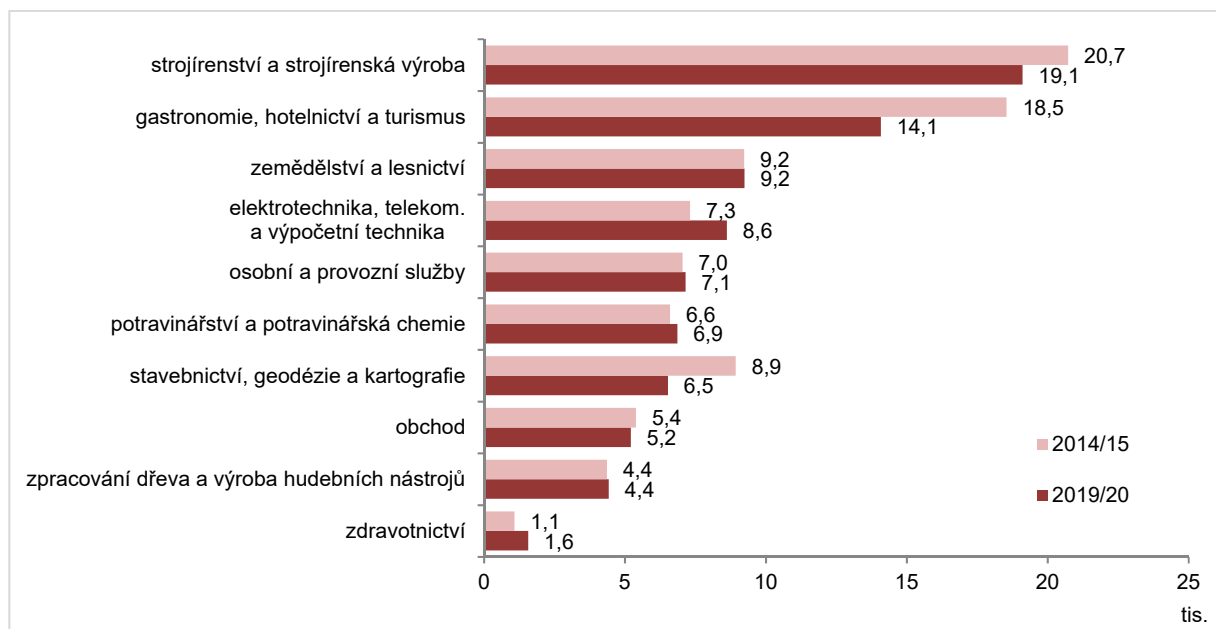
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V rámci středního odborného vzdělávání s výučním listem, s maturitní zkouškou či nástavbového studia se mohou navíc žáci vzdělávat v různých oborech, které jsou pro účely statistik uspořádány do skupin dle

Klasifikace kmenových oborů vzdělávání (KKOV)⁴. Dále tato data představíme. V tabulkové části této publikace jsou k dispozici údaje o počtech žáků jednotlivých skupin oborů vzdělávání již od školního roku 2009/10. Pro nástin vývoje jsme však zvolili porovnání se stavem před pěti lety. Dne 30. června 2010 bylo totiž ve Sbírce zákonů zveřejněno nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které nahradilo původní nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Školský zákon zakotvil zásadní změnu v oblasti vzdělávacích programů, kdy byl postupně zredukován počet původních oborů vzdělání a pro nově koncipované, komplexnější obory vzdělání, byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy postupně vydány rámcové vzdělávací programy, podle kterých si jednotlivé školy zpracovávají své školní vzdělávací programy.⁵

Graf 3.8 uvádí počty žáků (v tisících), kteří se vzdělávali v různých oborech **středního odborného vzdělávání s výučním listem** (uvedeno v tisících). Zahrnuje pouze skupiny oborů, ve kterých se ve školním roce 2019/20 vzdělávalo více než 1 000 žáků a nezahrnuje zkrácené studium. Jak je patrné, v počtu žáků vedly ve školních rocích 2014/15 i 2019/20 skupiny oborů z oblasti strojírenství a strojírenská výroba (s 20 726 žáky ve školním roce 2014/15 a 19 105 žáky ve školním roce 2019/20) spolu se skupinou oborů gastronomie, hotelnictví a turismus (se 18 540 žáky ve školním roce 2014/15 a 14 080 žáky ve školním roce 2019/20). Obě tyto skupiny oborů přitom zaznamenaly za posledních pět let úbytek počtu žáků (o 7,8 %, resp. o 24,1 %). Ze skupin oborů v grafu zaznamenala největší úbytek žáků skupina oborů stavebnictví, geodézie a kartografie (26,9 %), z méně často studovaných byl pak největší propad zaznamenán v počtu studentů hornictví a hornické geologie (o 58,1 %). Naopak jsou i obory, ve kterých se počet žáků za pět let zvýšil. Vedle skupiny oborů kožedělné a obuvnické výroby a zpracování plastů (o 46,2 %) se jedná o skupinu oborů polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie (o 45,9 %) a zdravotnictví (45,1 %). O 17,8 % se též zvýšil podíl žáků studujících skupiny oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika.

Graf 3.8 Střední odborné školy s výučním listem – žáci dle skupin oborů vzdělávání (2014/15 a 2019/20; pouze skupiny oborů s více než 1 000 žáků ve školním roce 2019/20, bez zkráceného studia)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

⁴ více o této klasifikaci viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_kmenovych_oboru_vzdelani_-kkov-

⁵ Nové nařízení vlády č. 211/2010 Sb. nahrazuje dosavadní právní úpravu, obsaženou v nařízení vlády č. 689/2004 Sb., a současně zohledňuje změny v soustavě oborů vzdělání vyvolané realizací čtvrté, závěrečné etapy kurikulární reformy vzdělávací soustavy.

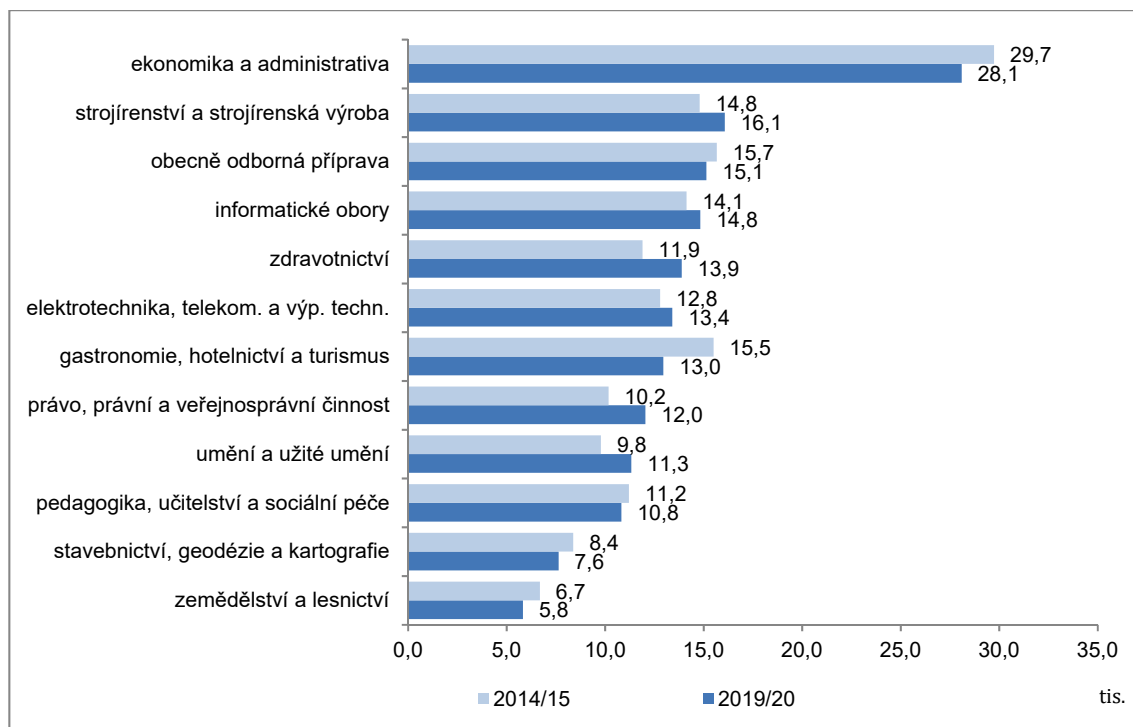

Graf 3.9 dále zahrnuje obory **středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** a porovnává počet žáků těchto oborů ve školních rocích 2014/15 a 2019/20 (uvedeno v tisících). Uvádí pouze skupiny oborů s více než pěti tisíci žáky v roce 2019/20 a nezapočítává zkrácené studium.

Ve školním roce 2019/20 se mezi pět nejnavštěvovanějších skupin oborů řadila ekonomika a administrativa (28 098 žáků), s velkým propadem pak strojírenství a strojírenská výroba (16 071 žáků), obecně odborná příprava (15 140 žáků), infromatické obory (14 835 žáků) a zdravotnictví (13 890 žáků). Nad 10 tisíc žáků středních škol s maturitní zkouškou též studovalo obory ze skupin elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (13 414), gastronomie, hotelnictví a turismus (12 959), právo, právní a veřejnosprávní činnost (12 047), umění a užité umění (11 331) a pedagogika, učitelství a sociální péče (10 825).

Oproti školnímu roku 2014/15 se přitom nejvíce navýšil počet žáků v oborech právo, právní a veřejnosprávní činnost (o 18,4 %), veterinářství a veterinární prevence (o 17,1 %), zdravotnictví (o 17,1 %) a umění a užité umění (o 15,7 %). Naopak nejhlubší propad počtu žáků zaznamenaly obory hornictví, hutnictví a slévárenství (o 64,1 %) a obchod (o 39,1 %). Vyšší procentuální úbytek, než byl celkový úbytek žáků středních odborných škol, však zaznamenalo i dalších 12 skupin oborů. Ze skupin oborů uvedených v grafu 3.9 je to gastronomie, hotelnictví a turismus, zemědělství a lesnictví, stavebnictví, geodézie a kartografie, ekonomika a administrativa, pedagogika, učitelství a sociální péče a obecně odborná příprava.

Graf 3.9 Střední odborné školy s maturitní zkouškou – žáci dle skupin oborů vzdělávání (2014/15 a 2019/20; pouze skupiny oborů s více než 5 000 žáky ve školním roce 2019/20, bez zkráceného studia)

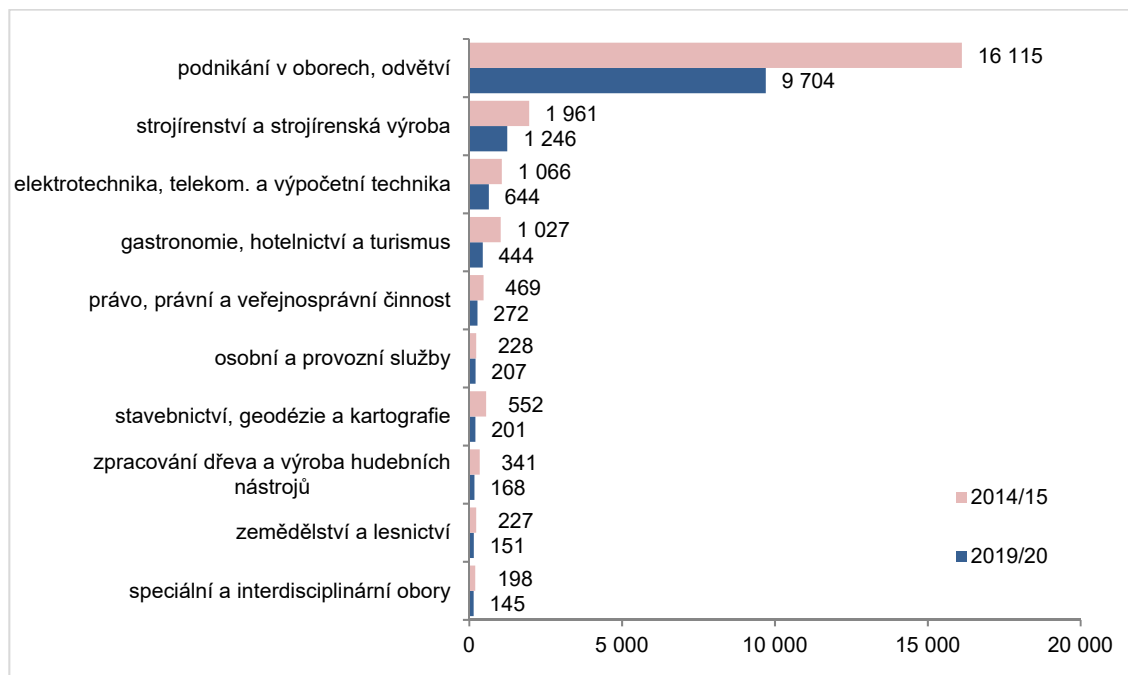

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Srovnáme-li nejnavštěvovanější obory vzdělávání s výučním listem a maturitní zkouškou, lze si všimnout, že u obou druhů vzdělávání stojí v popředí obor strojírenství a strojírenská výroba (první, resp. druhý nejnavštěvovanější). Mezi deseti nejnavštěvovanějšími obory se u obou druhů vzdělávání zároveň objevují skupiny oborů gastronomie, hotelnictví a turismus, jakož i elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika. Tyto dvě skupiny oborů jsou více upřednostňovány žáky středního vzdělávání s výučním listem. U obou druhů vzdělávání se také mezi deseti nejčastěji navštěvovanými objevuje skupina oborů zdravotnictví, které naopak dávají častěji přednost žáci středního vzdělávání s maturitní zkouškou.

Graf 3.10 nakonec ukazuje počty žáků nástavbového studia dle jednotlivých skupin oborů. Znázorňuje přitom pouze obory, ve kterých se ve školním roce 2019/20 vzdělávalo více než 100 žáků.

Graf 3.10 Nástavbové studium – žáci dle skupin oborů vzdělávání (2009/10 a 2019/20; pouze skupiny oborů s více než 100 žáků ve školním roce 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, v obou sledovaných školních rocích se s velkým předstihem nejvíce žáků vzdělávalo ve skupinách oborů podnikání v oborech, odvětví⁶ (16 115 ve školním roce 2014/15 a 9 704 ve školním roce 2019/20). Již podstatně méně žáků se ve sledovaných rocích vzdělávalo v oborech strojírenství a strojírenská výroba (1 961 žáků ve školním roce 2014/15 a 1 246 ve školním roce 2019/20), elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (1 066 žáků ve školním roce 2014/15 a 644 ve školním roce 2019/20) a gastronomie, hotelnictví a turismus (1 027 žáků ve školním roce 2014/15 a 444 ve školním roce 2019/20). Ostatní skupiny oborů již zaznamenaly ve školním roce 2019/20 méně než 300 žáků.

3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace

Žáci se zdravotním postižením jsou žáci s postižením mentálním, sluchovým, se závažnými vadami řeči, s postižením tělesným, se závažnými vývojovými poruchami učení a chování a s poruchami autistického spektra, příp. žáci s více vadami⁷. Ti mohou být individuálně integrováni do běžných tříd, zařazeni do speciálních tříd na běžných školách, nebo navštěvovat školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (tj. školy pouze se speciálními třídami).

Mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami se přitom vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

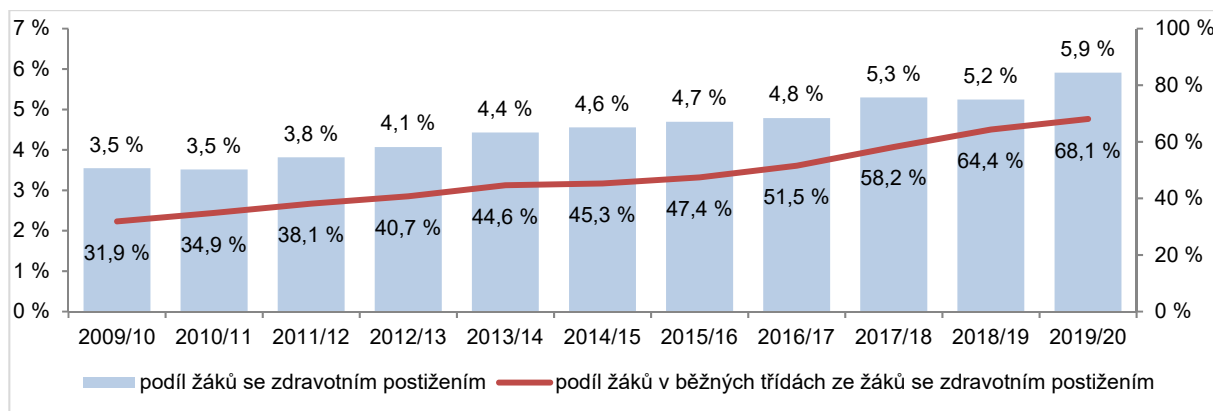
⁶ Zahrnuje podnikání, administrativu, ekonomiku a management různých odvětví.

⁷ Za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpurných opatření ve vyšších stupních podpory.

Mezi školními roky 2009/10 a 2019/20 přibylo ve středních školách žáků se zdravotním postižením o 27 % (z 19 728 na 25 052). Přitom žáků středních škol v uvedeném období naopak o 23,8 % ubylo. Celkově se tak za sledované období zvýšil podíl žáků s diagnostikovaným postižením ze všech žáků středních škol z 3,5 % na 5,9 % – viz graf 3.10.

Graf 3.10 Střední školy - podíl žáků se zdravotním postižením, integrace do běžných tříd (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Při porovnání se situací v základních školách lze konstatovat, že podíl žáků se zdravotním postižením byl ve školním roce 2019/20 v základních školách výrazně vyšší (11,6 % oproti 5,9 %). To je pochopitelné vzhledem k tomu, že základní vzdělávání je na rozdíl od středního povinné pro všechny děti bez rozdílu.

Jak graf 3.10 rovněž dokládá, mezi školními roky 2009/10 a 2019/20 se více než zdvojnásobil podíl žáků se zdravotním postižením integrovaných do běžných tříd a naopak snížil podíl těch, kteří se vzdělávali ve speciálních třídách. Podíl žáků s postižením integrovaných do běžných tříd ze všech žáků s postižením činil ve školním roce 2009/10 necelou třetinu (31,9 %), zatímco ve školním roce 2019/20 přesáhl dvě třetiny (68,1 %). Stejnou tendenci lze přitom sledovat i u mateřských a základních škol.

Zatímco pro mateřské a základní školy ve školním roce 2019/20 platí, že podíl žáků s postižením byl vyšší ve školách s neveřejným než veřejným zřizovatelem, pro střední školy již nikoliv. Podíly žáků s postižením byly ve středních školách veřejných a neveřejných vyrovnané (5,9 %, resp. 5,8 %).

Tabulka 3.2 uvádí kromě celkového počtu žáků s postižením ve školních rocích 2009/10 a 2019/20 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku.

Tab. 3.2 Střední školy - podíl zastoupení jednotlivých druhů postižení na celkovém počtu postižených žáků, podíl dívek s postižením (2009/10 a 2019/20)

Postižení	2009/10			2014/15			2019/20		
	celkem		z toho dívky*)	celkem		z toho dívky*)	celkem		z toho dívky*)
počet žáků s postižením	19 728	100%	38,9%	19 835	100%	37,2%	25 052	100%	36,0%
<i>dle druhu postižení:</i>	<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>		
závažné vývojové poruchy učení	6 499	32,9%	32,3%	8 456	42,6%	32,7%	12 770	51,0%	33,2%
mentální	10 417	52,8%	42,7%	7 349	37,1%	42,8%	4 829	19,3%	47,6%
více vadami	1 083	5,5%	40,2%	1 284	6,5%	40,8%	2 632	10,5%	38,2%
závažné vývojové poruchy chování	.	.	.	567	2,9%	32,1%	1 874	7,5%	29,7%
autismus	123	0,6%	23,6%	646	3,3%	16,3%	1 079	4,3%	15,2%
závažné vady řeči	41	0,2%	51,2%	139	0,7%	33,8%	587	2,3%	29,0%
tělesné	800	4,1%	38,8%	623	3,1%	43,3%	534	2,1%	44,9%
sluchové	511	2,6%	47,4%	505	2,5%	46,1%	448	1,8%	46,0%
zrakové	254	1,3%	42,1%	266	1,3%	40,2%	299	1,2%	45,2%

*) podíl dívek z celkového počtu žáků s postižením a ze žáků s jednotlivými druhy postižení

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, ve školním roce 2019/20 zaujímali žáci se závažnými vývojovými poruchami učení cca polovinu všech žáků s postižením (51 %). Ve školním roce 2009/10 tvořili oproti tomu žáci s tímto postižením jen třetinu všech žáků s postižením (32,9 %). Ve školním roce 2009/10 měla dále více než polovina žáků s postižením diagnózu spadající do kategorie mentálního postižení (52,8 %). Jak tomu bylo u základních škol, i u středních škol tento podíl v čase klesal až na 19,3 % ve školním roce 2019/20. Oproti tomu ve školním roce 2009/10 nebyli zaznamenáni žáci s diagnostikovanou závažnou poruchou chování, ve školním roce 2019/20 však již tvořili 7,5 %. Zároveň se zvýšil podíl žáků s diagnostikovanou poruchou autistického spektra (z 0,6 % na 4,3 %).

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji. Výše popsané změny jsou však patrné již mezi roky 2009/10 a 2014/15.

V tabulce 3.2 výše je také uveden podíl dívek ze všech žáků středních škol se zdravotním postižením ve školních rocích 2009/10 a 2019/20 a dále podíl dívek ze žáků s postižením konkrétního druhu. Zde je patrné, že častěji než dívky mívají potvrzenou diagnózu chlapci. Ti tvořili tři pětiny všech postižených ve školním roce 2009/10 a téměř dvě třetiny všech postižených ve školním roce 2019/20. Výrazné rozdíly mezi chlapci a dívkami jsou přitom zejména v četnosti postižení autismem (ve školním roce 2019/20 tvořily dívky jen 15,2 % postižených), v četnosti závažných vad řeči (s 29% podílem dívek), závažných vývojových poruch chování (s 29,7% podílem dívek) a závažných vývojových poruch učení (s třetinovým podílem dívek). Oproti tomu mezi žáky s mentálním postižením byl ve středních školách podíl dívek a chlapců vyrovnaný.⁸

Při posuzování výše uvedených poznatků je třeba vzít v úvahu, že ve sledovaném období mohlo kromě změn ve sledování statistik dojít ke změně diagnostiky onemocnění a zejména pak k rozšíření diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe postižené kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se zvýšila informovanost odborníků i laiků co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče. Vzestup podílu žáků středních škol se zdravotním postižením pak může být zapříčiněn zvyšujícím se věkem rodičů při narození dítěte⁹. Spolu s tím totiž stoupá riziko porodu dítěte s postižením. Je však také možné, že samotné školy vycházejí žákům s postižením stále více vstříc a poskytují jim potřebné zázemí pro vzdělávání, a tedy že je pro ně střední vzdělávání dostupnější.

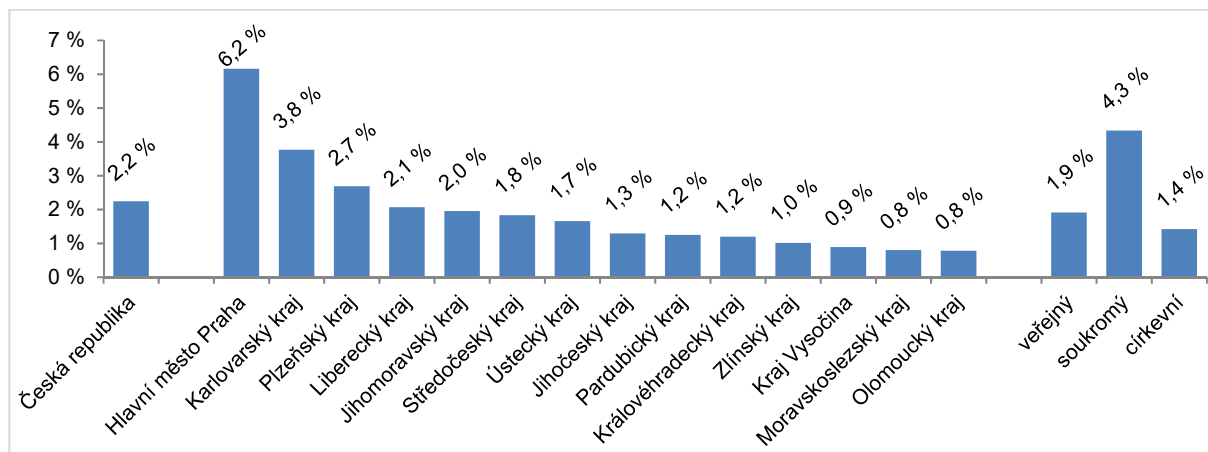
5.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti

Do středních škol docházelo ve školním roce 2019/20 celkem 9 496 žáků s jiným než českým státním občanstvím, což je 2,2 % ze všech žáků středních škol. **Ze všech krajů** byl podíl cizinců nejvyšší v Praze (6,2 %), s velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku následována krajem Karlovarským (3,8 %) a Plzeňským (2,7 %). Naopak v kraji Olomouckém, Moravskoslezském a na Vysočině nedosáhl podíl žáků základních škol cizí státní příslušnosti ani jednoho procenta. V ostatních krajích se podíl takových žáků pohyboval mezi 1 % a 2,1 % - viz graf 3.12. Ten samý graf také ukazuje, že ve středních školách veřejného zřizovatele byl podstatně nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti (1,9 %) než ve středních školách zřizovatele soukromého (4,3 %). Ještě nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti však zaznamenaly školy s církevním zřizovatelem (1,4 %).

⁸ V tabulkách této publikace jsou k dispozici i počty dívek a chlapců s jednotlivými druhy postižení a údaj, jaký podíl chlapců/dívek má diagnostikované uvedené druhy postižení. Viz tabulky 3.1.21 a 3.1.22.

⁹ Viz např. zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerny-vek-zen-pri-narozeni-1-ditete-v-letech-1950-2019>

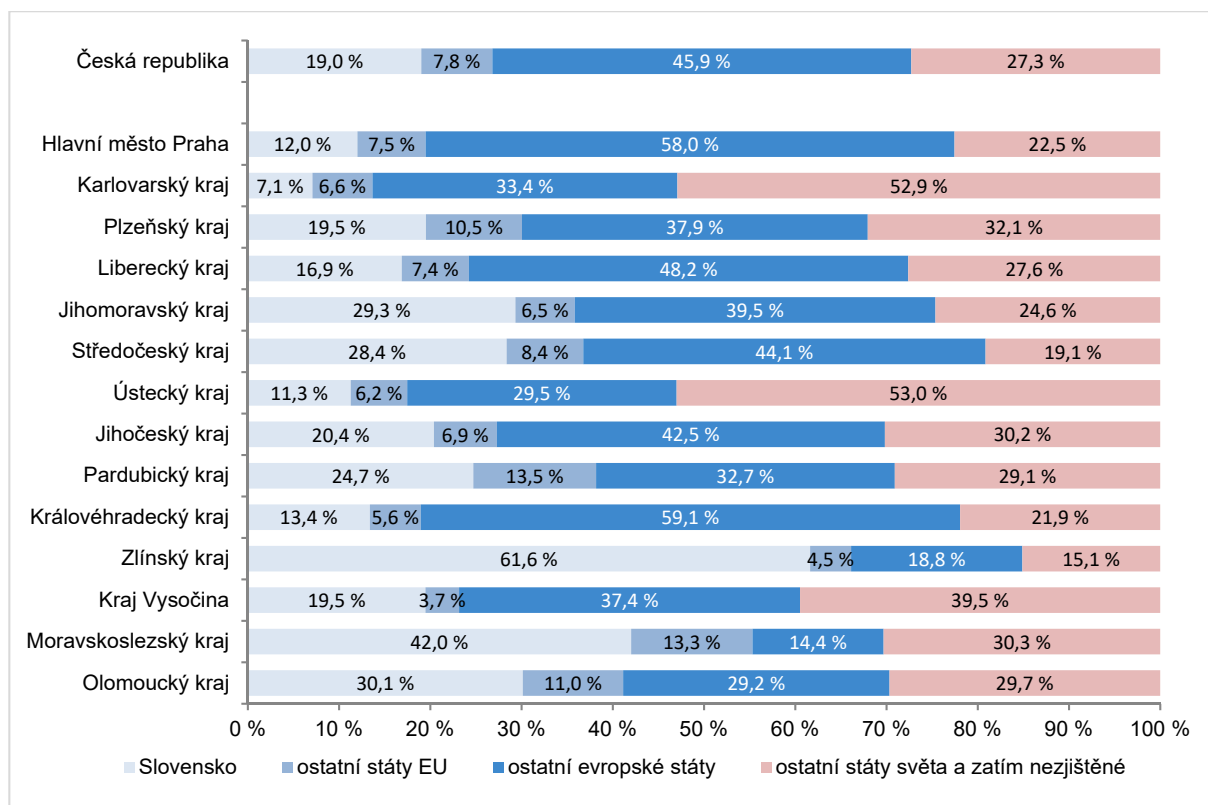

Graf 3.12 Střední školy - podíl žáků s cizí státní příslušností v základních školách celkem, dle kraje a dle zřizovatele (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 3.13 se dále blíže zabývá **původem žáků cizí státní příslušnosti** ve školách v České republice a v jednotlivých krajích a řadí kraje sestupně dle celkového podílu žáků cizí státní příslušnosti, jak je uvedený v předchozím grafu (3.12). Z grafu 3.13 lze vyčíst, že pětinu ze všech žáků cizí státní příslušnosti tvořili Slováci (19 %), dalších 7,8 % příslušníci jiných států Evropské unie, necelou polovinu příslušníci ostatních států Evropy (45,9 %) a zbylých 27,3 % tvořili žáci původem z jiných kontinentů.

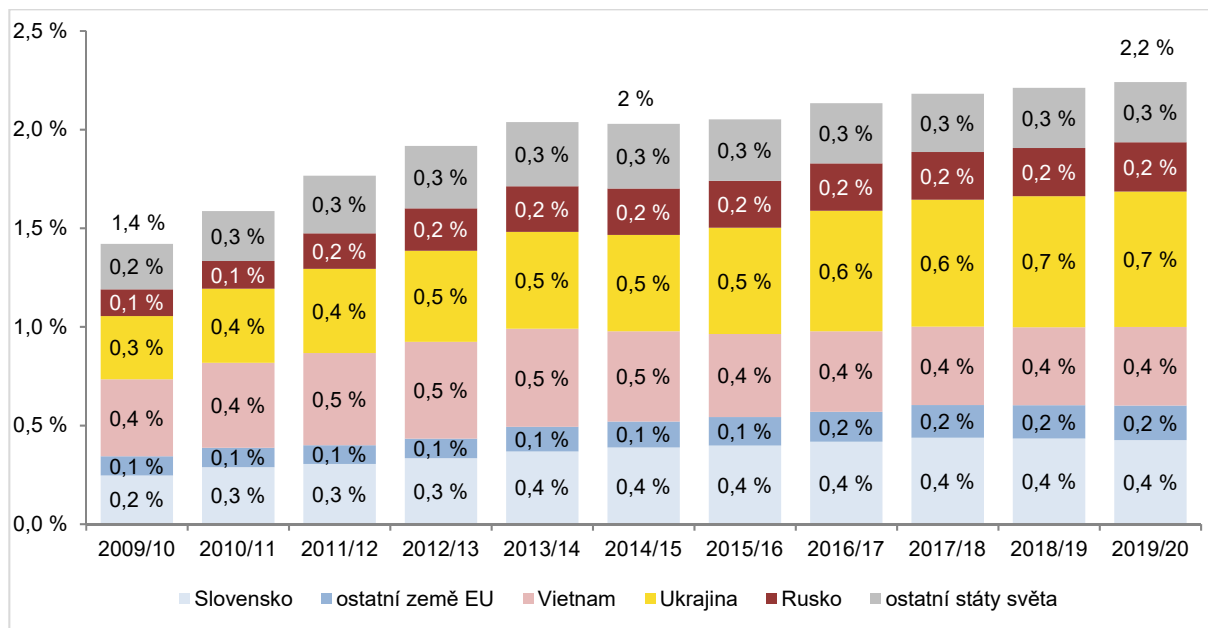
V krajském členění je nápadné, že zatímco ve Zlínském kraji tvořili žáci původem z jiných kontinentů mezi žáky cizí státní příslušnosti jen 15,1 %, v kraji Ústeckém a Karlovarském zaujímali tito žáci více než polovinu (53 %, resp. 52,9 %). Podíl žáků původem z Evropské unie byl mezi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší v kraji Zlínském (66,1 %) a nejnižší v kraji Karlovarském (13,7 %) a Ústeckém (17,5 %).

Graf 3.13 Střední školy – podíl žáků ze Slovenska, EU, jiných států Evropy a jiných států světa ze všech žáků cizí státní příslušnosti (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud se jedná o vývoj v čase, mezi školními roky 2009/10 a 2019/20 se zvýšil podíl žáků cizí státní příslušnosti ve středních školách z 1,4 % na 2,2 %. Tento podíl přitom rostl mezi roky 2009/10 a 2014/15 rychleji než v posledních pěti letech – viz graf 3.14.

Graf 3.14 Střední školy - vývoj podílu žáků cizí státní příslušnosti v čase (2009/10 až 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě celkového podílu žáků cizí státní příslušnosti znázorňuje graf 3.14 také **podíl žáků původem ze Slovenska, Vietnamu, Ukrajiny a Ruska**. Jedná se o hlavní země původu žáků jiné státní příslušnosti docházejících do středních škol. Absolutní počty takových žáků ve školním roce 2019/20 uvádí tabulka 3.2, ve které je výčet zemí, které jsou původem více než 100 žáků středních škol. Jak je patrné, z cizinců tvořili ve školním roce 2019/20 nejvyšší podíl žáci z Ukrajiny (30,6 %) a dále ze Slovenska a Vietnamu (obě tyto skupiny cizinců zaujímají téměř pětinný podíl). Podíl žáků cizinců původem z Ruska tvoří dále 11,2 %. Ostatní země již zaujímají každá jen do 2 % z celkového počtu cizinců.

Tabulka 3.2 Střední školy – počet žáků cizí státní příslušnosti dle státního občanství (pouze státy, které jsou původem více než 100 žáků); 2019/20

země původu	počet žáků	podíl ze všech žáků cizí státní příslušnosti
Ukrajina	2 909	30,6 %
Slovensko	1 806	19,0 %
Vietnam	1 690	17,8 %
Rusko	1 059	11,2 %
Mongolsko	190	2,0 %
Kazachstán	162	1,7 %
Bulharsko	154	1,6 %
Moldavsko	154	1,6 %
Polsko	118	1,2 %
Čína	114	1,2 %
Rumunsko	107	1,1 %

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

4. Konzervatoře

Jak již bylo v kapitole o středních školách zmíněno, konzervatoře jsou školy, kde se uskutečňuje jak střední vzdělávání s maturitní zkouškou, tak i vyšší odborné vzdělávání. Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze získat nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu (určeného pro absolventy základních škol), nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu v oboru tanec (určeném pro žáky po ukončeném 5. ročníku základních škol, kteří v prvních čtyřech ročnících konzervatoře plní povinnou školní docházku). Pokud žák absolvuje všechny ročníky konzervatoře a vykoná závěrečné absolutorium, získává vyšší odborné vzdělání v konzervatoři a je mu přiznán titul diplomovaný specialista (DiS.).

V konzervatořích se ve školním roce 2019/20 vzdělávalo celkem 3 836 **žáků**, a sice na 18 školách. Téměř čtyři pětiny se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele (79,1 %), zbytek ve školách soukromých (14,4 %) a církevních (6,5 %) - viz tabulku 4.1. Ze všech žáků konzervatoří se jich 94,2 % vzdělávaly v denní formě vzdělávání. Pokud se jedná o délku vzdělávání, 84,9 % žáků se vzdělávalo v šestiletém programu a 15,1 % v programu osmiletém.

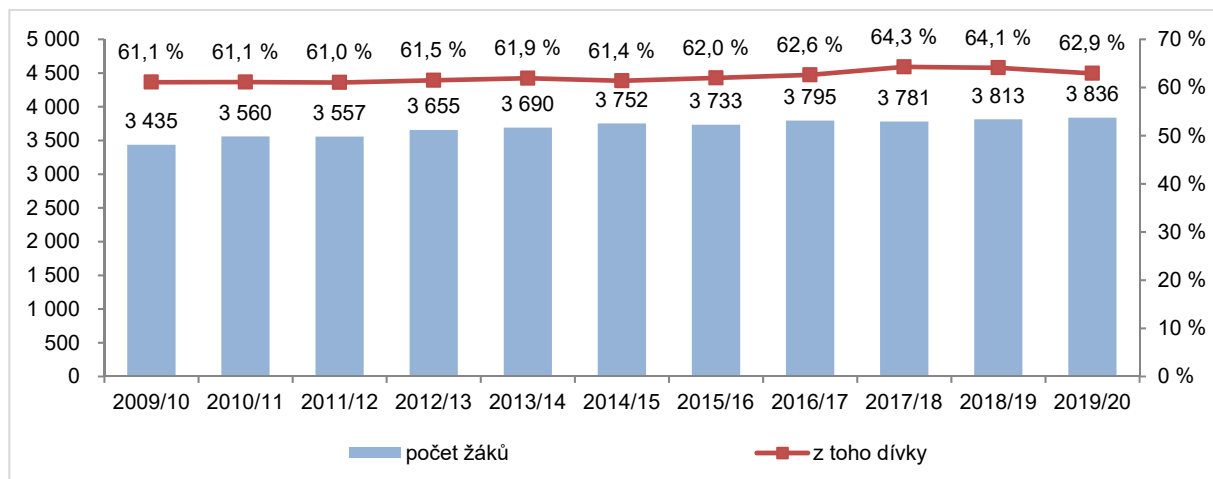
Na jednoho **učitele** (resp. na jeden plný úvazek učitele) připadalo v průměru 3,6 žáka. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele o něco méně žáků (3,4), než jak tomu bylo ve školách se soukromým či církevním zřizovatelem (4,4, resp. 4,2 žáka) – viz opět tabulku 4.1. Pokud se jedná o genderové složení, v kapitole věnované středním školám bylo řečeno, že tři pětiny všech středoškolských učitelů přepočtených na plně zaměstnané tvořily ženy. Oproti tomu v konzervatořích byl podíl žen a mužů mezi pedagogy vyrovnaný. Ve školním roce 2019/20 tvořily ženy 50,4 % všech učitelů.

Tab. 4.1 Konzervatoře - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2019/20)

zřizovatel	školy		žáci		učitelé ¹⁾		žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	13	72,2	3 036	79,1	885,6	82,8	3,4
soukromý	3	16,7	552	14,4	124,8	5,6	4,4
církevní	2	11,1	248	6,5	59,4	17,2	4,2
celkem	18	100,0	3 836	100,0	1 069,8	100,0	3,6

¹⁾ přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

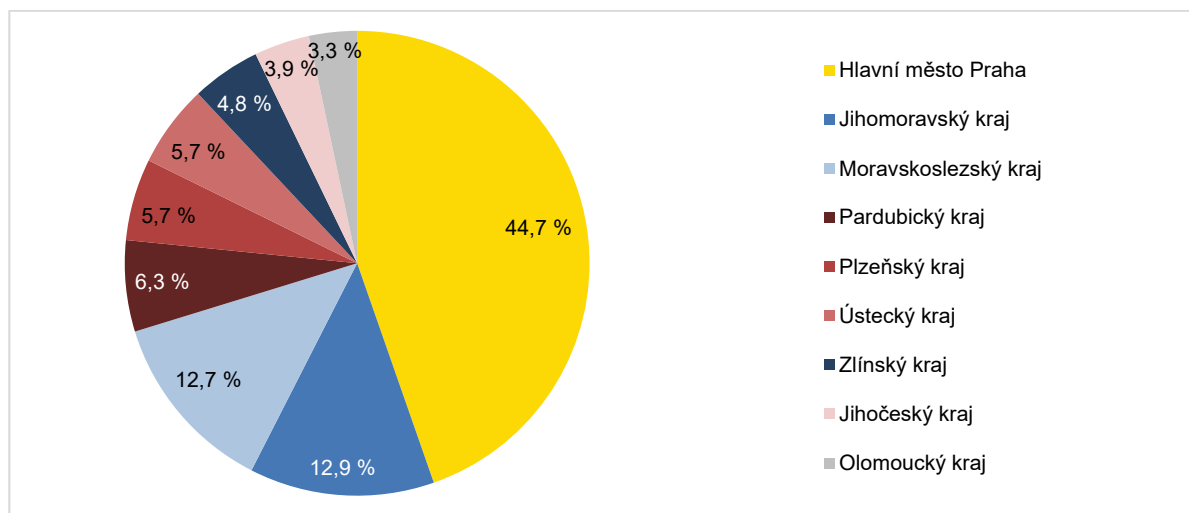
Věnujme nyní pozornost **vývoji počtu žáků v čase**. Výše bylo uvedeno, že počet dětí v mateřských i základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci, počet dětí ve středních školách naopak klesal. Pokud se jedná o konzervatoře, počet žáků se v desetileté časové řadě zvýšil z 3 435 žáků ve školním roce 2009/10 na 3 836 žáků ve školním roce 2019/20. Podíl dívek z těchto žáků se ve sledovaných školních rocích pohyboval mezi 61 % ve školním roce 2011/12 a 64,3 % ve školním roce 2017/18 – viz graf 4.1. Doplňme, že za posledních pět let zůstal počet konzervatoří celkem, jakož i počet konzervatoří poskytujících šestileté a osmileté vzdělávání neměnný.

Graf 4.1 Konzervatoře – vývoj počtu žáků a podílu dívek (2009/10 – 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na **rozložení konzervatoří do krajů v České republice**, pak osm z celkem osmnácti konzervatoří se ve školním roce 2019/20 nacházelo v Praze, po dvou v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji a po jedné konzervatoři v kraji Jihočeském, Plzeňském, Ústeckém, Pardubickém, Olomouckém a Zlínském. Ve všech těchto krajích konzervatoře nabízely vzdělávání v šestiletém programu. Kromě toho v Praze tři konzervatoře nabízely vzdělávání v osmiletém programu a jednu takovou konzervatoř najdeme i v kraji Jihomoravském.

Graf 4.2 znázorňuje, jaký **podíl žáků** konzervatoří se vzdělává **v jednotlivých krajích České republiky**. Jak lze z počtu konzervatoří v jednotlivých krajích odvodit, velká část žáků se ve školním roce 2019/20 vzdělávala na pražských konzervatořích (44,7 %; celkem 1 713 žáků) a větší než desetinný podíl žáků najdeme též v konzervatořích v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (12,9 %, resp. 12,7 %). V kraji Pardubickém, Plzeňském i Ústeckém se vzdělávalo více než 5 % ze všech žáků konzervatoří (6,3 %, resp. 5,7 %). Menší než pětiprocentní podíly pak najdeme v krajích Zlínském (4,8 %), Jihočeském (3,9 %) a Olomouckém (3,3 %), kde se vzdělávalo již méně než 200 žáků (nejméně v Olomouckém kraji, konkrétně 128 žáků).

Graf 4.2 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v jednotlivých krajích a podíly cizinců ze všech žáků v jednotlivých krajích (2019/20)

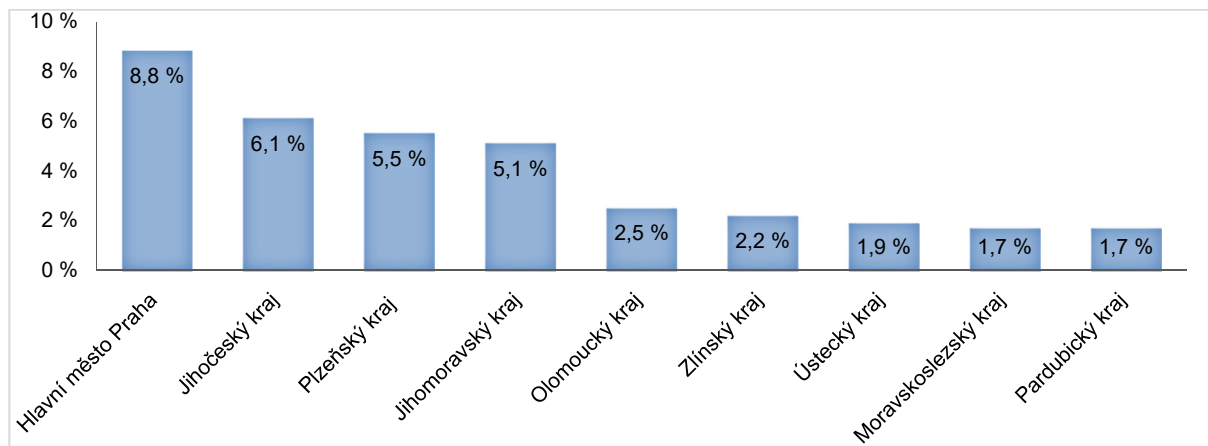
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ve školním roce 2019/20 se na konzervatořích v České republice vzdělávalo celkem 219 **žáků cizí státní příslušnosti**. Z toho bylo 74 žáků ze Slovenska, 46 z Ruska a 39 z Ukrajiny. Sedm žáků bylo dále z Korejské republiky. U ostatních jednotlivých cizích zemí již bylo v našich konzervatořích zaznamenáno jen pět a méně žáků.

Graf 4.3 uvádí podíly **žáků cizí státní příslušnosti** vzdělávajících se v konzervatořích v jednotlivých krajích ve školním roce 2019/20. Není překvapivé, že nejvyšší podíl žáků cizí státní příslušnosti najdeme v pražských konzervatořích (8,8 %). Více než pětiprocentní je tento podíl také v konzervatořích v kraji Jihočeském (6,1 %), Plzeňském (5,5 %) a Jihomoravském (5,1 %). Naopak nejmenší podíl cizinců zaznamenaly konzervatoře v kraji Moravskoslezském a Pardubickém (v obou jen 1,7 %).

Graf 4.3 Konzervatoře – podíly žáků cizí státní příslušnosti vzdělávajících se v jednotlivých krajích (2019/20)

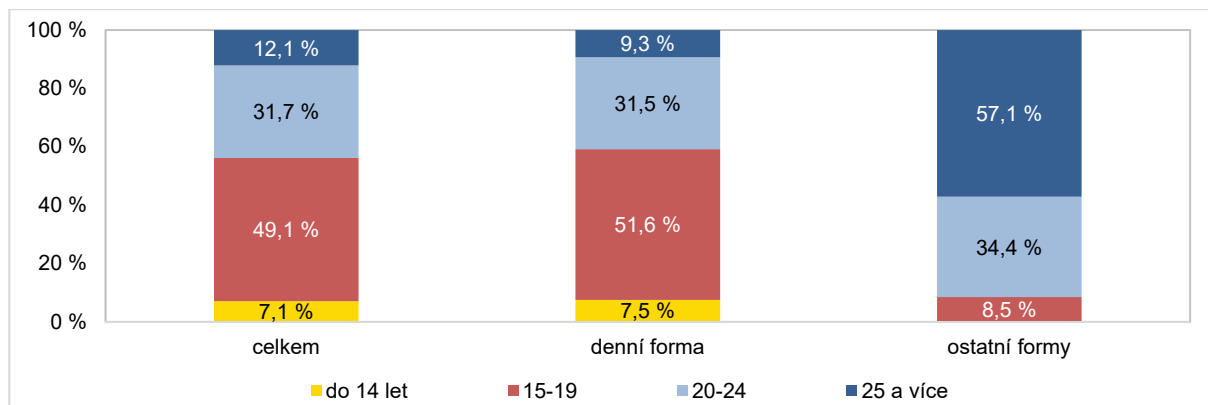

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Můžeme doplnit, že v konzervatořích v České republice se ve školním roce 2019/20 vzdělávalo celkem 81 žáků **se zdravotním postižením**, z čehož 39 žáků byly dívky. Více než polovina těchto žáků (celkem 42) se vzdělávala v pražských konzervatořích, dalších 20 žáků v konzervatořích v Moravskoslezském kraji a šest žáků v kraji Jihomoravském. Shodně čtyři žáci se zdravotním postižením se vzdělávali v kraji Pardubickém a Ústeckém, tři v kraji Olomouckém a dva v kraji Zlínském.

Graf 4.4 ukazuje rozložení žáků konzervatoří dle věku celkem a v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání. Je třeba vzít na vědomí, že 8,2 % ze všech žáků konzervatoří tvořili žáci nižších ročníků osmileté konzervatoře, tedy v povinné školní docházce¹⁰. Zajímavější než nejnižší věková kategorie je proto kategorie žáků ve věku 25 let a více, která již není pro počáteční vzdělávání typická. Ta zaujímala jednu osminu z celku (12,1 %) a téměř tři pětiny ze žáků v jiné než denní formě vzdělávání (57,1 %). Z jiného úhlu pohledu lze doplnit, že ze žáků ve věku 25 let a více jich 72,3 % navštěvovalo denní studium a 27,7 % jiné formy vzdělávání.

Graf 4.4 Konzervatoře – rozdělení žáků dle věku celkem, v denní formě vzdělávání a v ostatních formách vzdělávání (2019/20)

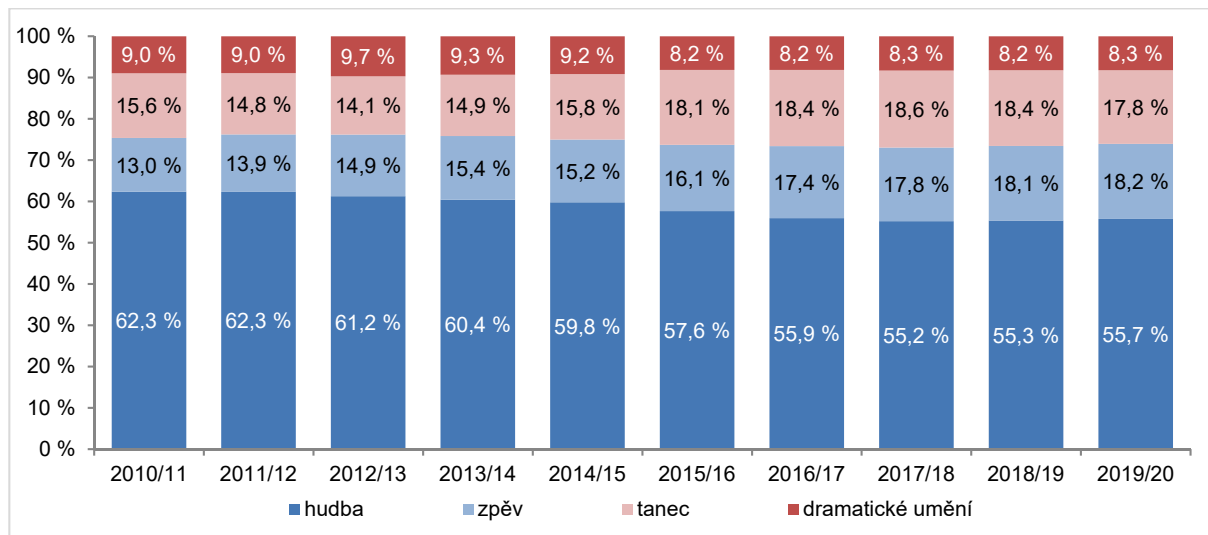

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

¹⁰ Celkem jich bylo 314, a sice ve věkovém rozpětí 11-16 let.

Graf 4.5 dále ukazuje, jaký podíl žáků konzervatoří studoval ten který **obor** v letech 2010/11 až 2019/20. Časová řada nezahrnuje rok 2009/10 kvůli nedostupnosti dat. Jak je patrné, nejvyšší podíl žáků se ve všech uvedených letech vzdělával ve hře na hudební nástroj, dirigování či skladbě (tj. v oboru hudba). Ve školním roce 2010/11 a 2011/12 činil podíl takových žáků 62,3 %, pak se pozvolna snižoval až na 55,2 % ve školním roce 2017/18 a poté začal mírně stoupat. Téměř trvalý růst podílu žáků zaznamenal obor zpěv. Ve školním roce 2010/11 jej studovalo 13 % žáků konzervatoří, ve školním roce 2019/20 pak 18,2 % žáků. Od roku 2012/13 také rostl podíl žáků vzdělávajících se v oboru tanec (z 14,1 % na 17,8 % ve školním roce 2019/20). Nakonec podíl žáků vzdělávajících se v oboru dramatické umění v čase kolísal, a sice mezi 8,2 % a 9,7 %.

Graf 4.5 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v různých oborech (2010/11 až 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

5. Vyšší odborné školy

Vyšší odborné školy patří spolu s vysokými školami do tzv. terciárního vzdělávání a v mezinárodní klasifikaci ISCED 2011 spadají do úrovně 6 (bakalářská a jí odpovídající úroveň)¹¹. Předpokladem pro vstup do terciárního vzdělávání je úspěšné složení maturitní zkoušky na střední škole. Absolventi vyššího odborného vzdělávání získávají titul diplomovaný specialista (DiS.)

Ve vyšších odborných školách se ve školním roce 2019/20 vzdělávalo celkem 17 954 studentů, a sice ve 160 školách. Celkem 68,8 % se jich vzdělávalo ve školách veřejného zřizovatele, čtvrtina ve školách soukromých a 6,3 % ve školách církevních. Zhruba tři pětiny studentů (61,9 %) se vzdělávaly denní formou vzdělávání a dvě pětiny jinou formou (38,1 %).

Na jeden plný úvazek učitele připadalo ve školním roce 2019/20 v průměru 14,1 studenta. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele o něco méně studentů (13,3), než jak tomu bylo ve školách se soukromým či církevním zřizovatelem (15,4, resp. 17,8 studenta) – viz tabulku 5.1. Pokud se jedná o genderové složení, 67,7 % ze všech plných úvazků učitelů zaujímaly ženy. Jedná se o vyšší podíl, než jaký byl zjištěn u konzervatoří (50,4 %) i středních škol (60,3 %).

¹¹ Podle klasifikace ISCED se vzdělávání na mezinárodní úrovni dělí na vzdělávání v raném dětství (ISCED 0), primární vzdělávání (ISCED 1), nižší sekundární vzdělávání (ISCED 2), vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3), postsekundární neterciární vzdělávání (ISCED 4), krátký cyklus terciárního vzdělávání (ISCED 5) a terciární vzdělávání (ISCED 6 – 8). Více viz zde: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011

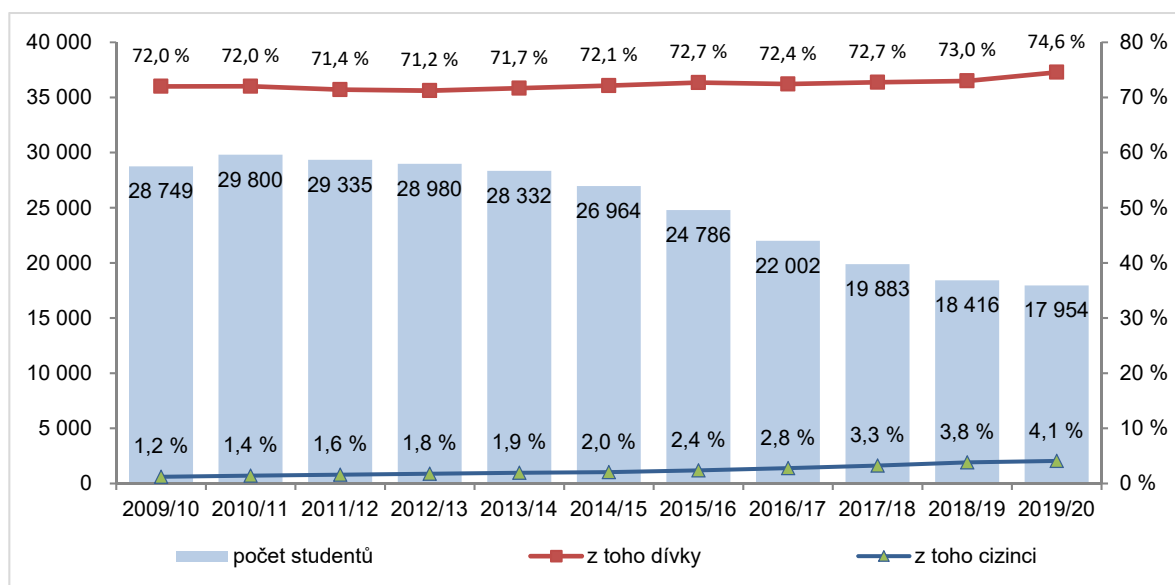
Tab. 5.1 Vyšší odborné školy - počet škol, studentů a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2019/20)

zřizovatel	školy		studenti		učitelé ^{*)}		studentů na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	110	68,8	12 052	67,1	903,5	70,9	13,3
soukromý	40	25,0	4 448	24,8	289,4	22,7	15,4
církevní	10	6,3	1 454	8,1	81,8	6,4	17,8
celkem	160	100	17 954	100	1 274,7	100	14,1

^{*)} přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

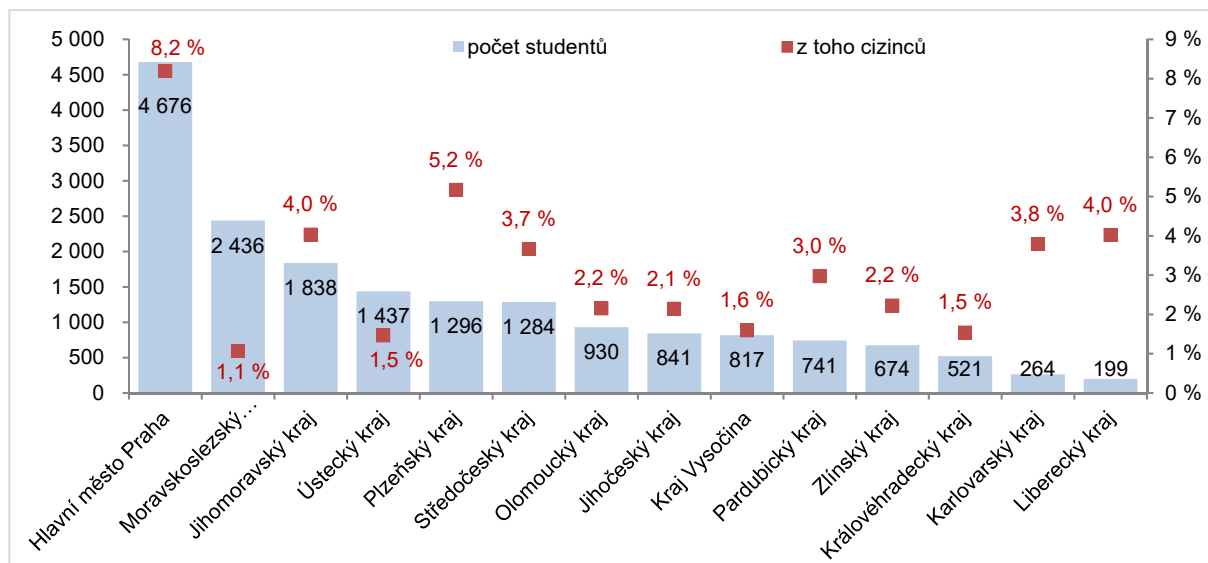
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Výše bylo uvedeno, že počet dětí v mateřských i základních školách měl v čase vzestupnou tendenci, počet dětí ve středních školách naopak klesal. Zde lze poznamenat, že ještě výrazněji klesal počet studentů vyšších odborných škol, a sice z 29 800 studentů ve školním roce 2010/11 na 17 954 studentů ve školním roce 2019/20. Pokud se jedná o podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol, v čase stoupal z 1,2 % ve školním roce 2009/10 na 4,1 % ve školním roce 2019/20 – viz graf 5.1.

Graf 5.1 Vyšší odborné školy – vývoj počtu žáků a podílu dívek (2009/10 – 2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

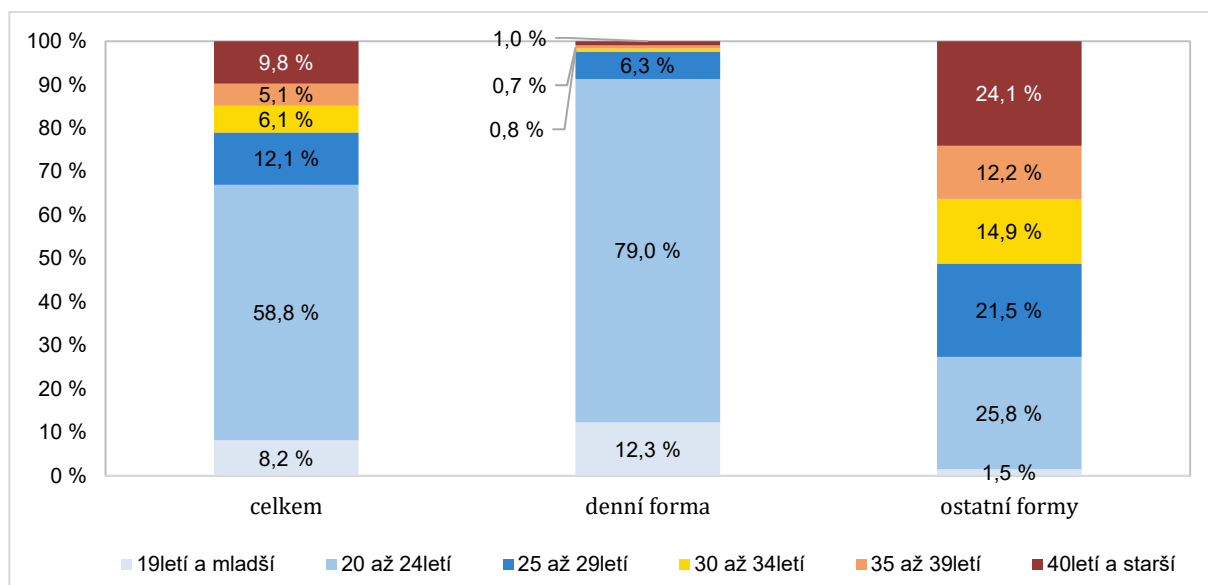
Vyšší odborné školy je možné studovat ve všech krajích České republiky. Nejvíce jich ve školním roce 2019/20 bylo v Praze (37), dále v kraji Středočeském (18) a Jihočeském (15); nejméně naopak v kraji Karlovarském (4). V Praze bylo také pochopitelně nejvíce studentů vyšších odborných škol (4 676) i nejvyšší podíl cizinců z těchto studentů (8,2 %). Nejmenší počet studentů vyšších odborných škol zaznamenal kraj Liberecký (199) a nejnižší podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol pak kraj Moravskoslezský (1,1 %), kde bylo hned po Praze nejvíce studentů vyšších odborných škol – viz graf 5.2. Doplňme, že celkem bylo ve vyšších odborných školách v České republice 732 studentů cizí státní příslušnosti, což je 4,1 % ze všech studentů vyšších odborných škol.

Graf 5.2 Vyšší odborné školy – počet studentů a podíl cizinců dle kraje (2019/20)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi studenty vyšších odborných škol bylo ve školním roce 2019/20 jen 19 studentů se **zdravotním postižením**. Všichni byli přitom integrováni do běžných vzdělávacích skupin.

Graf 5.3 ukazuje rozložení studentů vyšších odborných škol ve školním roce 2019/20 **dle věku** celkem a v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání. Jak je patrné, věkové složení studentů vyšších odborných škol bylo poměrně pestré a zahrnuje 19 studentů, kterým bylo 18 let a méně (tedy ve věku, který není typický pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním) a naopak třetinu studentů ve věkové skupině 25 let a více, která již není pro účast v bakalářské a jí odpovídající úrovni studia obvyklá. Desetina studentů byla dokonce ve věku 40 let a více. Lze předpokládat, že starší studenti již pracují a potřebují si dodělat potřebnou kvalifikaci, zejména je-li dána zákonem (např. u učitelek mateřských škol či zdravotních sester). S tím souvisí i zjištění, že zatímco mezi studenty v denní formě vzdělávání bylo zahrnuto 91,3 % studentů ve věku do 24 let, mezi studujícími jinou formou vzdělávání činil tento podíl jen 27,3 % a téměř tři čtvrtiny těchto studentů již byly ve věku 25 let a více.

Graf 5.3 Vyšší odborné školy – rozdělení studentů dle věku celkem, v denní formě vzdělávání a v ostatních formách vzdělávání (2019/20)

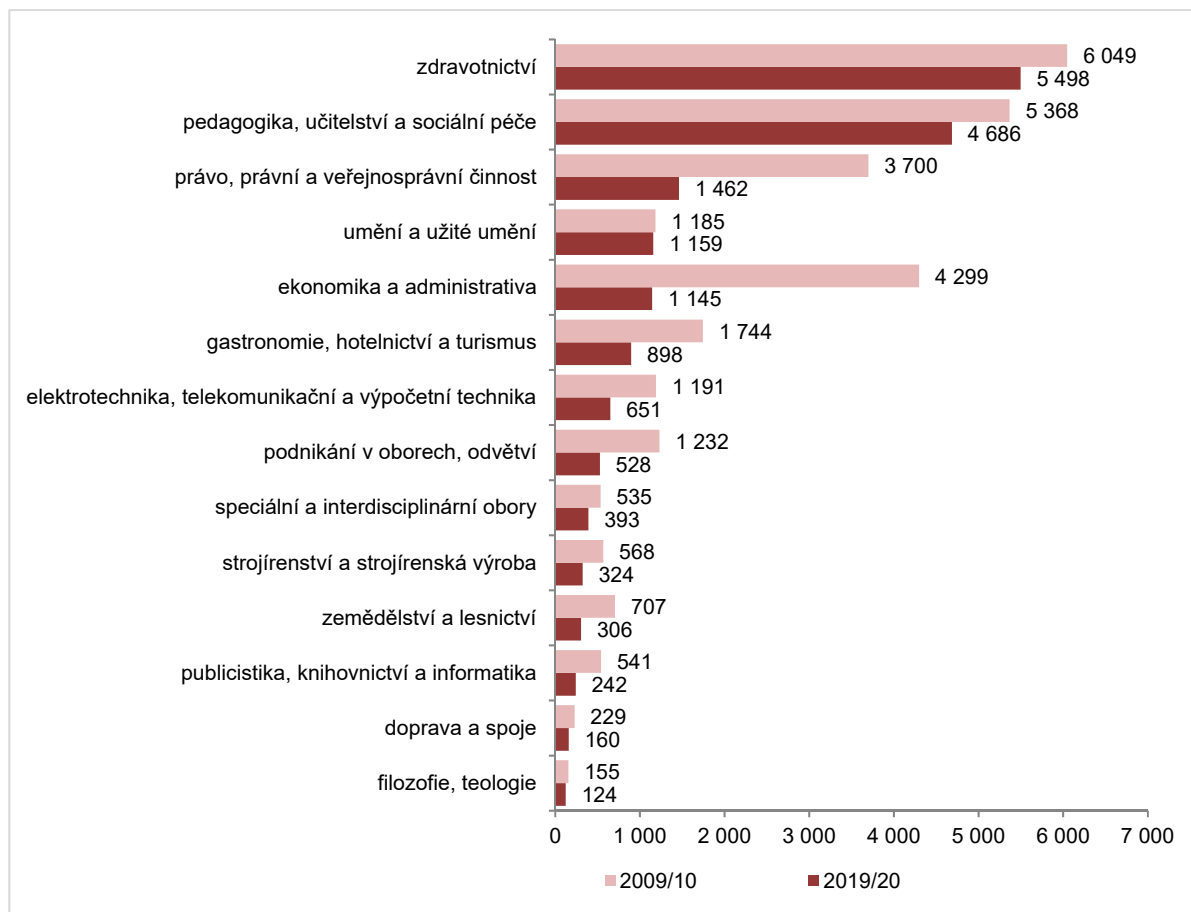
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 5.4 uvádí počty studentů vyššího odborného vzdělávání ve školních rocích 2009/10 a 2019/20. Jak je patrné, v obou školních rocích byl nejvyšší počet studentů vyššího odborného vzdělávání zapsaný ve skupině oborů zdravotnictví a dále ve skupině oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče. Ve školním roce 2019/20 bylo sice studentů zapsaných v těchto dvou skupinách oborů v absolutním vyjádření o něco méně, nicméně tvořili téměř dvakrát vyšší podíl z celku než před deseti lety¹².

Obecně lze konstatovat, že všechny skupiny oborů zaznamenaly alespoň mírné snížení počtu studentů. Nejvýraznější propad zaznamenaly skupiny oborů ekonomika a administrativa (téměř o tři čtvrtiny) a dále právo, právní a veřejnoprávní činnost (cca o tři pětiny). Oproti tomu počet studentů ve skupině oborů umění a užité umění klesl mezi školními roky 2009/10 a 2019/20 jen o 2,2 %.

Graf 5.4 Vyšší odborné školy – počet studentů dle oboru vzdělávání

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k převaze studentů oborů ze skupiny zdravotnictví a ze skupiny pedagogiky, učitelství a sociální péče není překvapivé, že celkově mezi studenty vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži. Jak je výše uvedeno, ve školním roce 2019/20 tvořily tři čtvrtiny všech studentů. Rovněž připomeňme zjištění, že i mezi učiteli převažovaly ženy nad muži (tvořily více než dvě třetiny), a to ve větší míře, než jak tomu bylo u středních škol (zde tvořily tři pětiny). Podíl žen mezi učiteli má přitom se zvyšující se úrovní vzdělávání tendenci spíše klesat.

¹² Ve školním roce 2019/20 bylo celkem 33,7 % studentů vyšších odborných škol zapsaných v oborech spadajících pod zdravotnictví a 29,9 % v oborech spadajících pod pedagogiku, učitelství a sociální péči. V porovnání s tímto školním rokem byly ve školním roce 2009/10 podíly studentů uvedených oborů téměř poloviční (19,1 % studentů zdravotnických oborů a 16,3 % studentů pedagogiky, učitelství a sociální péče).

6. Vysoké školy

Studium na vysoké škole se uskutečňuje v rámci studijních programů bakalářského, magisterského, navazujícího magisterského a doktorského. Dříve 4-6leté studium na vysokých školách bylo v roce 2001 rozděleno do obvykle tříletých bakalářských studijních programů pro uchazeče s dokončeným středoškolským vzděláním (absolventi získávají titul Bc. či BcA.) a dvouletých navazujících magisterských programů pro uchazeče s dokončeným bakalářským vzděláním. Pětileté magisterské programy pro uchazeče s dokončeným středoškolským vzděláním se dále vyskytují u oborů, u nichž nebylo rozdělení na dvě úrovně vzdělávání možné. Jedná se například o studium medicíny, veterinárního lékařství nebo práva. Absolventi magisterského i navazujícího magisterského studia získávají titul Mgr., Ing., MgA., Ing. Arch., MUDr., MDDr. nebo MVDr. a mohou vykonat v téže oblasti studia státní rigorózní zkoušku, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce (vede k titulu PhDr., JUDr., RNDr., PharmDr., ThLic. nebo ThDr.). Po úspěšném ukončení magisterského či navazujícího magisterského programu mohou studenti dále pokračovat ve studiu doktorského programu (obvykle tří až čtyřletého), které je již více zaměřené na vědeckou činnost a po jehož dokončení získávají studenti titul Ph.D. či Th.D.. Tyto tituly byly v České republice zavedeny v roce 1998 zákonem číslo 111/1998 Sb., o vysokých školách. Více viz Zákon o vysokých školách (č. 111/1998 Sb.).

Vysoké školy se podle zřizovatele dělí na veřejné, soukromé a státní. Zákonem z roku 1998 bylo změněno právní postavení dosavadních státních vysokých škol na veřejnoprávní instituce. Výjimku tvoří Policejní akademie České republiky v Praze a Univerzita obrany, které jsou stále vysokými školami státními a spadají pod Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra. Tímto zákonem byl také umožněn vznik soukromých vysokých škol. Vznikla také povinnost vést matriky studentů, z nichž se údaje centrálně sdružují v systému Sdružených informací matrik studentů (SIMS). Pouze dvě výše zmíněné státní vysoké školy fungují v odlišném režimu, než jak je tomu u veřejných a soukromých škol, a nemají povinnost předávat informace do centrální evidence SIMS. Z tohoto důvodu jsou některé výstupy prezentovány odděleně za veřejné a soukromé vysoké školy a za státní školy. Zároveň není možné určit přesný počet studentů vysokých škol v České republice, protože neznáme počet studentů, kteří navštěvují státní vysokou školu a současně také veřejnou či soukromou vysokou školu.

V této analýze nabídneme pouze základní přehled o vzdělávání ve vysokých školách v roce 2019. Podrobnější analýza, která zahrne i rok 2020, bude zveřejněna na jaře 2021.

Školy a studenti vysokých škol

V roce 2019 bylo v České republice celkem 60 vysokých škol. Z těchto škol jich bylo 26 s veřejným zřizovatelem, 32 se soukromým a dvě školy se státním. Ve veřejných a soukromých školách se dohromady vzdělávalo celkem 288 915 studentů, ve státních školách 4018. Odhadem tak bylo v roce 2019 v České republice 292,9 tisíc studentů vysokých škol. Celkem 75,7 % ze všech studentů soukromých vysokých škol studovalo bakalářský program. Tento podíl je podstatně vyšší než u škol s veřejným či státním zřizovatelem (57,1 %, resp. 50,6 %). Je třeba vzít v úvahu, že soukromé vysoké školy nenabízejí magisterský program zahrnující studium od nástupu na vysokou školu až po získání magisterského titulu. Takový program studovalo 26,6 % studentů státních vysokých škol, které zároveň zaznamenaly nejnižší podíl studentů v bakalářském (50,6 %) i navazujícím magisterském (15,9 %) studiu. Nakonec doktorské studium studuje ve veřejných a státních vysokých školách podstatně vyšší podíl studentů (8 %, resp. 6,8 %) než ve školách soukromých (0,2 %). Co se výše dosaženého vzdělání týče, je možné celkově říci, že zejména studenti veřejných škol mívají vyšší aspirace než studenti škol soukromých - viz tabulku 6.1.

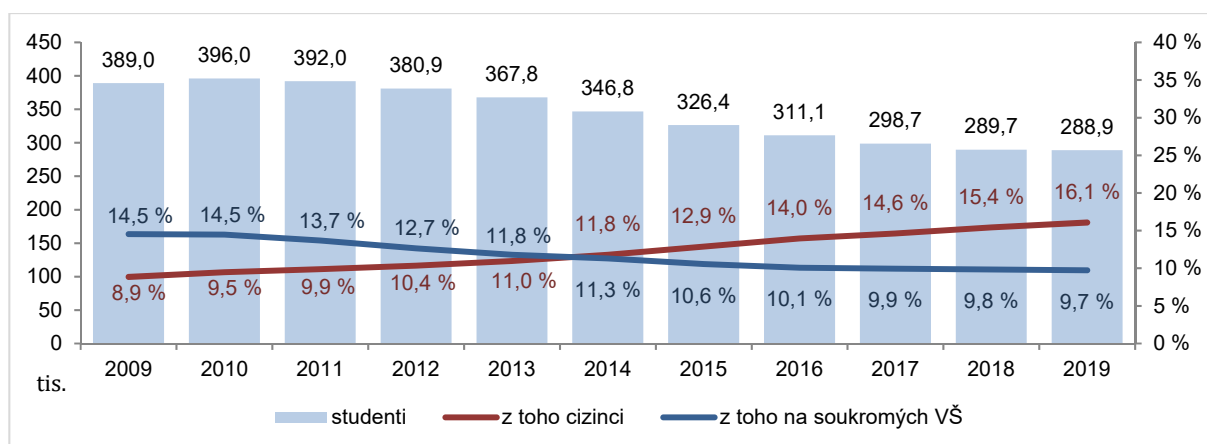

Tabulka 6.1 Vysoké školy a studenti vysokých škol dle studijního programu a zřizovatele

zřizovatel	školy	studenti celkem	studenti dle studijního programu (v %)			
			bakalářský	magisterský	navazující magisterský	doktorský
veřejný	26	261269	57,1 %	11,8 %	23,8 %	8 %
soukromý	32	28118	75,7 %	0 %	24,1 %	0,2 %
státní	2	4018	50,6 %	26,6 %	15,9 %	6,8 %

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak již bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, studenty dvou státních škol nelze jednoduše přičítat k celkovému počtu studentů veřejných a soukromých vysokých škol. Graf 6.1 se proto nejprve zaměřuje na vývoj počtu studentů veřejných a soukromých vysokých škol a uvádí též, jak se vyvíjel podíl cizinců a studentů soukromých vysokých škol z celku.

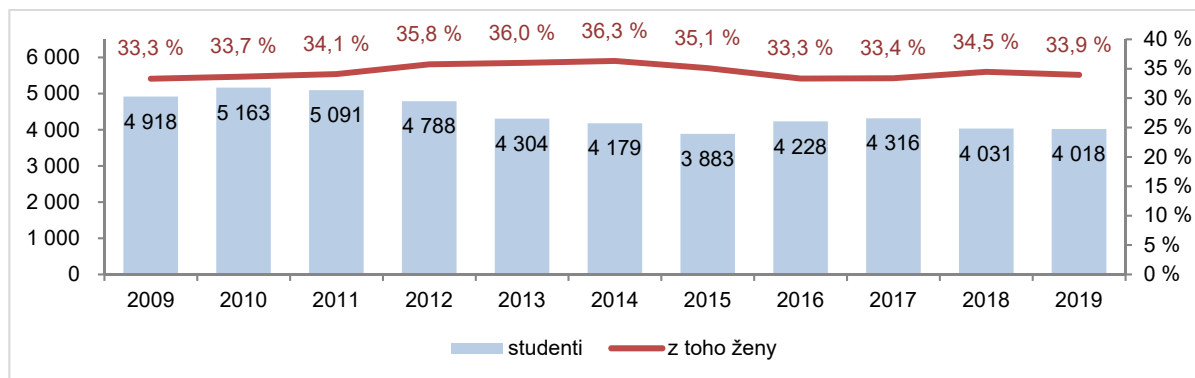
Graf 6.1 Vysoké školy soukromé a veřejné – počet studentů a podíl žen, cizinců a studentů soukromých VŠ (2009 – 2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Lze konstatovat, že obdobně jako počet žáků středních a vyšších odborných škol, i počet studentů veřejných a soukromých vysokých škol v čase klesal, a sice z 395 972 v roce 2010 na 288 915 v roce 2019. Podíl žen činil mezi studenty veřejných a soukromých vysokých škol ve všech sledovaných letech stabilně cca 56 %. Jak je dále zřejmé z grafu č. 6.1, podíl studentů soukromých vysokých škol se postupně snižoval ze 14,5 % v roce 2009 na 9,7 % v roce 2019. Naopak podíl cizinců mezi studenty veřejných a soukromých vysokých škol se zdvojnásobil z 8,9 % v roce 2009 na 16,1 % v roce 2019¹³. Pro doplnění uvedme, že v roce 2019 tvořili 45,4 % ze všech studentů cizí státní příslušnosti zapsaných na veřejných a soukromých vysokých školách občané Slovenské republiky, 13,4 % občané Ruské federace, 7,8 % studenti z Ukrajiny a 4,2 % občané Kazachstánu. Mezi země čítající více než 500 studujících na naší veřejné či soukromé vysoké škole patřily dále Indická republika, Německo, Bělorusko, Čína a Itálie.

Graf 6.2 dále ukazuje vývoj počtu studentů státních vysokých škol a podíl žen z těchto studentů v jednotlivých letech. Jak je patrné, počet studentů státních škol od roku 2010 do roku 2015 postupně klesal. V letech 2016 a 2017 zaznamenal mírný nárůst a pak začal zase postupně klesat. Podíl žen kolísal mezi jednou třetinou (33,3 % v letech 2009 a 2016) a 36,3 % (v roce 2014). Zde připomeňme, že do kategorie státních vysokých škol spadá Policejní akademie a Universita obrany, kde je nižší zastoupení žen očekávatelné.

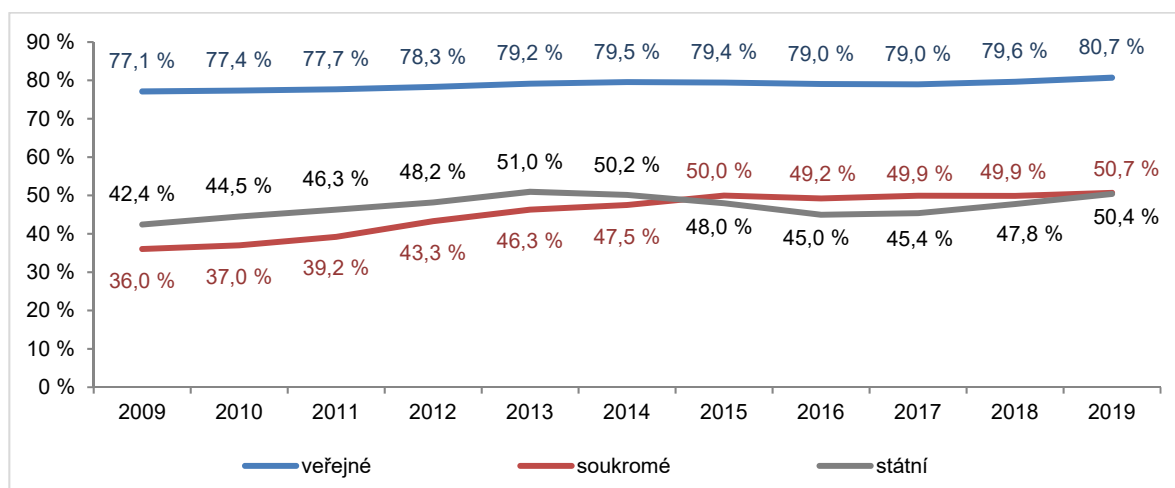
¹³ Jedná se o studenty, kteří jsou přímo zapsáni v programu studia na vysoké škole v České republice. Nespádají sem studenti zapsaní ke studiu v zahraničí, kteří k nám byly vysláni na krátkodobý pobyt (v rámci programů ERASMUS+, CEEPUS, v rámci univerzitního/fakultního stipendia, mezivládní dohody, jako samoplátci aj.).

Graf 6.2 Vysoké školy státní – počet studentů a podíl žen (2009 – 2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Studenti vysokých škol dle formy vzdělávání, studijních programů a oborů vzdělávání

Vysokou školu lze studovat formou prezenční, distanční a kombinované. Graf 6.3 porovnává, jaký podíl studentů se v letech 2009 až 2019 vzdělával prezenční formou ve školách s veřejným, soukromým a státním zřizovatelem.

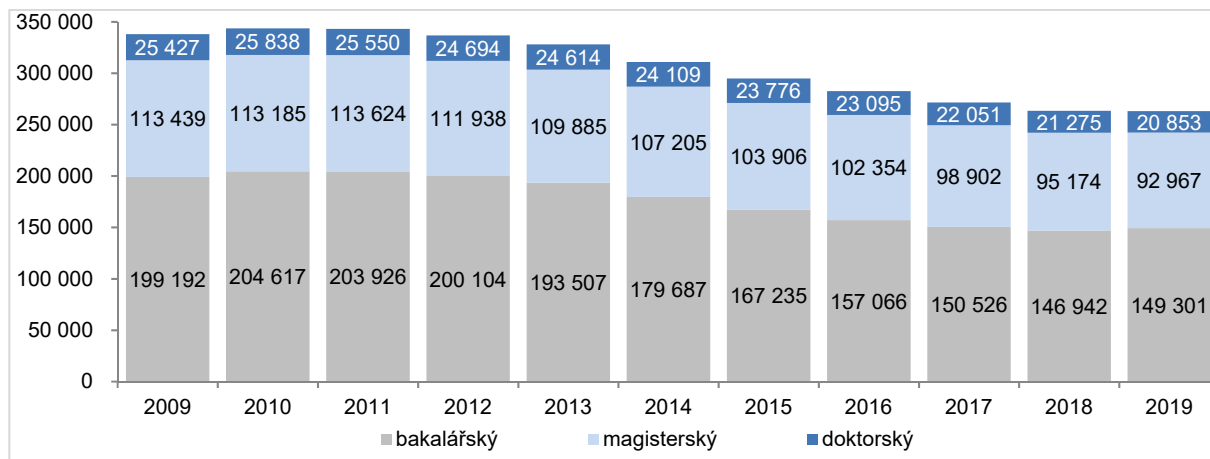
Graf 6.3 Vysoké školy – podíly studentů v denním vzdělávání dle zřizovatele (2009-2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

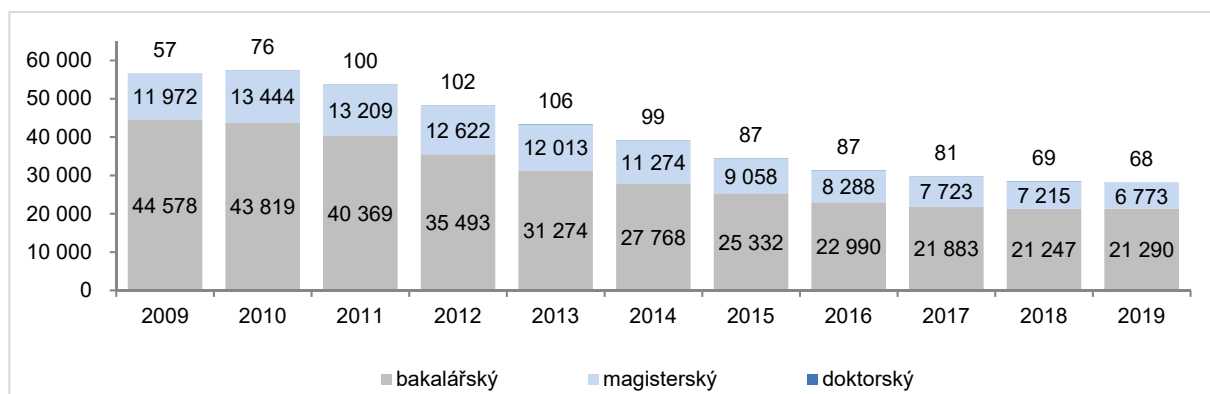
V letech 2009 až 2019 se velká většina studentů veřejných vysokých škol vzdělávala prezenční formou studia (cca čtyři pětiny). Za deset let navíc podíl těchto studentů mírně stoupl ze 77,1 % v roce 2009 na 80,7 % v roce 2019. Oproti tomu podíl studentů v denní formě vzdělávání ze všech studentů v soukromých a státních vysokých školách tvořil v roce 2009 cca dvě pětiny (36 % mezi studenty soukromých škol a 42,4 % mezi studenty státních škol). Postupem času tento podíl rostl a v roce 2013 dosáhl u státních vysokých škol 51 %. V roce 2014, resp. 2015 byl podíl studentů v denní formě vzdělávání na státních, resp. soukromých vysokých školách shodně poloviční. Na soukromých školách pak tento stav dále setrval. Ve státních školách klesl mezi roky 2013 a 2016 o 6 % a od roku 2016 začal opět stoupat. V roce 2019 tak tvořili žáci v denní formě vzdělávání v soukromých i státních vysokých školách shodně jednu polovinu (50,7, resp. 50,4 %).

Grafy 6.4, 6.5 a 6.6 uvádějí počty studentů vysokých škol veřejných, soukromých a státních v jednotlivých studijních programech v desetileté časové řadě. Magisterský program je zde pro lepší přehled sloučen s navazujícím magisterským a vykazován souhrnně jako magisterský. Jak je patrné, soukromé i veřejné vysoké školy zaznamenaly celkový pokles počtu studentů, který je výraznější u soukromých škol.

Graf 6.4 Vysoké školy veřejné – počty studentů dle studijních programů (2009-2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

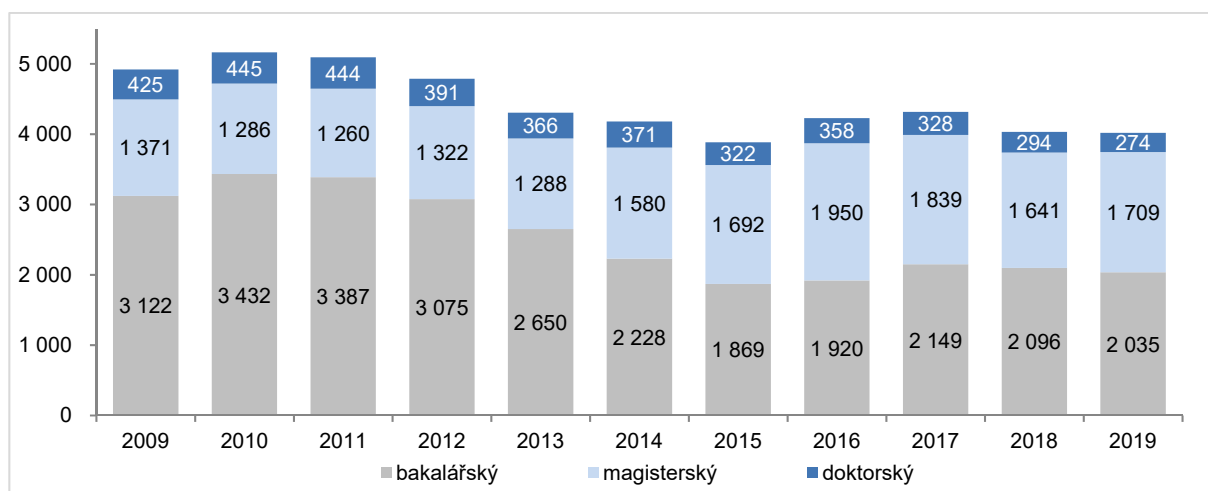
Graf 6.5 Vysoké školy soukromé – počty studentů dle studijních programů (2009-2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud se podíváme na jednotlivé studijní programy u **veřejných vysokých škol**, pak počet studentů bakalářského studijního programu klesl mezi lety 2009 a 2019 o čtvrtinu a počet studentů magisterského a doktorského programu o necelou pětinu (shodně o 18 %). **Soukromé vysoké školy** zaznamenaly mezi roky 2009 a 2019 úbytek počtu studentů bakalářského programu o 52,2 % a počet studentů magisterského studia klesl o 43,4 %. Počet studentů magisterského studijního programu byl však nejvyšší v roce 2010 a lze tedy doplnit, že mezi roky 2010 a 2019 byl zaznamenán pokles o 49,6 %. Pokud jde o postgraduální studium, v uvedených letech neměly soukromé vysoké školy mnoho studentů doktorského studia. Jejich počet se pohyboval mezi 57 a 106 studenty. Lze však konstatovat, že byl v roce 2019 oproti roku 2009 o pětinu vyšší (tj. o 19,3 %), přičemž mezi roky 2009 a 2013 stoupal a poté již zaznamenával pokles. Oproti roku 2013 bylo tedy naopak studentů doktorského studia v roce 2019 o 35,8 % méně.

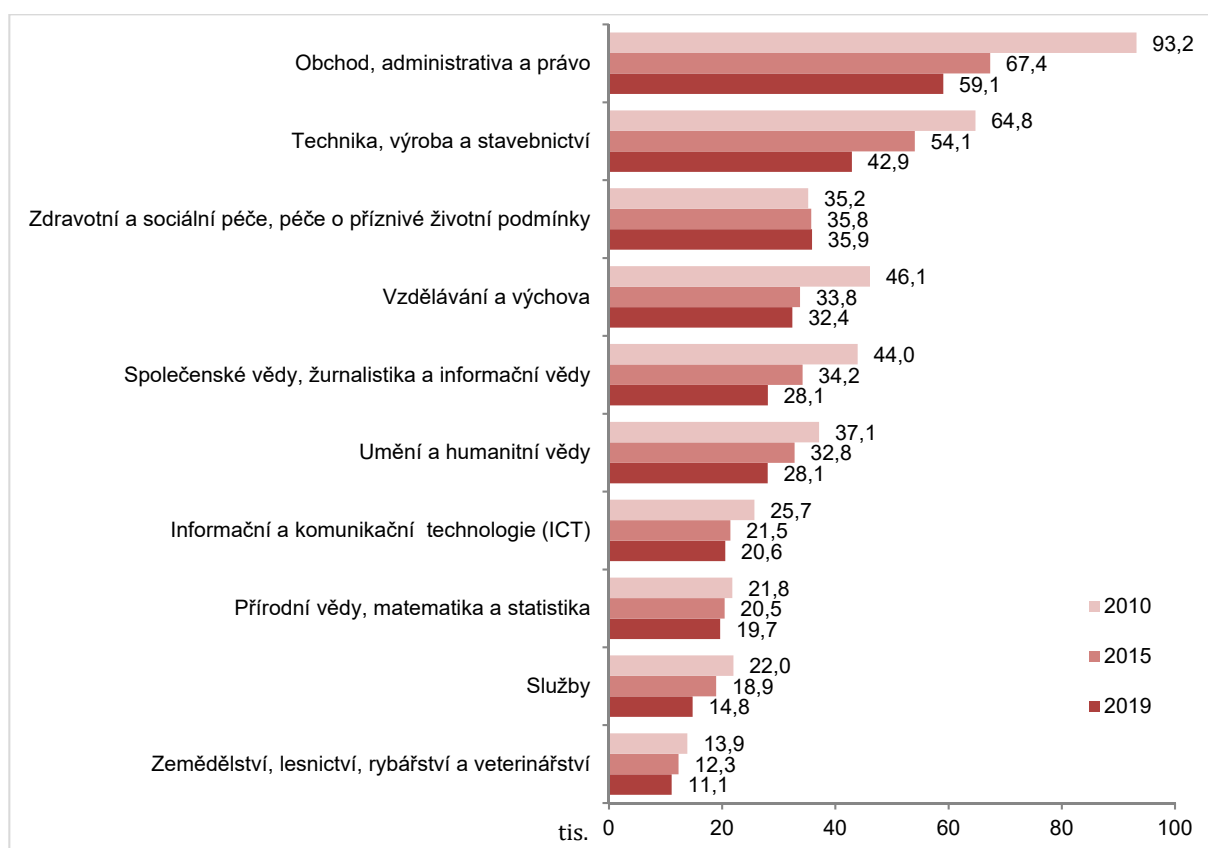
Počet studentů **státních vysokých škol** zaznamenal mezi roky 2010 a 2015 pokles, poté do roku 2017 stoupal a v roce 2018 se opět snížil. Podíly studentů studujících různé studijní programy zaznamenaly již větší výkyvy, než jak tomu bylo u škol veřejných a soukromých¹⁴. Např. zatímco studenti bakalářského studijního programu tvořili v roce 2016 celkem 45,4 % ze všech studentů státních škol, v roce 2010 a 2011 jich byly dvě třetiny (shodně 66,5 %). V roce 2011 byl zároveň ze všech sledovaných roků nejnižší podíl studentů zapsaný do magisterského studia (24,7 %) a nejvyšší naopak v roce 2016 (46,1 %). Podíl studentů doktorského studijního programu se pohyboval mezi 6,8 % (v roce 2019) a 8,9 % (v roce 2014).

¹⁴ To je pochopitelné v ohledu na výrazně nižší počet studentů státních vysokých škol (v roce 2019 jich bylo 4018) oproti studentům vysokých škol soukromých (28 118) a zejména veřejných (261 269).

Graf 6.6 Vysoké školy státní – počty studentů dle studijních programů (2009-2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 6.7 uvádí počty studentů veřejných a soukromých vysokých škol studujících obory uvedené skupin oborů vzdělávání. Jak je patrné, ve všech třech sledovaných rocích (tj. 2010, 2015 a 2019) byl nejvyšší počet studentů oborů ze skupiny obchod, právo a administrativa a poté technika, výroba a stavebnictví. V obou těchto skupinách oborů zároveň studentů v čase ubývalo. To souvisí s celkovým snižováním počtu studentů vysokých škol. V roce 2019 byla třetí skupinou v žebříčku skupina oborů zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky. Zde lze přitom zaznamenat nepatrný nárůst počtu studentů. V ostatních skupinách oborů studentů postupně ubývalo.

Graf 6.7 Vysoké školy veřejné a soukromé – počty studentů v jednotlivých oborech vzdělávání (2010, 2015 a 2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Tabulka 6.2 dále uvádí údaje o počtech studentů veřejných a soukromých vysokých škol v letech 2009, 2014 a 2019 a doplňuje informaci o podílu cizinců v tom kterém oboru.

Tabulka 6.2 Vysoké školy veřejné a soukromé – počty studentů a podíly cizinců v jednotlivých skupinách oborů vzdělávání (2009, 2014, 2019)

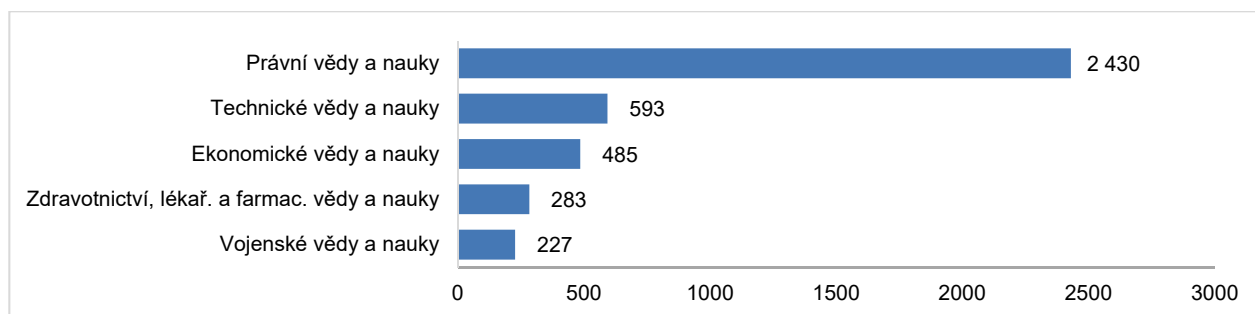
Skupiny oborů vzdělávání	2009		2014		2019	
	celkem	z toho cizinci (v %)	celkem	z toho cizinci (v %)	celkem	z toho cizinci (v %)
Informační a komunikační technologie (ICT)	24 829	11,8	23 297	17,9	20 552	26,8
Společenské vědy, žurnalistika a informační vědy	42 346	7,7	37 292	12,3	28 068	17,8
Přírodní vědy, matematika a statistika	20 759	9,2	21 721	13,6	19 650	19,1
Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství	13 519	5,4	12 778	8,8	11 090	13,9
Technika, výroba a stavebnictví	64 849	6,2	57 137	10,1	42 922	14,4
Zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky	33 864	15,9	35 807	19,8	35 873	23,3
Umění a humanitní vědy	36 196	8,3	34 186	11,6	28 057	15,2
Služby	20 869	5,7	20 394	7,9	14 786	11,3
Obchod, administrativní a právo	93 569	11,5	71 803	12,9	59 065	16,4
Vzdělávání a výchova	46 277	3,9	37 579	2,1	32 421	2,4

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je zřejmé, nárůst podílu cizinců, jak byl konstatován výše v textu, zaznamenaly v největší míře obory spadající pod informační a komunikační technologie. Již v roce 2009 byl podíl cizinců ze všech skupin oborů nejvyšší, tj. 11,8 %, a do roku 2019 se více než zdvojnásobil. V roce 2019 byla mezi tak studujícími informační a komunikační technologie více než čtvrtina cizinců. Výrazně se za posledních 10 let zvýšil i podíl cizinců, kteří u nás studují obory ze skupin společenské vědy, žurnalistika a informační vědy (ze 7,7 % na 17,8 %) a přírodní vědy, matematiky a statistika (z 9,2 % na 19,1 %). Vyšší podíl cizinců v roce 2019 než tyto dvě skupiny oborů však zaznamenala skupina oborů zdravotní a sociální péče, péče o příznivé životní podmínky (23,3 %). Naopak ve skupině oborů vzdělávání a výchova je podíl cizinců nejmenší (2,4 %) a o 1,4 % nižší než před deseti lety. Jedná se zároveň o jedinou skupinu oborů, ve které došlo ke snížení podílu cizinců, ostatní skupiny oborů zaznamenaly nárůst o 4,9 % a více.

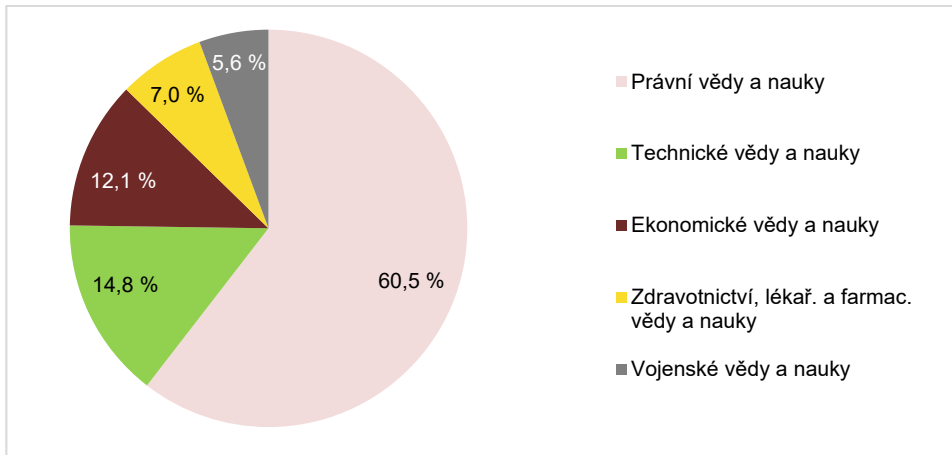
Graf 6.8a doplňuje třídění studentů dle oborů v roce 2019 a uvádí údaje za studenty dvou vysokých škol státních. Součet studentů jednotlivých skupin oborů je roven celkovému počtu studentů a z grafu č. 6.8b je patrné, že celé tři pětiny studentů byly zapsány v oborech skupiny právních věd a nauk (60,5 %). Dalších 14,8 % studentů se vzdělávalo v technických vědách a naukách, 12,1 % v ekonomických vědách a naukách, 7 % v oborech ze skupiny zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky a 5,6 % ve vojenských vědách a naukách.

Graf 6.8a Vysoké školy státní – počet studentů dle skupin oborů vzdělávání (2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 6.8b Vysoké školy státní – podíl studentů dle skupin oborů vzdělávání (2019)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

